

СУРМАЧ

BRITISH INFORMATION SERVICE

Лондон

1986

Англія

«СУРМАЧ» — журнал Об'єднання
був. Вояків Українців у В. Британії
»SURMACH« — Magazine
of the Association of Ukrainian
Former Combatants in Great Britain
49 Linden Gardens, London, W2 4HG.

Редагує Колегія
Гол. ред. сот. д-р С. М. Фостун
Статті підписані прізвищем чи
псевдонімом, не завжди відповідають
поглядам Редакції.
Редакція застерігає собі право
скорочувати статті й правити мову.

Обкладинка: І. Волощак

З М І С Т

СУРМАЧ

Сот. д-р Святомир М. Фостун: ДУХОВНІ ТИТАНИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	1
Микола Верес: ПОЕТОВЕ СЛОВО	8
Симон Петлюра: ПАМ'ЯТІ ПОЛЕГЛИХ ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ	9
Михайло Сигник: 25. 5. 1926	11
Ярослав Стецько: ДОБРО НАЦІЇ — НАЙВИЩА МЕТА ЛЮДИНИ	12
Проф. Володимир Шаян: ВІЙСЬКОВИЙ ПОХОРОН ІВАНА ФРАНКА	14
Богдан Бора: ФРАНКО	16
Полк. Юрій Тис-Крохмалюк: ДЕЩО ПРО ДОКТРИНУ І СТРАТЕГІЮ	17
Полк. Є. Сивенький: ДІЯ ПАРАШУТНИХ ВІЙСЬК У ЯДЕРНІЙ ВІЙНІ	20
Орест Овдієнко: МІЖНАЦІОНАЛЬНІ ВЗАЄМИНИ В АРМІЯХ ВАРШАВСЬКОГО ПАКТУ	22
Орест Власов: »СПЕЦНАЗМ«	23
Т. Гордієнкс: СЬОМИЙ РІК ВІЙНИ В АФГАНІСТАНІ	24
Май. Дж. Д. Морелок: ЛІДДЕЛЛ ГАРТ — ВОЄННИЙ ТЕОРЕТИК	25
Іван Дурбак: ПЕРШИЙ КОНЦЕРТ УСС 70 РОКІВ ТОМУ	27
Бунч. М. Матчак: З БОЇВ КУРЕНЯ ВІЛЬДНЕРА	28

ІЗ СКРИЖАЛІВ ІСТОРІЇ:

Проф. В. Кульчицький: КОЗАЦЬКІ ШПИТАЛІ-ПРИТУЛКИ	31
К. О.: АНДРІЙ РОЗУМОВСЬКИЙ	32
Ярослав Кісь: ТАТАРСЬКІ ШЛЯХИ В УКРАЇНІ	35
ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА	37
З ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ 1985—1986	39
УТОЧНЕННЯ	73
ЗНІМКИ З ПОХОРОНУ СЛ. ПАМ. ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА	74
ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ	76
»ОСА«	79

Сот. д-р Святомир М. ФОСТУН

ДУХОВНІ ТИТАНИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Цього року сповняються 125 роковини з дня смерти Великого Кобзаря Тараса Шевченка, нашого національного пророка, а теж і 70-річчя з дня смерти Великого Каменяра і національного пробудника Івана Франка. Обидва вони, духовні титани української нації та її великі пробудники, які своїм безсмертним словом і чинами різьбили й формували духовність нашої нації. Їхню пам'ять, їхнє безсмертне слово і їхні чини вшановуємо й ми, українські вояки, яким батько Тарас залишив невмирущі слова: «Борітеся — поборете!», а Великий Каменяр постійно нам нагадує своїм словом, що на кожному з нас «мільйонів стан стоїть».

Не забуваймо цих заповітних слів великих Синів нашого народу!

»Бажав еси, Тараса, щоб тебе поховали над Дніпром-Славутою: ти ж бо його любив, і малював, і голосно прославив. Маємо в Бозі надію, що й це твоє бажання виконаємо. Будеш лежати, Тарасе, на рідній Україні, на узбережжі славного Дніпра, ти ж бо його ім'я з своїм ім'ям навіки з'єднав... — говорив із сльозами в очах Пантелеймон Куліш, на похороні Великого Кобзаря в Петербурзі, на Смоленському цвинтарі, у вівторок, 28 лютого (за ст. стилем) 12 березня 1861 року¹.

За два місяці після похорону Шевченка, після довгих клопотань, його тлінні останки були перевезені в Україну й похоронені там, де він бажав: «щоб Дніпро і кручі, було видно, було чути, як реве ревучий». Коли молодь накрила червоною китайкою відкопану домовину на Смоленському цвинтарі, вкладену в другу, масивну, цинову, промовляв знову Пантелеймон Куліш, і своє коротке прощальне слово закінчив так: «Наш еси поете, а ми народ твій, і духом твоїм дихатимемо во віки і віки...»²

Пантелеймон Куліш сказав глибоку, пророчу правду. Українська нація живе з того часу духом її великого Пророка. Він розбудив, оновив і натхнув своїм полум'яним словом, приспані тогочасно духовні вартості, завдяки яким наш народ у минулому був великим і могутнім. Тарас Шевченко, перший в історії України, після великої руїни, збудив українську історичну думку, огорнувши її шляхетною любов'ю до України:

Я так її ,я так люблю
Мою Україну вбогу,
За неї душу погублю.

Своїми історичними поемами Великий Кобзар розбудив національне почуття, глянувши своїм духовним зором глибоко-глибоко в душу народу й наче підняв з неї густу заслону рабського сну, прагнучи, щоб його слово виростило нових лицарів, щоб ви-

росли крила «сіромасі Яремі», щоб «ожили гетьмани в золотих жупанах», щоб український народ пробудився з неволі, переродився з «рабів німих» на борців за волю і славу, таких, якими були його предки — козаки, що не жаліли свого життя покласти за вітчизну.

Минуле України, сповнене козацькою славою, протиставляв Шевченко справді невідрадній тогочасності. В його очах Україна була тоді справді, неначе руїна старовинної Трої, а над руїнами літав чорний орел — символ московського історичного імперіялізму. Шевченкове боління над тією руїною влучно описав західноукраїнський письменник Марко Черемшина у своєму відчиті в 49-річчя смерті Кобзаря, вказуючи, що «годішнє народне життя України — се була одна велика народна рана. Щоб ту велику народну рану відчутти, єї переболіти, єї народові і світові показати, і грозою єї власної величини стати вже раз лічити, на се дійсно треба було народного генія... треба було Тараса Шевченка»...

Герої минулого, що їх оспівав Шевченко, ніби кликали сучасників за собою, захоплювали їх, ніби допомагали побороти в собі боязкість, нерішучість, відродити прищипану духовність, збудити в собі відчуття власної сили, прагнення до боротьби, до волі. Козаччина і її безсмертна слава — це важливий відрізок історії української нації, що має значне місце в творчості Великого Пророка.

Героїзм цієї доби, патріотизм і відданість справі свого народу, що характеризували козацтво, захоплювали поета й у своїй творчості він воскрешав їх, вірячи, що на традиціях героїчного минулого виростуть нові покоління борців:

А од коріння тихо, любо
Зелені парості ростуть.
І виростуть.

Видвигаючи ідею відродження українського народу, Шевченко намагався викувати зі свого слова «новий леміш і чересло» до старого плуга, зорати тим плугом тогочасний український переліг, і посіяти зерно нової національної ідеї, зерно духовного відродження народу.

Може зійдуть і виростуть
Ножі обоюдні,
Розпанахають погане,
Гниле серце, трудне,

І вицідять сукровату,
І наллють живої
Козацької тієї крові,
Чистої святої

писав Шевченко в поемі «Чигирин». Він вірив глибоко, що коли українці пізнають своє славне минуле — стануть до боротьби за своє визволення. І про те минуле поет наказує всім українським поколінням завжди пам'ятати. «Спасибі, дідусю, — мовить Шевченко до діда, що розповідав йому про минуле, — за те, що заховав у голові столітній ту славу козачу: я її внукам тепер розкажу»...

Оспівуванням історичного минулого Шевченко, мабуть, перший в Україні, пробудив у часах її поневолення, історичний змісл, розбудив національне почуття, поставив перед очі його сучасникам візію нової України. України — нових, вільних людей, не рабів, а творців нового життя, молоді сили, які виростають від народнього коріння, мов ті паростки, тугі й міцні, формуючи нове, духовне обличчя української нації.

Мало розуміли Шевченка його сучасники. Безумовно, що вони захоплювалися його романтичними творами, але вони не доросли бачити в ньому духовного батька нації. Їм було страшно глянути в обличчя тій героїчній Україні, що її змальовував поет у своїх «Гайдамаках». Їм страшно було бачити націю героїв, а не народ рабів, нащадків Кочубеїв, Галаганів та різних хитрих хажлів, які нищечком «хліб жують і царя славлять».

Для таких «землячків», які ще й сьогодні не перевелися в нашому народі, не було пощади в Шевченка. Він нещадно бичував їх своїм вогненным словом, таврував їх п'ятном плебеїв, називав підлими рабами й перевертнями, і кидав їм грізне:

Схаменіться! Будьте люди,
Бо лихо вам буде!

Не щадив поет також інтелігенцію, яка хоч і добре бачила і знала підневільне становище України, проте мовчала, проявляючи боязкість, і не маючи зовсім відваги виступити на прох з «темним царством».

Страшно впасти у кайдани,
Умирать в неволі,

А ще гірше — спати, спати,
І спати на волі...

писав поет про таку інтелігенцію, вказуючи, що «не вам... за правду пресвятую статъ і за свободу»...

Немає найменшого сумніву, що Шевченко своїм пророчим духом наче бачив майбутнє України й турбувався, щоб її «злії люди не приспали лукаві» у вирішну хвилину її історичної долі. Як сповнилося оце пророцтво нашого Кобзаря в сучасному ХХ столітті. Як гостро актуальними, наче живими, є його пророчі слова в сучасне сьогодні української нації, — у 120-річчя смерті великого духовного генія, який у спадщині залишив українському народові свій найбільший дар — геніяльну й безсмертну творчість, залишив нам свого безсмертного духа, і свої безсмертні слова, що «історія мого життя — це частина історії моєї Батьківщини».

Можливо, що ми, українці, ще й досі не збагнули й не вивчили достатньо духовної та інтелектуальної величі Шевченка. Цього Шевченка, який не тільки знайомився, але й вивчав твори Гомера, Шекспіра, Гете, Шіллера, Вальтер Скота, Діккенса, Вольтера, Шатобріана, Беранже, Дюма — батька, Бальзака, Гюго, Лямартіна та інших світових і російських письменників. Ілля Стебун писав, що «Шевченко відриваючись часто від своїх безпосередніх малярських занять, слухав загальні курси різних наук

— зоології, фізики, вивчав французьку мову, із жадобою вбирав усю дорогоцінну спадщину культури, швидко стаючи на рівень передових свого часу представників тогочасної російської культури, в колі яких він незабаром завоював почесне місце...³

Власне кажучи, — писав проф. д-р Юрій Бойко, відомий шевченкознавець, — «Шевченко під оглядом обізнаности в літературі був людиною висококультурною і, зокрема добре орієнтувався в поточному літературному житті Європи. Більше того, літературні скарби минулого і сучасного були для нього тією підставою, на якій виросла велика культура стилю, вишуканість його естетичних критеріїв».⁴

Особливо правильну, а при тому й глибоку розцінку ролі Шевченка в житті дав німецький науковець, д-р Густав Шпехт, схоплюючи своєрідність Шевченка такими словами: «український поет так могутньо і всебічно виразив своєю творчістю духовність українців, ідеали і прагнення, він у такій мірі став символом своєї країни, як Гомер був виразником всієї Еллади, а Вергілій — римської імперії. І ні один із пізніших європейських поетів так універсально не відбивав національної істотности свого народу, як це було властиве Шевченкові... Лише Шевченко в новітніх часах людського буття став для цілої нації на довгий час символом, духовним провідником, виразником усіх основних національних стремлень».⁵

Глибокі думки про Шевченка висловив другий духовий велетень українського народу, Іван Франко, у його «Присвяті» Шевченкові:

«Він був сином мужика, і став володарем у царстві духа.

Він був кріпаком, і став велетнем у царстві людської культури.

Він був самоуком і вказав нові, світлі і вільні шляхи професорам і книжним ученим.

Доля переслідувала його в житті, скільки лиш могла, та вона не зуміла перетворити золота його душі у ржу, ані його любові до людей в ненависть і погорду, а віри в Бога у зневіру і песимізм.

Доля не шкодувала йому страждань, але й не жаліла всіх, що були із здорового джерела життя.

Найкращий і найцінніший скарб доля дала йому лише по смерті — невмирущу славу і всерозквітаючу радість, яку в мільйонів людських сердець усе наново збуджуватимуть його твори.

Отакий був і є для нас, українців, Тарас Шевченко».⁶

З кожним роком, як далиться українська нація від часу, коли жив, творив і голосив своє вічноживе й невмируще слово Великий Кобзар, тим дорожчим стає для неї Шевченко. Бо кожне покоління, кожна українська людина знаходить завжди в його творчості те, чого шукає. Знаходить наснагу, силу й витривалість у праці й боротьбі. Бо ж далеко, в майбутні віки, глянув пророчий дух Шевченка, визначаючи живим і прийдешнім українським поколінням, їхній шлях, і завдання на історичному шляху української нації.

У 125-річчя смерті Т. Шевченка, вшановуючи його безсмертну пам'ять, ми набожно знову повторяємо слова Пантелеймона Куліша: «Наш еси поете, а ми народ твій, і духом твоїм дихатимемо во віки і віки», і бачимо Шевченка як духовного батька нашої нації. Бачимо його як трибуна національно-державницької світоглядної думки, яка знайшла своє здійснення у визвольній боротьбі нашого народу, що продовжується і тепер за права і волю України.

Шевченкові «Заповіт» і «Послання» не залишилися мертвими словами, покладеними лише на папір. Ні! Вони ставали й стають чином, творили й творять нові сторінки історії української нації.

Вони прокладали й прокладають тривкі основи майбутній новій, вільній Україні — такій, як її бачив Великий Кобзар, у своїй духовній візії —

Новій Україні — Шевченка!

Іван Франко — публіцист, політик, поет, літературний критик, історик, соціолог, драматург, редактор, філософ, перекладач чужомовної літератури і громадянин-діяч, який усе своє життя присвятив народові й Україні.

Суспільно-громадська діяльність і письменницька творчість Великого Каменяря розгорнулася особливо у вісімдесятих роках XIX століття, коли-то він написав багато художніх, критичних і публіцистичних праць, а водночас активно працював для покращання долі галицького селянства і робітництва, попавши за те у в'язницю, вперше з липні 1877 році, як його та членів редакції «Дзвона» австрійська поліція заарештувала. Перебуваючи у в'язниці продовж дев'яти місяців Франко, що його звинувачували за ширення соціалістичних ідей, пережив найтяжчий період свого життя. Після звільнення з в'язниці Франка зустріла вороже тодішня львівська інтелігенція. Його викинули з «Просвіти», не хотіли з ним зустрічатись. Одним словом Франкові не стало місця серед інтелігенції. Чи він мав відмовитися від українства, чи йти далі твердим шляхом каменяря, нести нове добро для поколінь українського народу?

Незважаючи на глибоко-болючу зневагу до нього зі сторони освічених земляків, Франко вибрав без вагань службу рідному народові, знаючи, що його ждатиме велика боротьба. Цю свою рішучу і непохитну настанову Франко характеризував у поезії «Каменярі». Вони — завзяті, вперті й безстрашні, лупають молотами зловісну камінну скелю, яка символізує старий світ. Ні бурі, ні холод, ні смерть товаришів, ані намішки ворогів не спиняють їхньої завзятої праці й поступу. Вони сильні, з'єднані своєю духовною силою, невтомно просуваються вперед, промощуючи шлях прийдешнім поколінням.

Розгортаючи працю серед молоді, Франко вважав її особливо важливою, бо без молоді не можна розпочати широко освідомлюючої праці серед народу.

«Перед нами стає завдання нинішньої хвилі, — писав Франко, — завдання для тих темногих людей молодого покоління, котрі досі перебули вже тоту боротьбу і стали зішчуче на новій дорозі, утвердившись в новім світогляді. У нас немає інтелігенції, значить приходиться виробляти її, приходиться приготувати будущих робітників солю поступового двигнення народу, приготувати тоту широко образовану твердої золі громаду, котра зможе не тільки з ширим чуттям піти в народ, але заразом зможе сильними руками порятувати його широкою наукою, просвітити його».⁷

Проте положення в Галичині було далеко від сприймливої атмосфери для розгорання духовної боротьби за внапрямлювання молоді на справжній каменярський шлях, бо ж коли Іван Франко, Михайло Павлик та інші закликали молодь стати до боротьби зі старим світом, за формування нового світогляду, до боротьби за кращу долю галицького впослідженого селянства і робітництва, що жило в невідрадних життєвих умовах, письменники і діячі народоовського та москвофільського таборів з усіх сил прищеплювали молоді ідеологію індивідуалізму, антигуманізму, громадської індиферентности, насторожували молодь до писань Франка та його одностумців, як, мовляв, соціалістів, ворогів українського люду та атеїстів. У такій часто нестерпній атмосфері проходила праця Великого Каменяря, його вперта боротьба за нову людину, яка готова для добра свого народу на наругу, зневагу, чи каранья у в'язниці. «Не бійтеся тюрми, о, друзі молодії, — звертався Франко до молоді вісімдесятих років:

Ніщо для нас тюрма. Ми інші тюрми знаєм.
Тверді, безвихідні, уперті та живі,
І проти них брати, борню ми підймаєм!⁸

Навіть здобувши наукове звання доктора зі славістики у Віденському університеті, Франко й далі залишився ворогом, чи не число один, в очах тодішньої галицької інтелігенції та духовенства. Звичайно, що його не допустили викладати у Львівському університеті. «Бійтеся Бога, як можна цього чоловіка пустити в університет. Поди-

віться тільки в якому сурдуді він ходить». — Так кваліфікував мою кандидатуру брат-русин, — писав Іван Франко, — той самий русин, який за свою патріотичну працю для добра Русі й Австрії одержує шість чи сім платень».⁹

І цей «почціви русін», як його називали тоді поляки, інтелігент, який не знав, що таке голод і холод, живучи матеріально добре забезпечений, не міг і не хотів розуміти того, що Франко жив у матеріальних нестатках, часто в справжніх злиднях. Для нього, такого вигідного галицького обивателя, було незрозуміло, чого це Франко товчється взимку і влітку в люті морози, весняну відлигу, в осінню пронизливу дощову негоду по селах, оббиває пороги різних державних інституцій, виступаючи в захист затисненого, вбогого, неграмотного галицького селянина, чи такого ж галицького робітника-пролетаря.

Ні. Такого Франкового завзяття не могли й не хотіли розуміти галицькі народовці. Звичайно не всі. Й між франківцями та народовцями виростало поволі глибоке провалля. Поглибилосся воно після бурхливих виборів у Галичині в 1897 році, в яких австрійська поліція і поляки люто тероризували українців-виборців, а у Львові в сутичках з поліцією згинули десять селян, тридцять були поранені, а 900 виборців заарештувала поліція. Хворий Франко, проти якого велася тоді заповзята передвиборча кампанія, щоб його недопустити до державної ради, писав з розпукою, що: »біля моїх вікон у Львові день у день водили десятки закованих і скатованих давідівських селян, яких тягнуто за вбивство виборчого комісаря, коли до мене хворого, немічного і розбитого, день у день і ніч у ніч надбігали розполохані »легалією« виборів мішани та селяни то з Комарна, то з Цеброва, то з Мостиського, то Перемиського то бозна — яких інших повітів, благаючи поради й бодай захисту, переночувати їх та прогудувати кілька день, поки минуть страховища легальних виборів».¹⁰

Франкові післявиборчі гострі статті проти польського розгулля, протегованого австрійською поліцією викликали негайну реакцію польських кіл. Проти Франка польська преса опублікувала напасливі га образливі статті, його усунуно з редакції »Кур'єра Львовського«. Василь Щурат писав, що на вулиці Зибликевича, де раніш жив Франко, на його кол. будинку й на тротуарі появились написи: »Проч з Франком!«, »Смерть Франкові!«.¹¹ Не відставала й народовецька преса в цькуванні Франка. В часописі »Діло« від 13 травня 1897 року, анонімний автор у своїй статті п. н. »Смутна поява« звинувачував гостро Франка за те, що, мовляв, у нього немає любові до українського народу й закликав поета, щоб відійшов від усякої політичної і громадської праці. Але Франко не піддався різним запеклим цькуванням і давав завжди гостру відсіч своїм політичним противникам, що їх він називав »квасними патріотами«. У своїй поезії п. н. »Сідоглавому« Франко нап'ятував тих начебто »патріотів«, котрі лише дбають про свій добробут, прикриваючи його своїм удаваним патріотизмом«. І він писав:

Ти, брате, любиш Русь,
Як хліб і кусень сала —
Я ж гавкаю раз в раз,
Щоб вона не спала.

Бо твій патріотизм
Празнична одежина.
А мій — то труд важкий
Гарячка невдержима.

Франкова каменярска суспільно-громадська і літературна можна б сказати, титанічна невтомна праця поволі приносила кописний плід. Його ідеями щораз більше захоплювалася молодь, українське село почало освідомлюватися, так само й робітництво. Це був довготривалий процес, що його позитивного закінчення поет уже не дждався побачити, але все таки він уже бачив успішні початки того початку духовного відродження західної вітки українських земель. Упарі з тим зростала його велика популярність і авторитет, як науковця, поітика, поета, публіциста й видатного громадського діяча не тільки в Галичині але й на всіх українських землях, а як перекладача та знавця чужомовної літератури теж у західноєвропейському літературному світі.

Невтомна, наполеглива і вперта суспільно-громадська праця Великого Каменяра, за яку він зазнавав скільки горя, зневаг і наругу від своїх таки освічених земляків, іє говорячи про поляків, не була даремною. Вона скріплювала процеси боротьби за покращання соціального буття українців у Галичині. Ця боротьба охоплювала всі ділянки соціального, політичного, наукового, суспільно-громадського й економічного життя Галицької Волості, а в усьому був вклад Франкової праці та його зусиль. Розгортався процес духовного відродження західньої вітки українських земель, і Франко з радістю помічав, що його невтомна каменярська праця не була даремною, що він вийшов на широку народню ниву і посіяв зерно, яке почало сходити й заповідало багатий врожай.

Одночасно зростала теж і велика популярність Франка та його авторитет, як науковця, філософа, поета, письменника й перекладача. Франко ставав широко відомий на всіх українських землях та в західноєвропейському літературному й науковому світі. Його літературний і науковий доробок був величезний. За першим бібліографічним показником писання Івана Франка в 1874-1890 роках обіймали 897 назв, у тому числі 220 віршованих, 55 оповідань, 525 публіцистичних і наукових статей, 89 рецензій і 8 записів з уст народу, а загальна літературна, наукова публіцистична спадщина Великого Каменяра охоплює до п'яти тисяч назв.

У 1898 році, тобто в 25-ліття Франкової невтомної творчої праці українське громадянство влаштувало йому ювілейне свято. З усіх-усюдів Франка вітала українська молодь, свідоме селянство й робітництво та поступова інтелігенція. Спільне привітання надіслали тоді Франкові такі найвизначніші українські діячі, письменники й музиканти, як Михайло Старицький, Леся Українка, Микола Лисенко, Євген Чикаленко, Олександр Кониський, Атангел Кримський та багато інших. Цей ювілейний рік приніс велику славу Франкові. За його наукові праці Харківський університет надав Франкові почесний докторат, а також в Академії Наук у Петербурзі були погляди, щоб Франка зробити дійсним членом цієї Академії.

Великий Каменяр зазнавав теж і гіркого розчарування у житті. Його нераз огорта-ла зневіра та сумніви, коли він шукав відповіді, якою має бути ота краща доля, що її виборюють його каменярі, та доля, за яку він змагався все своє трудолюбне життя. Він переконався, що самою працею будня, не досягнеться наміченої цілі, що в народі крім трудівників щодення, мусять бути лицарі, хай і герої фантазії, оте «парубоцтво» — еґошуді з довгими списами й мечами, яке з глибокою вірою у свою ідею, з незламним духом ітиме до перемоги, буде вмирати на шляху каменярського впертого лупан-ня скель, промощуючи цей шлях майбутнім поколінням нації, ідучи в мандрівку життя »з його духа печаттю«.

- 1 Світова велич Шевченка. Збірник. Київ, 1964, стор. 90.
- 2 Павло Зайцев, Життя Тараса Шевченка. Париж—Нью-Йорк—Мюнхен, 1955, стор. 388.
- 3 Д-р Дмитро Бучинський, Християнська-філософська думка Т. Г. Шевченка, Мадрид—Лондон, 1962, стор. 71.
- 4 Проф. д-р Юрій Войко, Творчість Тараса Шевченка на тлі західноєвропейської літератури, Мюнхен, 1956, стор. 15.
- 5 Schewtschenkos Sonderstellung in der neueren Welt literatur von Dr. Gustav Specht. Beiträge zur Ukraine-kunde. Heft, s.s. 22-25.
- 6 Іван Франко, Том XVII. Літературно-критичні статті. Київ, 1955, стор. 7.
- 7 Іван Франко, Чи вертатись нам до народу. Том XIX, стор. 49.
- 8 Іван Франко, Не бійтеся тюрми. Сонет. Твори Івана Франка. Т. XIII, Київ, 1954.
- 9 Іван Франко, Де що про себе самого. Твори, том I, стор. 27.
- 10 Літературно-науковий вістник, т. XXXIII, стор. 157-158.
- 11 Василь Щурат, Іван Франко в 1895-1897 рр. У книзі «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, 1956, ст. 271.

Микола ВЕРЕС

Поетове слово

Умер поет . . . Умер співець чудовий,
І в серці біль — не з нами вже Тарас.
Та залишилося повік між нас
Його пророче невмируще слово.

Крізь рінь заграв, крізь буряні літа
Воно пройшло одвічний час неволі
І в наші дні над степом процвіта
По кожному вкраїнському роздоллі, —

Просте й сильне, і рвійне, і відважне,
Рушій запеклих з ворогами січ,
Неначе сурми бойовитий клич,
Мов звук фанфар звизаюче-звизяжний.

Чи в силі хто спинити його гін,
Як меж немає злетам полум'яним?!
І слово мчить простором понад Дін,
І чуть його далеко поза Сяном.

Ширяє грім над обрїями лютий,
Грядучих передвісник грозовиць,
І множаться бунтарні крики птиць
Уздовж і вишир лиманами Славуги.

А в небі передранішня зоря,
З-за хмари виступаючи криваво,
Вогнем карбує вірші Кобзаря
Про волю, воскресіння і про славу.

Читайте їх! Живіть крилатим словом,
Гартуйте дух, в серцях любов ростіть,
І слово це девізом запишіть,
На прапорі піднятім малиновім.

Лиш той із вас, хто любить, хто міцний,
Мов криголам, розкидає гороси,
І тільки той, пройшовши буревій,
У небеса знесеться альбатросом.

Хай грім гримить, а ви у лаву злиті
Чеканьте кожний без вагання крок
Йому назустріч, як учив Пророк
Колись давно в своєму заповіті.

І коли ви — сини степовиків —
Здолаєте грозу на небосхилах,
То буде ваш найкращий із вінків
Тарасові на канівську могилу.

Симон ПЕТЛЮРА

Пам'яті полеглих за державність

У день свята української державности встають переді мною постаті лицарів і мучеників великої ідеї.

Тих, що життям своїм заплатили за свою віру в неї.

Тих, що найдорожчим скарбом засвідчили відданість батьківщині.

Тих, що власним чином крові і праці, гарячого патріотизму і виконання обов'язку, умінням — для одних слухатись і для других наказувати, а обом і разом коритись вищим наказам нації, через її вождя переказаним, розпочали нову добу в історії України.

Тих, що створили спільним чином свого життя найкращу легенду нації — легенду оружної боротьби її за своє право жити вільною і державно-незалежною.

Тих, хто заслужив право на те, щоб стати незабутнім в історії України, хто зв'язав її величне минуле з світлим майбутнім і переказав нам, живим та прийдешнім поколінням, великий заповіт: національної помсти та недовершеного чину.

Шлях звільнення кожної нації густо кропиться кров'ю. Нашої — так само. Кров'ю чужою і своєю. Ворожою і рідною. Кров закінчує глибокі процеси національних емоцій, усвідомлень, організаційної праці, ідеологічної творчості, всього того, що нація і свідомо і іраціонально використовує для ствердження свого права на державне життя.

Кров пролита для цієї величної мети не засихає. Тепло її все теплим буде в душі нації, все відіграватиме ролю непокоючого, тривожного ферменту, що нагадує про нескінчене і кличе на продовження розпочатого.

З цим чуттям завжди переживаю я свято нашої державності. Воно все зв'язується у мене з дорогими — незабутніми образами тих, хто дав нам право його святкувати, подібно до того, як величаві мелодії нашого гімну, що в цей день здаються особливо урочистими, а слова обов'язуючими, — все зливаються з передсмертними стогнаннями тих, чий дух тоді тільки повірить у щирість і поважність нашого святкування, коли ми не словами-співами, а ділами докажемо нашу моральну вартість бути достойними свята.

Хай же в цей день ми глибше, як коли, відчуємо велику вагу передсмертних заповітів наших лицарів!

Хай свято сьогоднішнє навчить нас шанувати пам'ять поляглих і обережно плекатися традиції боротьби за українську державність, такі чисті і проречисті, такі ушляхотнюючі, бо і оправдані і окроплені святою крав'ю найкращих синів нації.

А найголовнішою з тих традицій буде: пам'ятати про неминучість відновлення боротьби тими самими зняряддями і під тими самими гаслами, що ними користувалися і ними одушевлялися жертви військових подій 1917-1920 рр.

Українські мечі перекуються на рала тільки тоді, коли гасло Незалежна Держава Українська — перетвориться в дійсність і забезпечить отому ралові можливість зужитковувати рідну плодючу землю з її незчисленими багатствами не для потреб третього або другого з половиною чи якого іншого інтернаціоналу, а для устаткування і зміцнення власного державного добра і збагачення рідного народу.

Отже: не забуваймо про меч; учімося міцніше тримати його в руках, а одночасно дбаймо про підживлення нацією моральних елементів її буття — творчої любови до батьківщини, сторожкості до ворога та помсти за кривди, заподіяні ним, — в симбіозі яких знайдемо і вірний шлях до звільнення і програму для будівництва!

Великий чин наших лицарів вчить вірності ідеалам і умінню підпорядковуватись. Тільки вірність і слухняність творять передумови успіху національної боротьби.

Біля гасла: Українська Народня Республіка — Українська Незалежна Держава об'єдналися всі справді активні сили нації в її боротьбі за незалежність. Тільки моральній атмосфері, утвореній тією боротьбою, могли з'явитися світлі постаті поляглих, тільки на цьому ґрунті могли зродитись жива легенда дальшої нашої боротьби, що живе невмирущою в душі нації і ферментує її сили на нові виступи.

Моральним чотирикутником — отим старокозацьким табором — поставимося ми в перехідні дні нашої історії до всіх негідних наступів на нашу єдність та вірність випробуванам ідеям. Скупчимося один біля одного з готовністю взаємної допомоги і перестороги, — і ми витримаємо всі «міри і проби» незалежно від того, чи вони походять з якогось інтернаціоналу чи від його клясократичного антиподу.

Вірність є основою не лише родинного життя. Вірність ідеям є підставою внутрішньої сили ширших громадських об'єднань, до національного включно. Наша вірність тим ідеям, за які голови поклали незабутні лицарі оружної боротьби за українську

державність з часів 1917-1920 рр., буде найкращою пошаною до світлої пам'яті їх, до великого чину їхнього життя і нарешті до розуміння глибокого змісту тієї думки, що її вклав законодавець в акт свята Української Державности.

(Цю статтю написав Симон Петлюра на Свято Державности, і вона була надрукована в «Тризубі», ч. 15, від 22 січня 1926 року в Парижі)

Михайло СИТНИК

25. 5. 1926 р.

Сім пострілів, підступних і лукавих,
На кожну літеру — один набій,
Й зоря погасла в небі голубім,
Своїм мигтінням досягнувши славу.

Сім стрілів, бо сім літер — це Петлюра,
Бо Україна — також літер сім, —
Посіднані у запалі однім
З Твоїм життям у дні лихої бурі.

І від Твоєї дорогої крові,
Здавалось, почорнів старий Париж,
І ми не знали, як благословиш
Ти нас на помсту і на битви нові.

Бо ж не дзвонили дзвони у столиці,
І Київ плакав тільки уночі,
А вороги збирались, як сичі,
Підстерегти печаль на наших лицях.

А ми, як сироти, поміж собою,
Затаєно клялися на шаблях
Підняти вище синьо-жовтий стяг,
Що впав із рук Твоїх разом з Тобою.

Ми несли прапор, славою повитий,
Бо знали, як і знаємо тепер,
Що наш Отаман лиш в Парижі вмер,
А на Вкраїні вічно буде жити.

Головний Отаман Симон Петлюра серед членів уряду і вищого командування української армії, після наради в Ялтушкові, 7 листопада 1920 року

ДОБРО НАЦІЇ — НАЙВИЩА МЕТА ЛЮДИНИ НА ЗЕМЛІ

Основою нашого суспільно-політичного світогляду є українська нація, як природна категорія і виключна вартість.

Нація — найвища духовно-органічна спільнота, яка кристалізувалася і виросла за означених господарських і соціально-політичних умов, як живе, самобутнє ество. Вона — біологічно-суспільна реальність, культурна єдність. Складовим суттєвим її чинником є елемент відвічного. Живі, мертві й ненароджені — це синтеза поняття нації.

Українська людина — нерозривна складова частина української нації. Добро національної спільноти — найвища мета людини на землі. Немає абстрактної, безнаціональної, «новітньої» людини, а є тільки визначена національним змістом конкретна, національна людина.

Людині внутрішньо-притаманні ідея свободи і спільнотний інстинкт, що є вирішальними первніми людської природи. Людина — суспільне ество, природа людини — це природа внутрішньо-свобідної істоти, яка своїм сумлінням відповідає за виконання свого суспільного метового призначення.

Творча свобода людини, добро спільноти і соціальна справедливість — абсолютні цінності на землі. Законне обмеження свободи виправдує себе лише тим, що воно стає необхідним у випадку її надужиття, отже рятує свободу, скріплює її саму як для спільноти, так і для одиниці, свобода якої має свої межі там, де вона розминається з добром спільноти, з правопорядком і справедливістю. Новітня людина сповняє свою роль на землі через свою націю і в рамках національної спільноти.

Родина — органічна клітина національного організму, зберігач і гарант морального й фізичного здоров'я національної спільноти й одиниці. Отже, це орієнтована вартість наших соціальних заходів у рамках загальнонаціонального добра.

Нація, родина (рід, як проєкція майбутнього родини), одиниця — така ієрархія суспільних явищ. Органічне поєднання цих трьох вартостей із внутрішньо-сприйнятним і органічно-погодженим приматом суспільного над егоїстичним, національного над партикулярним — визначають зміст нашого розуміння людини.

Соціальні верстви і професії, кляси, як прошарки суспільства, які продукують однакового роду товари чи витворюють різного типу духовно-культурні вартості або матеріальні цінності, вертикально розподілюють суспільство на диференційовані творчі соціальні верстви, — це природні соціальні категорії кожної модерної нації, як вияв різноманітності і багатогранності творчості.

Горизонтальний поділ серед продукційних кляс (при афірмації творчої індивідуальної ініціативи) мусить мати законні межі, якщо він не здійснюється в рамках соціальної справедливості, бо тільки таким способом можна уникнути визиску.

В основі нашої суспільної філософії є концепція людини, якій іманентна ієрархія вартостей — нація, родина, диференціація соціальних творчих прошарків, одиниця.

Метафізично-філософську сферу, як і сферу людської моралі, якої жоден суспільно-політичний рух чи світогляд не може гворити сам для себе, виповнює повністю **християнство**. Над нацією і людиною є абсолютна вартість Всесвіту — його Творець-**Бог**, якому і нація, і людина підлегли, як твори Його всемогутньої волі.

Український національний світогляд, якому внутрішньо-притаманний героїчний гуманізм, виростає з тисячолітньої християнської духовності і соціальності української нації, між ним і християнською мораллю та філософією життя є повна гармонія. Українська національна ідея інтегрально поєднана з християнською ідеєю. Бо-

ротьба за українську національну правду це одночасно боротьба за християнську правду.

В перманентному змаганні світу теїзму, національної ідеї, гідності і свободи зі світом воюючого безбожництва, агресивного загарбництва й імперіялізму, постійного заперечування людини як вартости в собі, внутрішньонаціональної ненависти, піднесеної до ідеологічного принципу клясової боротьби, діалектичного й історичного матеріалізму, як актуальних засобів ідеологічної боротьби російської нації проти української та інших націй, — ідейно-політична позиція української нації має виключне значення.

Світ ідей християнського, національного, традиційного, вічного святого міста України — Києва, втілений у його актуальній боротьбі за відвічні права людини і народів проти світу ідей Москви, безбожницької, загарбницької, людиноненависницької, джерела зла, руїни і знищення, — це **зенітальне зосередження ідейно-політичних полюсів двох світів**, що стали до боротьби на життя і смерть.

Воля народам, воля людині! — центральне бойове гасло ОУН, що знайшло своє історичне і перспективне доповнення в черговому бойовому гаслі: **Київ проти Москви!**

Коли стверджуємо, що найвищою цінністю української людини на землі є українська нація, то вихідною й остаточною метою змагань і дії українця мусить бути сила, добро і розвиток української нації.

Визначивши поняття людини як істоти із суспільним призначенням та християнським спрямуванням її буття, можемо ставити її (людину) в основу нашого світопорядкування, як центральну появу, бо це вже імплікує суттєвий національний її компонент.

Найвищою формою буття, об'єктивізацією волі нації та єдиною гарантією розвитку

нації є національна держава. Буття і розвиток української нації може забезпечити тільки Суверенна, Соборна, ні від кого незалежна Українська Держава. Звідси випливає і найвищий імператив для кожного українця нашого часу: »Здобудеш Українську Державу або згинеш у боротьбі за неї!«.

(Розділ із слова сл. п. Ярослава Стецька, Голови Проводу ОУН, під час ІV Великого Збору ОУН, ВУП ч. 10, стор. 32-36)

Проф. Володимир ШАЯН

Військовий похорон Івана Франка

»По Панахиді Українські Січові стрільці виносили домовину. «Була якась дивна хвилина неземного настрою, — читаємо в »Українським Слові«. З віддалі долітали розвіяні звуки оркестри, у Франковім саді щебетала якась заблукана птаха«. Чоловічий хор »Боян« почав співати прекрасне »Тихий вітер повіває« Вербицького.

Коли домовину поклали на похоронний віз, з підвищеного місця перед Франковою віллою, попрощав д-р Кость Левицький від українських організацій Австро-Угорщини в імені цілого українського народу.

»Невсипуща праця, ідейне завзяття й тяжка боротьба — оце трилогія його життя. Оце його суспільний заповіт для грядучих поколінь українського народу, що має провадити народ до воскресіння України! Нині його дух відзивається до нас: цим знаменем побідись, народе!»

Він поляг, передовий лицар, за волю, славу і честь українського народу, не діждавшись здійснення ідеї вільної України, але вірив непохитно, що Україна виб'ється на волю до самостійного життя, викликаючи своїм пророчим духом, що приходить пора велика та нам не пора москалеві й ляхові служити, а час зажити своїм життям для добра всього українського народу! Це політичне гасло сучасного времени. Нехай за цим гаслом ідуть далі ряди національних робітників, борців у завзятій боротьбі, і коли проб'ють скелю супротивностей і супостатів та піднесуть угору непорочний стяг вільної України, пом'януть вони все вдячно пам'ять першого п'онера визволення України — Івана Франка від рода в роді!

Вічна йому пам'ять!».

Так закінчив своє слово президент Загальної Української Ради.

За ридваном ішли Українські Січові Стрільці, до чого закликала команда окремим наказом:

»В особі Івана Франка зійшов до гробу батько наших самостійницьких змагань, що знайшли блискучий вислів в організації осібною Українського Січового Війська. Коли покійник не зміг сам посвятити своїх сил для новітнього Запоріжжя, дав йому свого сина Петра. Тим-то відчуло Українське Стрілецтво глибоко втрату свого духовного провідника та склонило прапори перед його безсмертним духом«.

За Українським Січовим Військом ішли хори, а за ними...

В той час вулицю Понінського залягли непроглядні маси народу — 10.000.

»Вже зараз пополуdnі почали напливати перед дім жалоби величезні маси народу, українська молодь усіх львівських шкіл, українські організації й товариства міста Львова, Українське Січове Військо«.

Так, це Українське Січове Військо хоросило Франка, а Січові Стрільці визначили військовий характер похорону цього... Поета.

Похід ішов... головними вулицями міста: св. Софії, Зиблікевича, св. Миколая, Академічної, площею Галицькою та Бернадинською, вул. Панською і Пекарською на Личаківське кладовище. Хори сповняли щиро свій обов'язок. Біля університету відспівали в поході »Со святыми« на добре відому нашому народові арію »Ви жертвою впали«. Доходила 8 година, коли похоронний похід зупинився в брамі кладовища. Домовину взяли Українські Січові Стрільці й занесли на плечах на місце призначення. Поставили її тимчасово в готовій гробівниці, поки вимрується окрему гробницю для Івана Франка.

Січові Стрільці винесли домовину із хати Покійного. Січові Стрільці за ридваном. Січові Стрільці винесли домовину на місце останнього спочинку.

Чи ще хтось має сумнів, що це Січові Стрільці надали його преславному похоро-

нові саме військовий характер. Це вони поклали на могилі серед сотні вінків один найбільше почесний, один найдорожчий: вінок дубового листа із чистого срібла.

Вінок Бойової Слави.

Вінок Українському Поетові.

Серед десятків промов одним із найкоротших слів прощання прозвучало слово сотника Зенона Носковського, яке прощало Великого Провідника, слово, що прозвучало як військовий наказ:

»Жалобна Громадо!

Моїми устами прощають востаннє невтомого учителя-пророка і великого вождя каменярів доли та щастя народу його духовні діти — Українські Січові Стрільці, виховані та вихоржені його думками й ідеями, перейняті до глибини душі його животворними словами. Пішли ми в бій сповнити дослівно та найточніше його заповіт, — пішли зі зброєю в руках ломити ворожу скелю, щоб промстити шлях народному щастю.

Хоч ворсжа хуртовина налягла на цілу нашу землю та не одному з давніх каменярів вирвала наряддя з рук, хоч ворожа скеля придушила наше народне життя, а чорне гайвороння підняло крик своєї перемоги, хоч сумніви важкою хмарою залягли не одне українське серце, душа Українського Січового Війська ,вирізьблена і сталена великим словом нашого мистця й духового вождя, ні на хвилину не попала в зневіру. Чи то в чужій стороні, чи серед снігів і морозів у карпатські ночі, чи серед граду куль, трупів і крові, коли пекучий біль не раз томив тіло, — ми не зневірювалися, наші серця кріпилися надією, що наш труд не згине безслідно, що гранітна ворожа скеля подасться перед нашими ударами. Серед найбільшого труду та втоми чули ми його віщі слова: »Ми зітремо скалу«.

Прощаємо Твоє Тіло, наш Великий Провіднику, — віримо, що Твій Дух і далі буде з нами серед великої праці, важкого труду, який жеде нас далі й далі, та тут складаємо обітницю, що не станемо в дорозі, поки не зломимо скелі, не роздробимо граніту та не зрівняємо шляху правді!»

Серед найтяжчих умовин воєнної і недосконалої на той час комунікації наспіли на час численні телеграми і вислови найглибшого жалю від війська цілої України:

Ковель. 31 травня 1916. Волинська земля, що святкує першу весну кращою та свобіднішого життя, з глибокою пошаною віддає свій поклін пам'яті найбільшого каменяра українського відродження. — За волинські станиці: Дмитро Вітовський, сотник Українського Січового Війська.

Не тільки волинські відпоручники нашої національної армії склонили свої голови перед пам'яттю того, на шлях якого вступили вони, а й усе Українське Січове Військо загалом. Отаман Гриць Коссак »склонив свою голову перед обличчям маєстату д-ра Івана Франка, найбільшого борця за волю України«.

Українське Січове Стрілецьтво в полі, повідомлене командою збірної станиці УСВ у Львові про смерть Івана Франка, прислало на її руки оцю депешу для стрілецького чотаря Петра Франка, сина померлого: »Глибоко тронутий вістю про смерть нашого дорогого поета й творця, який у наших серцях збудив величні й безсмертні ідеали та одушевив нас до боротьби за святі цілі, пересилає I полк Українських Січових Стрільців, у вірнім відданню та найбільшій вдячності для незабутнього мистця, найщиріше та найглибше співчуття«.

Ішли привіти, . . . ні не йшли, а плили широким річищем від інших формацій, де були українські старшини, а найбільше від усіх таборів полонених, де тоді із російської царської армії попали в полон українські вояки.

Вецляр. Глибоко ворушені, пересилаємо вислови найщирішої подяки і найвищої почеси для пам'яті великого покійника. Український просвітній Виділ Союзу Визволення України у Вецлярі.

Візенбург. Співчуваємо з горем цілої України та долучуємо над могилою геніяльного сина галицької України наш щирий жаль до загального смутку. — Полонені офіцери.

Голешів. 1 червня 1916. Родині великого нашого поета Івана Франка, — полонені українці з російської України.

Сумом оточилися наші серця, журбою наповнилися груди, коли лиш довідалися, що наш велетень д-р Іван Франко склепив навіки очі. Клонимось перед такою великою труною!

Зальцведель. Просвітній Виділ й усі українські організації табору в Зальцведель, сховані поражаючою вістю про смерть поета, прилучуються до народної жалоби та просять висловити родині своє глибоке співчуття.

Раштат. Глибоким сумом сповнила наші серця звістка про смерть того, що виховав нас своєю вольною думкою. Ми втратили учителя, борця, провідника! Нехай його думки ведуть нас і наш народ до дальшої боротьби за волю, зоря якої засіяла саме над нашим захмареним виднокругом! Просвітна Комісія табору полонених у Раштаті.

— Громада українців полонених у Раштаті сповивається жалобою із-за звістки, що помер великий борець за будучину України. Все, що мав у житті, дав він для неї, він горів, блискав, терпів у боротьбі за неї!

— Національні, культурні й господарські стоваришення українських полонених у Раштаті прилучуються з полону до невимовної жалоби із-за смерті Франка, незабутнього борця за волю і щастя України.

— Полонені українці-офіцери в Раштаті висловлюють свій глибокий біль по втраті великого поета, горожанина й виховувача, що протягом десятиліть вів український народ до волі й культури.

А далі... Будапешт, Фрайштадт, Хопець, Відень, і преславний Гмнд.

У воєнних умовах відізналися навіть Київ і Харків.

Чи ще хтось має сумнів, що це українське військо, єдине, велике, всенаціональне. Українське військо, що піднялося до збройного чину визволення, — це військо спонтанно визнає своїм Великим Провідником Івана Франка.

Чи треба ще літературних аналізів, чи треба ще цілих томів наукових розправ...

І що варті всі ці томи наукових праць Франкіяни, коли вони не відмічують того основного факту, який відмітила «літературна критика» українського війська», що Іван Франко був Першим Лицарем України і Великим Провідником українських героїв?

Чи зможу я коли небудь написати про Франка щось краще, щось більше? Чи зможу дати йому ще якусь глибшу оцінку в аналізах його філософії і віри? Чи треба ще більшої віри, як тієї віри, в ім'я якої українські герої клали своє життя на арені історії?

Чи треба вам ще доказів про одну велику національну віру Івана Франка у священний героїзм української Справи?

Ні, ні, ні, вже ніхто ніколи нічого кращого, нічого глибшого не скаже про Франка, ніж сказав про це срібний вінок із дубового листа від Січових Стрільців на його могилі.

Шукаю в пам'яті прикладів подібних похоронів великих поетів світової літератури. Може, не звернено на це уваги. Може, знайдемо такі приклади. Але як мало.

Хіба такий, що довго після смерті Юліяна Словацького спровадили до Кракова його тлінні останки і там за наказом маршала Пільсудського похоронили його серед звуків Вавельських дзвонів у цьому святая святих Польщі, «щоб був він рівним королям» — як звучав наказ Пільсудського. Бо, справді, був він рівний королям.

Правда, й інші народи хоронили своїх поетів, чи то у Вестмінстері, чи в інших національних святинях. Але другого такого спонтанного похорону нації, що бореться за визволення, не легко буде знайти в аналах слави. Не легко ж вести військо до перших боїв, до першої фаланги національної революції, але сто разів тяжче створити це військо своїм натхненним словом.

Це велике чудо започаткував Шевченко, а довершив у чині Іван Франко. Чудо переродження крові, про яке свідчать самі вояки.

Що ж можу сказати українським воякам, — а до них я говорю, — у роковини дня його похорону? Передати вам в опіку його спадщину, його добре ім'я, його вічну славу у нації?

Ні, ні, ні, залишім це діло музеям і ученим.

А наше діло, а наша спадщина побратими вояки, це спадщина його Чину і боротьби, боротьба, яку нам, тільки нам, доведеться довести до перемоги!

Богдан БОРА

Франко

*З ковадла іскра запалила душу,
Дихнуло серце горном палахким.
Він з кузні вийшов у народню гуцу
Кувати долю молотом важким.*

*Мов лісоруб, боровся проти пущі
За простір, піль, за шир пшеничних лав.
Краплини поту, ярі і цілющі,
На кожну п'ядь смарагдами пролляв.*

*Немов ратай, пройшов життя натхненно
По перелозі й дикій цілинні,
Під кожну грудку кинув слово-зерно,
Під кожну скибу — щедрости пісні.*

*Мов каменярь, розбив на щербінь скали,
Проклав дороги у прозору рань,
Своїм нащадкам залишив скрижалі
Від Сяну синього по голубу Кубань.*

*Немов Мойсей, скитався по пустині,
Тернів зневагу, голод і снагу,
На самоті молився батьківщині
І зрів її кризь степову югу.*

*Грозі, як беркут, протиставив груди,
Під хмарами закреслював путі,
Хоча стріляли в крила ботокуди,
Хоча в підвалах били по хребті.*

*Він не упав від втоми і зневіри,
Не кинув плуга, молота й кайла.
Струна гартованої в кузні ліри
Весь вік йому опором була.*

*Свій ум, свій піт, свої чуття гарячі
Віддав народові, як чесний борг.
Широкий світ пройшов титаном праці.
Здобув Олімп. Він трудолюбства бог.*

Полк. Юрій ТИС-КРОХМАЛЮК

Децо про доктрину і стратегію

Доктрина у військових науках означає напрямні й закони, якими керується мілітарна стратегія. Слово доктрина вміщає в собі непорушні істини і твердження, для яких навіть є зайві докази, вони просто аксіоми.

Така інтерпретація мілітарної доктрини походить із часів Клявзевица, і її додержувалися (навіть) до другої світової війни, особливо в Німеччині. Доктрина повинна бути незмінна у своїх засадах і системах.

Друга світова війна, а після неї розвій мілітарних і політичних наук, нова зброєва технологія, а, зокрема, доба ядерної зброї довела до поважних змін у розумінні доктрини. В новій системі доктрин наступив поділ однієї колись мілітарної доктрини на декілька інших, які не є знані в структуральних і непорушних формах, але завжди діють на найвищому рівні в усіх державних системах світу.

Є це нові поняття, між якими нема непрхідної (стїни) аксіоми, зате існує співвідношення у взаємних діях; заїснувала теж залежність мілітарної доктрини від політичної, з державною доктриною на чолі. Не всі держави вживають слова «доктрина» в докладно визначеній дефініції, деякі з них не окреслюють своїх засад словом доктрина, а в багатьох мілітарних писаннях можна стрїнути навіть це окреслення для підрядних дій, як, наприклад, доктрина операції, оборонна доктрина тощо.

Треба ствердити, що державна, або загальна доктрина — це великий комплекс знань та проблем, на основі яких пригтовляються окреслення (своєї) цілі, завдання і напрямні для внутрішньої і заграничної політики, опрацьовуються свої висновки вимі-

ною думок у процесі праці над дефініцією й оцінкою ситуації. Мілітарна доктрина, спираючися на загальних тезах державної та на директивах політичної доктрини, опрацьовує мілітарну доктрину і її дефініцію, як, наприклад, «основи введення у дію всіх можливих мілітарних засобів для збереження незалежності держави й цілости її території».

Кожна держава чи нація має свої відмінні мілітарні доктрини, в залежності від геополітичних, психологічних, теренових та багатьох інших умов, включно з численністю війська і його озброєння та національних прикмет населення. Із змінами тих умов, міняється й мілітарна доктрина, особливо сьогодні в добі ракетно-ядерної зброї. Американський мілітарний автор вживає назви «велика стратегія», завданням якої є визначити й координувати всі цивільні й мілітарні засоби в часах миру і війни. Це окреслення і його завдання є на рівні мілітарної доктрини, але не будемо сперечатися про назву. Важливим висновком цієї дефініції є нова дійсність, що сьогодні не можна вже докладно відрізнявати цивільні чинники від мілітарних і миру від війни.

Це так сьогодні. А в другій світовій війні доктрина Клявзевица про те, що повне знищення збройної сили ворога у стратегічних битвах означає переможний кінець війни, була теж доктрина Німеччини. Виявилось, що повне знищення ворожих мілітарних сил не є запорукою перемоги чи замирення. Появляються невідомі досі й нехтовані національні сили підпілля та збройного спротиву, які є, чи можуть бути, вирішними чинниками перемоги над напасником.

Доктрина Франції в обидвох війнах визнавала перемогу оборонної системи, а з тим укріплених теренів (лінія Мажіно) чи інших оборонних засобів. Змоторизовані німецькі армії знехтували принципами нейтральності інших держав, обійшли оборонні французькі лінії чужими теренами і спричинили капітуляцію Франції.

В оборонній доктрині Швейцарії знаходимо навіть аргументування того роду, що ворог «який має намір захопити наш край, або його частину, буде зацікавлений у тому, щоб об'єкт наступу дістати незнищеним. Він уживе засобів для того, щоб прискорити його наступальну акцію». Дальші міркування базуються на сподіванні, що на тактичному рівні ворог не буде вживати атомної зброї, і тим самим країна зможе боронитися. Все ж таки, швейцарська доктрина твердить, що «жінцева ціль нашої оборонної боротьби збереже існування держави й народу».

Мілітарна доктрина підлягає доктрині національній, яка вміщує доктрини політичні та економічну, як найважливіший чинник, від якого залежить сила держави і її військові засоби. Із другої сторони, мілітарні можливості, як, наприклад, потужність озброєння, кількісний і моральний стан війська впливають на рішення вищезгаданих доктрин, отже на стратегію і тактику війни.

Пам'ятаємо ще корейську війну, в якій американські війська мусіли припинити наступ на границі Північної Кореї з наказу Вашингтону. Війну у В'єтнамі американські збройні сили могли закінчити в короткому часі, але така стратегія не була в інтересі американської політики. Чи це було доцільно. — не нам судити.

Коли велика потуга має слабших союзників, вони хоч діють спільно для політичної і мілітарної цілі, але їхні доктрини міняються під натиском великого союзника в його вплив, а часто й натиск відчувається в стратегії чи навіть у тактиці військових дій.

У мілітарній доктрині, яка охоплює цілість питань, що впливають на бойові дії, велике значення має сьогодні психіка нації, здібності й нахили вояків тощо. Прикладом може служити психіка українського вояка. Із власного досвіду знаємо, що український вояк різнився від німецького в багатьох прикметах. Коли, скажемо, німцям дали наказ перебувати на стійці чи в поготівлі в певному місці і відбивати ворога до 6.00 години, то він, не питаючи ні про що, цей наказ виконав. А от український вояк теж виконував, але краще почувався, коли йому пояснили, чому він має стояти до 6.00 години, наприклад, тому, що його частина має перевести несподівано зміну інших частин

на фронті, чи зайняти інші становища. Цей малий приклад може служити для старшин зразком, щоб брати на увагу характеристичну прикмету українського вояка при плануванні доктрини, стратегії і тактики.

Іншим прикладом може бути спостереження майора Гайке, що український вояк кращий від німецького в наступі, а гірший в обороні. Пізнавши цю прикмету, командування старалося втримувати з'єднання Дивізії коротко в обороні й пересувати військо туди, де можна було сподіватися нашого наступу. Характеристичним успіхом були бої за Гляйхенберг.

Причини стійкості військової доктрини в Європі полягали в тому, що держави Європи мали стійкий політичний і господарський характер. Союзи тривали десятиліттями й були справжніми союзами. Щоб стати індустріальною країною потрібно було десятиліть, а вбогі сільськогосподарські країни могли мріяти про такі зміни на довге майбутнє. Не було теж переломових змін в озброєнні, в тактиці і в стратегії. Бої відбувалися за устійненими віддавна законами, про які читаємо у Клявзевиці або знаємо з біографії визначних полководців. Важливі зміни відбувалися що кілька століть, як наприклад, сумерк лицарства у виду винаходу стрільного порошку, або в XIX столітті винахід машинної зброї. Те, що сьогодні міняється впродовж місяців чи кількох років, — тривало десятиліттями й сотні років.

У такій ситуації висувалися на перше місце національні прикмети вояка. Вони були стійкі й годі було подумати й повірити, що впродовж кільканадцяти років можна зробити з ізраїльського народу першорядних вояків, або з кочуючих арабів, наприклад, зорганізовані військові з'єднання.

Англія віддавала найбільше уваги своїм військовоморським силам, які колись створили потужну імперію — Велику Британію. Німеччина, яка не могла вести довготривалих воєн, успіла в другій світовій війні розбудувати панцерну зброю для великих стратегічних битв офензивного характеру.

Британський міністер зовнішніх справ лорд Лендсдаун, перед першою світовою війною пророкував із причини появи машинної зброї, зокрема кулеметів, що така війна викличе руїну цивілізації у світі. Перед другою світовою війною європейська преса із садистичною розкішю розписувалася про знищення людства бойовими технічними газами, так само як тепер пророкує тотальне знищення атомною зброєю і поворот людства до кам'яної доби.

На зміну, Чемберлен, після договору з гітлерівською Німеччиною у Мюнхені, ви-

словився, що перед людством стоять десятиліття мирного існування й добробуту а в 1964 році американський президент Джонсон пророкував, що наступні роки принесуть мир у світі, якого наша планета не мала від 1914 року!

Ракетна зброя — один із найважливіших факторів сучасної стратегії

Як бачимо, всі вони помилялися, і це є пересторогою для інших. Несподівано в політиці і в дипломатії появилися нові звичаї, та й вони міняються скоро, наче б були тільки збиранням досвіду й шуканням іще інших можливостей. Замість однієї великої війни маємо десятки малих, у виді мілітарних конфліктів, революційних рухів та дій саботажних груп. Ядерна зброя стала засобом застрашування противника та виявом сили, а постійно чуємо про воєнні погрози чи мирні договори, але ні перші, ні другі не мають довгої тривалості й суперечать справжнім подіям.

Війни починаються нагло без виповідження, бо такі акти шляхетности (наше із княжих часів — «Іду на ви!») нині безвартісні. Заскочення є важливішим чинником перемоги, бо його вартість полягає в тому, щоб ворог не мав часу приготуватися до воєнних подій. Врешті занотуймо дивну війну у В'єтнамі, де сотні тисяч вишколеного війська встаткованого найновішими приладами і зброєю, не могли дати ради примітивно озброєному партизанові В'єтнаму, але за те сильного духом і безконечно жертвового.

Малі війни сьогодні починаються без виповідження і кінчаються без замирення. Не дає великої можливості до переговорів, але теж до агресії, коли одна із сторін знаходиться у сприятливій ситуації. Такий стан може тривати довго і кожного дня може принести нові несподіванки.

У деяких державах така стратегія доведена до майстерности й тоді вона належить до воєнної доктрини, як передумова до стратегії наглого заскочення противника збройним конфліктом. Таку майстерність виявила московська імперія, але вже нині вивчили її теж американські мілітарні знавці.

Пропаганда за співпрацею, належить до основ американської доктрини і її політичного відділу. Спроби домогтися співпраці з СССР не є сьогоднішньою появою. Почавши від революції в московській імперії 1917 року, американська зовнішня політика старалася усіми засобами вдержати приязні відносини з комуністами, не звертаючи уваги на штучні голоди, масове нищення людей, зокрема українського населення.

Нічого ми не чули про гуманітарні закони чи про права людини. За тих кілька десятиліть американці понесли великі фінансові втрати, але доктрину домовлення вдержують далі. Ця доктрина має нині назву детанту і стала засобом зберегти мир та відсунути збройний конфлікт між обидвома надпотугами. Відомо теж, що доктрина ЗСА звертає нині увагу на рівновагу зброєння, що в оцінці багатьох знавців є утопією, яку неможливо зреалізувати. Мабуть, тому у договорах домовляються тільки до рівноваги стратегічної зброї. На цьому прикладі зовнішньої політики яка має нині гльобальне значення, можемо спостерігати зміни в доктрині співпраці з СССР.

Причин зміни американської доктрини є багато більше. Найважливіші, це переогони в озброєнні, які дуже коштовні й вимагають нераз років, щоб від проектів дійти до продукції. За той час появляються нові удіпшення й винаходи, які переганяють старіші, і праця починається від початків. В додатку до того, треба рахуватися з постійним зростом продукції нових типів літаків, підводних атомних субмарин, панцерної зброї тощо. Коли одна сторона збільшує свою продукцію, друга намагається робити те саме. Так представляється справа технології в усіх родах зброї.

Конечність зробити доктрину елястичною, можна зрозуміти з інших прикладів. Йдеться про інфільтрацію населення Заходу не тільки психологічною війною, яка спричинює

упадок моралі, патріотизму і зріст антимілітарних настроїв, але теж організацією підпільних груп, диверсії, саботажів і партизанів, людьми вишколеними в московській імперії і в комуністичних сателітних державах. Поява того роду внутрішнього ворога

не може залишитися без впливу на зміни у военній доктрині.

Без тих змін годі було б створити відмінні від дотеперішніх засад стратегії мілітарних операцій.

Пполж. Є. СИВЕНЬКИЙ

Дія парашутних військ у ядерній війні

Існування і нагромадження грізної ядерної зброї глибоко модифікує дотеперішню военну стратегію і тактику, одначе, зі здивуванням зауважуємо, що немає основних змін у стратегічному плануванні бойових дій парашутних військ у випадку атомної війни.

Очевидно, рухливість і вогнеспроможність напр., парашутної дивізії незвичайно збільшилися з часу другої світової війни. Але загальний погляд про її оперативність залишився майже незмінний від 20 років тому. В чому ж справа?

Оборонна операція кожної парашутної дивізії, киненої до бою, є завжди обмеженою, бо парашутний курінь може зайняти територію тільки від трьох до шести кілометрів пропорційно до положення терену, себто мусимо врахувати в якому терені приходиться оперувати куреневі, що також залежатиме від сили ворожого наступу. Якщо цей наступ буде вестися з великою силою, це рівночасно зменшуватиме бойову позицію куреня, бо вона мусить бути скороченою, щоб могли протиставитися вогневою силою ворожому наступові.

Немає сумніву, що захоплюючи якусь територію парашутна частина може бути наражена на ядерний обстріл. Стоїть питання: чи вона зможе втримати терен в умовах ядерної війни?

Переважає погляд військових стратегів, що ні. Концентрація війська є завжди наражена на великі втрати внаслідок атомного бомбардування чи обстрілу. Противник, розвідавши де саме є вихідні позиції парашутної частини, може використати обстріл своєї атомної артилерії, кинути на парашутну частину панцерні з'єднання, проломити позиції й нанести погром даній частині. Більшість парашутної частини може бути зовсім знищена обстрілом ядерної зброї, в тому ви-

падку ракетами чи атомною артилерією. Знову ж малі відділи можуть бути скоро оточені й знищені наступаючими ворожими танковими й мотомеханізованими частинами.

Таким чином є дуже мала надія, щоб в умовах ядерної війни парашутні частини могли втримувати захоплений терен і відстояти ворожий наступ на своїх вихідних бойових позиціях.

Якже ж тоді можна використовувати парашутні війська в умовах атомної війни?

Парашутні війська можна завжди використати, як це й практикувалось у минулій війні, перекидаючи їх у вороже запілля, одначе не з ціллю захоплення й вдержання якогось відтинку чи причілка, бо тоді вся десантна акція засуджена на певну невдачу, але для різних диверсійних акцій у ворожому запіллі, ширення паніки, несподіваних наскоків, знищування баз тощо.

Оперативність такого характеру мусить мати централізоване планування і контроль, але децентралізоване виконання. Оперативні групи, поділені на сотні або чоти, повинні бути скинені на терен, відповідно підібраний, зокрема гористий, або заліснений, що вможливило добре маскування й утруднює рух ворожих танкових або мотомеханізованих частин.

Скинені парашутні частини повинні оминати, як тільки це можливо, безпосередніх ударів із ворогом, а зокрема не намагатися боронити будь-якої позиції.

Швидке просування в терені є особливо важною справою для скинених у вороже запілля парашутних частин. Таке просування відбувається пішком, хоч легкі автомашини можуть бути використані для транспортування зброї, амуніції, виряду, боєприпасів, тощо. Для перекидування тяжкої зброї можуть служити також і вертолети.

Негайне зорієнтування, скоро дія, — це важливий фактор операцій парашутних частин у ворожому запіллі. Засяг дії скинених парашутних частин може бути незвичайно широкий, — це так звана розпорошеність.

Парашутисти можуть діяти навіть малими групами, — по п'ять вояків. Їхнє завдання, ушкоджувати шляхи постачання, робити засідки, нападати на малі конвої, сигнальні осередки, військові склади, летовища, знищувати шляхи зв'язку і комунікації, одним словом робити якнайбільше шкоди й замішання у ворожому запіллі.

При тому треба мати на увазі, що вороже командування також завжди рахується з такою оперативною дією скинених парашутистів, а тому втримує в своєму запіллі окремі охоронні частини, мотомеханізовані або й панцерні частини, чи окремі спец-війська для поборювання повітряних десантів. Тому саме й оперативність десантних груп у ворожому запіллі не є легкою, а такі групи постійно наражені на оточення і знищення.

Як відбувається оперативна дія скинених парашутних частин?

Кожна група залежно від призначеного їй завдання має потрібну скількість вояків, озброєних автоматичною зброєю і протипанцерною. Вона втримує контакт із командиром чоти або сотні з допомогою легкого польового радіоапарату.

Кожна чота, що в такій операції є найбільшою чисельною оперативною групою, діє самостійно й відповідає за акції у визначеному їй терені. Командир відповідає за всі малі групи, і передає їм по радіо доручення. Дуже часто групи мусять діяти по безпосередньому дорученні й наказам головної команди, засяг дії парашутної чоти повинен бути не більший 10 квадратних кілометрів. Повітряний десант відбувається вночі. Після скинення і віднайдення скиненого виряду й боеприпасів групи відходять самостійно в свої призначені околиці. Зі собою вони забирають необхідні боеприпаси, зброю, виряд і харчі на чотири-п'ять діб.

Треба вистерігатися від акцій в околицях де стаціонують більші військові з'єднання, бо тоді вони заалармовані появою парашутистів можуть робити прочісування терену великими загонами вживаючи тактику оточення, й у такій ситуації, оперативні парашутні групи можуть бути зовсім знищені.

Бойові завдання виконує кожна група звичайно вночі, дуже рідко в день. Очевидно, що повна підготовка до нічної акції повинна

відбуватися впродовж дня. При нападі належить вистерігатися приймати бій з обороною об'єкту. Завдання групи є зробити напад, чи пошкодження й зникнути, не наражуючись на знищення.

Які ж є оборонні засоби проти дії парашутних частин?

У першу чергу це належно забезпечити доброю й ефективною охороною всі командні пости, сигнальні осередки, летовища, бази й усі військові об'єкти. Висилати добре охоронені транспорти, вистерігаючись висилати поодинокі автомашини на шляхах. Проводити прочісування терену обабіч шляху, яким має переїжджати військова валка, постійно перевіряти залізничні шляхи, пильно охороняти мости, вести розвідку в терені, й влаштовувати засідки на парашутистів. Очевидно для таких операцій потрібно багато війська. Але все ж таки ліпше є кинути на винищення повітряного десанту потрібну кількість військових частин, ніж допустити, щоб вони нарobili багато лиха в запіллі. Провіряючи терен, треба проводити суворий контроль цивільного населення, бо часто парашутисти переодягаються в цивільний одяг. Так само треба обережно вести оперативні дії танками й панцерними вozами, бо парашутисти будуть їх знищувати протитанковою зброєю. Для того співдія власної піхоти з танками в такій операції є дуже потрібна. Найкраще вживати до такої акції спеціально вишколених військ у поборюванні повітряних десантів і партизанки.

В заключенні можемо сказати, що у фронтовій боротьбі в умовах атомної війни парашутні частини не зможуть бути належно використані, але зате їхня роль зростає в бойових акціях у ворожому запіллі, де їм не грозить атомне бомбування чи обстріл. Успіх у виконанні їм дорученого завдання чи завдань, залежить у головній мірі від добре опрацьованого пляну оперативних дій, доброго вишколу, скорого просування у ворожому запіллі, розпорошеній дії у широкому тереновому засязі, й щасливому повітряному перекиненні у своє запілля після виконання доручених завдань.

Одначе, мусимо мати на увазі, що не все вдається, що плянується, навіть в умовах звичайної конвенційної війни, а що ж тоді гворити про атомну війну. Більш правдоподібно, що її не буде взагалі, й що дальше будуть конвенційні війни, але можливість такої війни теперішні військові пляновики не виключають.

Міжнаціональні взаємини в арміях Варшавського пакту

Нещодавно вийшла з друку дослідна праця про міжнаціональні взаємини в збройних силах Варшавського пакту. Цю дослідну, наукового характеру працю спільно фінансували штаб НАТО і міністерство оборони Канади. Дослідженнями керувала проф. Карлтонського університету в Оттаві Тереза Раковська-Гармстон, а автори цієї дослідної праці збирали потрібну інформацію продовж п'яти років з різних офіційних і неофіційних советських джерел.

Висновок тієї дослідної праці такий: Східноєвропейський націоналізм і русофобія — це найпотужніші сили, що підривають єдність Варшавського пакту і можуть її розірвати.

Дослідна праця про міжнаціосальні взаємини в збройних силах країн Варшавського договору підкреслює, між іншим, той факт, що посилюються міжнаціональні конфлікти в сов. армії.

Як пише керівник групи дослідників, професор Тереза Раковська-Гармстон, треба почекати, щоб побачити, чи лідерів Горбачову пощастить помирити відроджені прагнення російських націоналістів із загальною советською системою, котра наголошує на асиміляції й інтеграції. Професор Раковська-Гармстон доводить, що демографічні зміни на некористь росіян і слов'янської більшості та швидкий зріст мусульманського населення є стимулом для різних проявів російського націоналізму-шовінізму.

Цей націоналізм наявний у всіх прошарках суспільства, а зокрема, серед збройних сил СССР. Дослідна праця про міжнаціональні взаємини в арміях Варшавського пакту зазначає, що в сов. армії творяться «етнічні групи», хоча щось таке заборонено. «Неросіяни ніяк не погоджуються забути, що вони та що вони підлеглі росіянам».

Професор Тереза Раковська-Гармстон доходить висновку, що мораль советських збройних сил послаблюють чотири критичні фактори. Помітний занепад в економічному й духовному житті СРСР почав негативно відбиватися на поглядах військового персо-

налу. Відколи марксистсько-ленінський міт збанкрутував, — пише Раковська-Гармстон, — «шукання життєздатної зміни сприяло відновленню російського націоналізму та імперських історичних традицій». А, що такі погляди поширюються лише між росіянами та зросійщеними елементами, то це «спричиняється до дальшого відчуження неросійських груп».

Далі професор Раковська-Гармстон зазначає, що ці неросійські сили сьогодні ще не є серйозною небезпекою, але, внаслідок демографічних змін у некористь росіян, вони можуть стати «проблемою, яка зростає». Раковська-Гармстон підкреслює, що «грубий характер політичного навчання» в армії суперечить ідеологічним поглядам, і це помічають, зокрема, освічені й, отже, критичні офіцери. Тому керівництву доводиться застосовувати сувору дисципліну для того, щоб забезпечити необхідний рівень складу збройних сил.

Другий аспект, що в советській армії призводить до виникнення проблем, є, — на думку Терези Раковської-Гармстон, — наявність «зростаючих міжетнічних конфліктів» між росіянами й зрусифікованими елементами, — з одного боку, — та неасимільованими іншими групами, — з другого.

Третій фактор, що загрожувє єдності сов. армії, це конфлікт між офіцерами і рядовими вояками. А четвертий — це конфлікт між централізованою ієрархічною системою контролю в армії та необхідністю сприяти ініціативі й самовпевненості нижчих чинів і рядових вояків, що є, до речі, суттєво важливим для сучасного ведення війни.

У зв'язку з цим, у дослідній праці про міжнаціональні взаємини в арміях Варшавського договору сказано, що советські збройні сили спроможні вдатися до інтервенції в інших країнах Варшавського пакту, однак, мабуть, не тому, щоб обороняти соціалізм, а внаслідок старих «імперіялістичних прагнень». До речі, й одне, і друге глибоко закорінене у сов. збройних силах, і фактично, офіційно плекане.

»СПЕЦНАЗИ«

Наприкінці сімдесятих років один майор советської військової розвідки вирішив залишитися у Великій Британії. Під псевдонімом Віктор Суворов він публікує свої книжки та статті про збройні сили СССР. Свого часу лондонська газета «Таймс» надрукувала його статтю про «спецназів». Спеціальні збройні з'єднання Сов. Союзу, так звані «спецнази» — це російська назва для частин «спеціального призначення» сов. збройних сил, що входять до складу третього відділу ГРУ.

Як зазначає колишній майор ГРУ, Москва планує напередодні вибуху війни використати «спецназів» для того, щоб паралізувати Захід і неутралізувати його ядерну зброю. Москва вірить, що з допомогою «спецназів» їй пощастить виграти війну зі Заходом.

«Спецнази» можуть діяти тільки за умови цілком несподіваного наскоку. Зрозумівши небезпеку, яка їй загрожує з боку «спецназів», Велика Британія, як перша західня країна, готує оборонні заходи проти можливого наскоку спеціальних з'єднань советської армії.

Советське військове командування довго ламало собі голову над тим, як захопити країни, що обороняються ядерною зброєю. Кремлівське керівництво докладало величезних зусиль, щоб Захід відмовився від свого ядерного щита, але такі намагання Москви виявилися безуспішними.

Щоб усе-таки знеутралізувати ядерну зброю Заходу, сов. військове командування створило терористичні ударні з'єднання, підпорядковані «Головному розвідувальному управлінню». Приблизно тридцять тисяч «спецназів» вишколено, як діяти в запіллі супротивника під час війни, або напередодні вибуху війни, чи — у виняткових випадках — у мирний час. «Спецнази», як плянують советські військові керівники, повинні б одночасно знищити «мозок ворожої країни», її «нервову систему» та її «зуби». «Мозок» противника — це голови урядів та держав, а також інші високі політичні й військові керівники. «Зуби» — це військове командування, ядерна зброя та система постачання. А «нерви» противника — це система виробництва енергії та енергопостачання.

Щоб «спецнази» могли виконати свої завдання, їх поділено на три головні групи. Це,

насамперед, таємні агенти за кордоном. Їхнє завдання — в мирний час збирати інформації про важливих діячів противника та про цілі, котрі на випадок війни, треба б знищити. Вони також мають підготувати сховища, постачання харчів, води, транспорту, палива та документів і цивільного одягу для виконавців терористичних акцій.

Вояк «спецназу» на стрільбі

«Спецнази-професіонали» — це еліта з еліти. Їх рекрутують серед найкращих советських спортсменів. У мирний час ці «спортсмени» виступають на міжнародних змаганнях у різних країнах, а водночас, і вивчають ті країни, на території яких під час війни мають діяти. В разі потреби, вони діятимуть у цивільному одязі, або в мундирах війська противника, а допомагати їм мають советські таємні агенти за кордоном.

Основні з'єднання «спецназів» — це спеціально вибрані й вишколені військовослужбовці. Під час війни вони діятимуть групами від трьох до десятих осіб, а деколи як більше з'єднання — від двохсот до трьохсот осіб. Якщо буде потрібно, «спецнази» наступатимуть ще більшими частинами — до 1300 осіб.

Вторгнення «спецназів» на територію противника може відбутися різними шляхами. Напередодні вибуху війни склад советських дипломатичних і торговельних представництв може бути замінений «спецназами». Інші можуть прибути до чужих країн як туристи, чи спортивні команди. У критичний

момент з'єднання «спецназів» мали б прибути на територію противника повітряним шляхом і на рибальських та торговельних кораблях, або субмаринами.

Теоретично, «спецнази» повинні б діяти на широкій території за підтримки сов. таємних агентів за кордоном. Спецназівські таємні агенти живуть дуже законспіровано в мирний час і ледве, чи можливо їх відкрити. Вони в чужій країні поводяться тихенько і скромненько.

Однак, така їхня поведінка стосується тільки мирних часів. Адже, їх вишколено і

на те, як мучити противника, щоб здобути від нього інформації. Щоб захистити самих себе від зради, «спецнази» в разі збройного конфлікту, мусять добивати своїх поранених друзів.

Як зазначає колишній майор сов. «Головного розвідувального управління», Захід досі дуже мало знав про з'єднання спеціального призначення при ГРУ. Тепер про їхнє існування офіційно заявили міністерства оборони Швеції, ЗСА і Великої Британії. Активність «спецназів» помічено в скандинавських країнах, в Афганістані та у Східній Європі.

Т. ГОРДІЄНКО

Сьомий рік війни в Афганістані

У грудні 1985 р. закінчився шостий рік кривавої війни афганський повстанців з советським окупантом, і почався сьомий рік brutальної експансіоністської війни Москви з волелюбним афганістанським народом. Однак і попри чималі воєнні зусилля кремлівських керівників, перетворити Афгані-

стан на свого покірливого супутника, Москві не вдається забезпечити своє панування над волелюбними афганцями.

Нещодавно американський уряд опублікував звіт із приводу шостої річниці війни в Афганістані. У цьому звіті, між іншим, зазначено, що Сов. Союз все ще сподіється ви-

На одній з вулиць Кабулю

грати війну з повстанцями, хоча опір афганців окупантському війську не послабився. У звіті згадано, що більшість населення Сов. Союзу не захоплюється військовою авантюрою в Афганістані. Навпаки, в СРСР сильно зросло незадоволення тією мілітарною, по думці громадян, неоправданою і непотрібною інтервенцією Сов. Союзу в Афганістані.

І тепер, після шести років окупації і війни в Афганістані, Москва стоїть перед нерозв'язаною проблемою. У більших містах Афганістану, щоправда, стоять сов. гарнізони, однак військо не спроможне зламати опору повстанців і не контролює великої більшості території цієї країни. Отже, не можна говорити про успіхи Москви в Афганістані.

До речі, підтвердженням цього є недавно опублікована стаття в газеті «Правда» про ситуацію в Афганістані. Непідписаний автор статті визнає, що в цій країні досягнуто далеко не всіх цілей, яких прагнув комуністичний режим. Далі в статті розкритиковано попередників Бабрака Кармаля, які, мовляв, намагалися силоміць запровадити «соціальні реформи», не враховуючи при цьому реального становища. Хоча статтю в газеті «Правда» можна вважати поміркованою, ніж інші такі статті в сов. пресі раніше, західні спостерігачі не вірять у те, що політика Москви в Афганістані зміниться. Адже, коли йдеться про виведення окупантського війська з Афганістану, то Кремль не виявляє серйозної готовності на такий вчинок.

Коментуючи війну Сов. Союзу проти малого Афганістану, автор статті в американській газеті «Крістен саенс монітор» Дуглас МакАртур нагадує, що після другої світової війни большевицький експансіонізм виявив-

ся в прямих збройних захопленнях сусідніх країн, наприклад, у Східній Європі та в Афганістані. Тут кремлівські лідери без кінця твердять про, нібито, неминучість перемоги комунізму, багато людей ототожнює советський експансіонізм із комунізмом.

Однак, коріння цього експансіонізму — глибше, — веде далі Дуглас МакАртур. — Наприклад, під час Віденського конгресу, 1814-1815 років, яким закінчився період наполеонських війн, цар Олександр Перший намагався домогтися російського панування над усією Польщею та більшою частиною Європи. А князь Горчаков, описуючи збройні операції в Середній Азії 1864 року, у меморандумі до царя Олександра Другого, писав, що «безпека Росії і комерційні інтереси цивілізованих країн вимагають установлення панування над дикими сусідами». Така експансіоністська логіка, якою свого часу керувалася царська імперія, нині має стати виправданням для окупації Афганістану.

При цій нагоді нагадаємо слова колишнього сов. воєнка в Афганістані, українця Миколи Мовчана, який не погодився бути гарматним м'ясом Москви для досягнення її експансіоністських цілей. «Думаю, — говорив Мовчан, — це така сама війна, що її вів Гітлер на нашій землі... Тільки під іншим гаслом. Я думаю, що це одна з найганебніших війн у світі, які були».

Скільки ще років хоче кремлівське керівництво вести свою війну проти волелюбних афганців? І, чи не вистачило оцих минулих шістьох років, щоб Москва переконалася в тому, що, боронячи свою волю й свою батьківщину, афганський народ не ладен скласти зброї перед ворогом?

Май. Дж. Д. МОРЕЛОК

ЛІДДЕЛЛ ГАРТ ВОЄННИЙ ТЕОРЕТИК

(Скорочено)

Британський історик, критик, теоретик військової тактики, стратегії і філософії Лідделл Гарт народився 1895 року, в Парижі. Змалечку він живо цікавився історією, географією і військовознавством. Юнаком він зацікавився теж авіацією і навіть опублікував у часописах декілька своїх статей. У 1905 році його родина переселилася до Великої Британії, і Лідделл переконав його батьків, щоб вони віддали його на студії до відомого Корпус Хресті коледжу в Кембріджі.

Він був добрим студентом, однак довго не міг рішитися яку наукову ділянку остаточно вибрати. Щойно вибух першої світової війни скристалізував рішення молодого студента¹.

Лідделл Гарт, подібно, як і багато молодих англійців, негайно зголосився до війська і його приділили до легкої піхоти². Після короткого військового вишколу Лідделл опинився у Франції на західному фронті. В

1915 році він був контужений від розриву гарматного стрільна, і його вислали лікуватися до Англії. Навесні 1916 року Лідделл повернув знову на фронт і був учасником невдалого англійського наступу на німців, у висліді якого, упродовж одного дня, згинули 60.000 англійських вояків. Ця жахлива масakra англійських вояцтва внаслідок безглузкого командування, яке злегковажило противника, і послано тисячі вояків на певну смерть. Під кінець війни Лідделла переведено знову до Англії, де він вишколював новобранців, а також деякий час служив як ад'ютант в австралійській летунській частині. В тому часі він і почав писати свої матеріали на тему військової теорії. Його два вишкільні матеріали одержали прихильну оцінку і це заохотило Лідделла далі працювати з ділянці військової теорії. З черги він написав свою першу розвідку про оперативну дію танків, артилерії і піхоти, об'єднаних в одній бойовій бригаді. Цю розвідку він надрукував у престижному журналі Королівського Військового Інституту (RUSI)³, і цю розвідку він використав пізніше для опрацювання воєнного підручника тактики полку в бою. Ця праця п. з. «Новий модель армії» зробила Лідделлові розголос як військовому теоретикові.

Поглиблюючи свою теорію Лідделл написав іншу розвідку п. з. «Людина в темряві», що була теорією воєнної боротьби. Ця праця, а також численні статті Лідделла звернули увагу генерала сера Івра Мхзе, тодішнього командира північної армії, який приділив Лідделла до армійської вишкільної команди, в якій він міг розвивати практично свою теорію.

У тому часі Лідделл познайомився особисто з лордом Джоном Гортом, пізнішим шефом імперського генерального штабу. Це знайомство, а теж знайомства з іншими видатними британськими військовиками вможливили йому виступати з доповідями в Королівському Інституті і він зустрівся з вельми прихильною критикою. У тому часі Лідделл познайомився теж з Дж. Ф. С. Фуллером в'домим теоретиком танкової боротьби. У 1924 році Лідделла звільнили з військової служби і він почав працювати військовим кореспондентом часопису «Де Дейлі Телеграф». Він виявився незвичайно добрим журналістом, був завжди добре поінформований про військові справи завдяки своїм приятелям на високих військових постах. Утримував теж тісний контакт з міністерством військових справ (War Office). Велику популярність Лідделла в тому часі найкраще схарактеризував у 1927 році сам Фуллер, пишучи йому: «Люди завидують тобі. По-

глянь, що сталося від 1922 до 1927 року — продовж п'ятьох років. У 1922 році ти мусів казати «ес сер», або «но сер», до якогось там капітана, а сьогодні до твого слова прислухається військова рада»⁵.

Продовж одного десятиліття, тобто від 1920 до 1930 року, Лідделл написав багато праць з військовознавства, і став міжнародною важливою особою. Розвиваючи свою теорію воєнної тактики і стратегії Лідделл наголошував, що в майбутній війні перемогу вирішуватимуть — скорість, механізація, глибини удари у вороже запілля танкових частин, знищення ворожої комунікації⁶.

Лідделл Гарт

Лідделл Гарт був великим прихильником існування сильної повітряної модерної флоти, вважаючи, що літаки відіграватимуть чи не першу роль в майбутній війні. Він здобув собі багато приятелів серед ієрархії британського летунства, але за те послабився його вплив в армії, де шефи імперського генерального штабу були противниками теорій Лідделла, або вважали, що обмежений військовий бюджет не вможливило здійснювати проекти Лідделла⁷.

У 1935 році Лідделл був визначним істориком, теоретиком, журналістом і військовим критиком. Його праці уважливо студіювали не тільки у Великій Британії, але в цілій Європі. Німецькі генерали Гудеріан і фон Райхенау, а теж французькі молоді про-

гресивні офіцери захоплювалися теоріями та ідеями Лідделля про воєнну тактику і стратегію⁸.

У 1935 році Лідделл Гарт почав працювати як військовий кореспондент «Таймсу», а в 1939 році він написав працю п. з. «Оборона Британії». Виступав він проти загальної мобілізації, а за те наголошував на потребу мати невелику, але модерну, механізовану армію. На його думку, оборона є більш успішним засобом боротьби ніж наступу. Блискучі німецькі воєнні перемоги в Європі противники Лідделля використали, щоб його звинувачувати в тому, що, мовляв, німці використали його теорії воєнної тактики і стратегії та погромили західних альянтів. Проти Лідделля піднялась кампанія, а він унаслідок серцевої хвороби не міг себе оборонити⁹.

Продовж війни Лідделл був противником тотальної війни, що її вели німці і західні

альянти. Особливо він виступав проти безпощадного бомбардування німецьких міст. Після закінчення війни Лідделл виступав проти того, щоб альянти судили німецьких генералів. Коли ж у повоєнних роках німецькі генерали почали студіювати тактику і стратегію бліцкригу, тоді знову збільшилася репутація Лідделля як видатного воєнного теоретика, і він написав тоді знову кілька важливих праць, ураховуючи вже у свою теорію і тактику ядерну зброю. Вчення Лідделля про воєнну модерну тактику і стратегію як відомо, широко використали і застосували теж і ізраїльські генерали у війнах з арабами в 1956 і 1967 роках¹⁰.

Під кінець життя Лідделл Гарт написав «Історію другої світової війни», що вийшла друком 1970 року, коли саме помер її автор. Ця історія була фіналом його блискучої життєвої кар'єри.

Іван ДУРБАК

Перший концерт УСС 70 років тому

Пропам'ятної осени 1914 року, коли вибухла перша світова війна, зродилася стрілецька пісня, що їх творили і плекали продовж шістьох років боротьби Українських Січових Стрільців. Ця пісня відбула свій тріумфальний похід по всіх українських землях, і вже в 1919 році вся Україна співала стрілецькі пісні. Пізніше, навіть кийвське й московські радіостанції надавали стрілецькі пісні, з деякими змінами. Стрілецькі пісні співали й наші емігранти в різних частинах і країнах світу, співали їх і наші в'язні в советських таборах і концтаборах.

В березні 1916 року приїхали до Станиславова стрілецький хор під диригуванням Лева Гринішака й оркестра під керівництвом Михайла Гайворонського, композитора багатьох стрілецьких пісень.

Концерт відбувся в найбільшій залі Станиславова (тепер Івано-Франківська) — «Австрія», на розі вулиць Липової й Сапіги. Виповнили її українці з цілої околиці. Найбільше було молоді. В перших рядах сиділи австрійські офіцери. Прибуток з концерту був призначений на Австрійський Червоний Хрест. Я зберігав двомовну програму довгий час.

Коли відкрилася заслона, а хор і оркестра виконали австрійський гімн «Боже буди покровитель», усі встали і співали разом. А потім поплили стрілецькі пісні, деякі почу-

ли їх вперше: «Гей у лузі червона калина» гімн УСС, «Іхав стрілець», «Летіла куля через гору», «Ой там при долині», «Помер стрілець», «Хлопці алярм», і вкінці «Слава, слава отамане». Оркестра відіграла наперед козацькі марші: «Гей на горі там женці жнуть», «Гей не дивуйтесь», а потім новітні маршові пісні «Соколи, соколи», «Гей там на горі Січ іде» та стрілецькі маршові пісні, деякі разом з хором. Кожний виступ публіка нагороджувала довготривалими оплесками, окликами: «слава», «браво», «біс», а вкінці стоячи зробили довгу овацію. Відтак високий старшина офіцер подякував хоріві й оркестрі, а вслід за ним всі представники українських організацій, серед небувалого захоплення публіки.

Я був тоді у 2 класі гімназії, і ніколи не забуду такого всенароднього захоплення. Це ж бо вперше виступило рідне військо, співаючи вперше стрілецькі пісні, продовжуючи славні традиції козацьких пісень.

Вже небагато в живих залишилося учасників цього історичного концерту. Не знаю, чи ще живе хтось із хористів і музикантів цього концерту?

Стрілецька пісня несла і продовжувала стрілецьку славу. Тому треба подбати, щоб молоді покоління ніколи не забували їх співати.

3 боїв куреня Вільднера

В наступі на Банську Щавницю, в Словаччині, першою увійшла в місто чота хор. Д., яка зламала невеликий ворожий спротив. За нею увійшла і ціла сотня, а за нею німецькі частини.

Наш курінь Вільднера перейшов забезпечувати місто від села Козельнік. Другого дня перед вечером прийшов наказ наступу на село Козельнік, через село Банську Белю та залізничний двірець Жакель. Ворог встиг за цей час добре закріпитися. Розбудував на дорогах протитанкові перешкоди на узгір'ях — стрілецькі укріплені становища та обстрільні пункти. Однак чотирьом німецьким панцерним возам удалось несподівано наскочити на ворога, витиснути його зі становищ і розігнати. Сотня пішла негайно до наступу, відкинула остаточно ворога та здобула доволі военного матеріалу. Тому, що вночі щойно перервано наступ, ранком передові частини дійшли на станцію Жакель і по короткій перестрілці зайняли її.

Під час зайняття становищ коло станції Жакель, ворожа куля скосила стрільця Г. Це був прямо очайдух, хоча сповняв службу вистуна коло сотенного та не витримав коли побачив «максима». Пішов з ним на становища та по короткому часі вже був ранений. Просуватись уперед було неможливо. Ворог окопавсь та обстрілював наші лінії, місто Банську Щавницю та село Банську Белю де був штаб нашого куреня. Декілька ворожих наступів на станцію та горбок зайнятий чотою дес. Д. успішно відбито. Чота хор. О. витримала також обстріл і ворожі наступи.

Другого дня прийшла допомога. Наші сотні приділено батарею гармат і чоту піхотних гарматок. Вони примусили ворога трішки промовчати та окопатись. На цьому відтинку фронту вперше почали словаки перебівати на нашу сторону та давати звідомлення про стан, розташування та сили ворога. Переконавшись, що проти них стоять українці, словаки щораз частіше та численніше переходять на наш бік, що на німецьких відтинках трапляється рідко. Всіх перебіжчиків відсилаємо до штабу куреня, а звідти додому. Перебіжчикам чи полоненим було суворо заборонено щонебудь відбирати, крім військових речей. Вогонь та наступ продовжувалися. Вночі, як звичайно, тривала

стрілянина. Під час сильного гарматного обстрілу поранено важко стр. Г. На зойк товариша, незважаючи на ворожий вогонь, вискочив стр. М., щоб його рятувати. Та при цьому його самого було поранено. За відважний вчинок нагороджено його залізним хрестом другої кляси. Стр. Г. помер зараз по приїзді до лічниці. Його поховано на цвинтарі разом зі стр. Л. в Банській Щавниці.

Не дивлячись на тяжке положення, гумор не покидав стрільців. На безперервно обстрілюваній станції Жакель, кулеметники принесли патефон та слухали на перемену то музику, то розриви стрілен. Опісля, коли я говорив з перебіжчиками, вони подивлялися відвагу наших стрільців та іронію в обличчі смерті. Ворожі летунські налети були майже щодня, і одного дня четар Д. був тяжко ранений в обидві ноги. Він прийшов до здоров'я у шпиталі в Чехії.

Постачання харчів та амуніції відбувалось лише вночі. Виснажена сотня чекала на зміну, яка прийшла ввечері 9 жовтня. Сотня з куреня «Кутген» прийняла нашу лінію окопів. Ми всі думали про відпочинок та даремно. Наш курінь перекинули на відтинок фронту через с. Кольпахи під с. Бабіну, яку конечно треба було здобути.

Марш через гори й ліси по поганих, розмоклих, а до того каменястих дорогах валив обвантажених амуніцією стрільців з ніг. Та нічого не вдієш. Опанувавши вночі вихідні позиції в лісі, розпочались приготування до наступу.

День мрячний, нічого не видно. Курінний висилає стежі, які потрапили на ворожу стежу та мали при тому одного раненого. Командир тримає з полком телефонічний зв'язок та особисто перевіряє вихідні позиції.

Година 17.00. Курінь рушає в наступ. Під загальні вигуки «слава» та під гураганний піхотний вогонь ворог був змушений опустити свої добре розбудовані позиції та село Бабіну, запаливши перед тим великі стіжки збіжжя. Більшим силам ворога вдалось втекти поїздом. Палаючі стіжки освітлювали цілу ніч село та його околицю. Крім того, раз за разом запалювались у повітрі сигнальні та запальні кулі, тут і там клекотіли кулемети. О другій годині після півночі добиваюсь з тяжкою бідою до захопленого

села. Головні обози виправлено окружною дорогою з Банської Щавниці на Крупіну.

Ранок. Тут і там відкликаються кулемети, а далі ворог розпочав сильну артилерійну підготовку. Перед полуднем ворог розпочав наступ на позиції третьої сотні, при підтримці літаків, гранатометів та артилерії. Під натиском переважаючих сил ворога, мусіла вона дещо відступити. Наказ — і друга чота другої сотні йде на допомогу. Вже при займанні становищ згинув тоді виступ і ройовий Д. Його поховано на цвинтарі героїв в Банській Щавниці. Тоді теж поранено стрільців К. і П.

Стає загроза, що мусимо відступити з села Бабіна. Та своєчасно надходить допомога. Одна сотня з іншого куреня вдаряє на ворога з правого крила, при допомозі «небельверфера». Не знаючи, що діється, ворог втікає панічно в напрямі міста Зволень, яке, за словами червоних комісарів, мало стати другим Сталінградом.

Причиною цілоденного наступу ворога, згідно з оповіданнями полонених, були докори зі сторони большевицьких комісарів, які закинули партизанам, що вони болягузи, коли дались кільком українцям витиснути з так сильно розбудованих позицій.

26 жовтня приходить наказ... «Ранком починаємо наступ крізь гори та ліси на Зволень. Взяти потрібну кількість аmunіції та харчів». Обози мусіли залишитись, бо шляхи були міновані й обсажені ворогом. Їх треба було здобувати. В такий спосіб наше постачання було якийсь час перерване.

Цілоденний марш горами виснажував стрільців до краю. На щастя, ніде ворог не ставив спротиву. Тут і там зустрічаємо пусті ворожі встаткування, зброю та військові позиції. Попри нас переходять втікачі з ворожого війська. Десять на лівому крилі чути вибухи гарматних стрілен та клекіт кулеметів. Перебіжчики оповідають, що ворог відступає на місто Зволень і Банську Бистрицю, які перетворено на правдиві твердині.

Заходить сонце. Сотня займає за наказом висоти, а сотенний жде на дальші накази. З другою сотнею є курінний командир пполк. Вільднер. Вечером приготуємо вихідні позиції до наступу. Сотник Т. частує присутніх горілкою із своєї невідсутньої польової пляшки. Вислана розвідка виявляє, що село перед містом Зволень вільне від ворога, який перед вечером відтягнувся до міста. На наказ курінного входимо до села і по цілоденному труді думаємо хоч трошки відпочити. Та не судилось. Приходить надзвичайний наказ найвищого командувача німецькими військами на Словаччині: «Банська

Бистриця, столиця партизан, мусить ще нині вночі бути взята».

Це подіلالо на хлопців, мов грим з ясного неба, бо німецькі частини переважно перекидались з місця на місце автами, а ми — лише власними ногами. Мимо цілоденного маршу треба було відбутися ще тих кількадесят кілометрів, а може ще й наступати. Все це перевищує людські сили. Та наказ дія вояка закон.

На дворі темно. Лише з боку Банської Бистриці блискають гармати. Мости порвані, треба обходити окружними шляхами. Ворог опустив і Зволень. Переходимо його мовчки.

Нараз приходить повідомлення, що ворог після короткого бою опустив місто. Він злякався оточення, бо наступаюча німецька дивізія «Татра» відтинала йому останній шлях відступу.

Цікаво буде для читача, скільки це правди з тим «другим Сталінградом». Отже факт, що ворог розбудував і уфортифікував долину, яка веде з міста Зволень до Банської Бистриці. Покрив її величезною сіткою добре збудованих та масових бункрів, перекопав двома протитанковими ровами та загородами. Асфальтову дорогу й залізничну лінію заложено протитанковими бльоками та підміновано. На горах розбудовано різні обсерваційні пункти та становища для важкої і легкої зброї. Кожний квадратний метр землі був вкритий смертоносним вогнем. Коли б довелось брати це місто приступом, то не одне молоде життя згасло б. Але словаки, пізнавши підлу політику большевиків, почали масово дезертирувати з війська.

От здалека вже видніють на овиді синіх гір вежі радіовисильні Банської Бистриці, на хвилях якої ще вчора можна було почути «Єсли завтра війна» чи «Катюшу». В місті почав уже діяти майже весь міський апарат. Ворог утік у Низькі та Високі Татри.

Година 9 рано.

Ми маршируємо в місто, в якому ще нічю гуляв ворог. На краю міста зустрічаємо знайомих українців. Зайнявши відповідні забезпечення, сотня перейшла до відпочинку. Після двох днів довелось іти навздогін за ворогом у гори. Вночі спускаємось у місто та вмаршируємо в напрямі сіл Брусно і Св. Андрей, а звідси в гори, на висоту 1680 м.

Тут зустрічаємо великі маси словацького війська, яке, кинувши зброю, вертає додому. В горах залишились лише справжні партизани: большевики, чехословацька парашутна бригада з великою кількістю зброї. В горах треба обережно просуватись. Довкола мряка, не видно нічого на десять кроків. Одинока наша сполука зі штабом — телефон, що його тягнуть наші телефоністи.

Ліворуч іде третя сотня, праворуч — перша. Біля нас курінний і його штаб. Обидва з сотенним проводять сотню. Перед полуднем зліва чути клекіт кулеметів. Так, це б'ється третя сотня.

Вечером сотенний хоче нав'язати сполуку з сусідніми сотнями сигнальними ракетами, однак вони не діють через густу мряку. Вночі ворог перетинає нам телефонічний кабель. Над ранок вдалося телефоністам привести його до порядку. Морозний ранок. Мряка зникла, отже сигнальні ракети запалюються. Маємо вже сяку-таку сполуку. Багато партизан не сподівалось, щоб ми аж так далеко загнались за ними. Вони прямо самі лізли нам у руки. Їх роззброювано та відсилено, як полонених. Під час сутичок з однією ворожою групою був поранений стр. Г.

По трьох днях, розбивши сили ворога, курінь вернувся назад до села Брусно. Звідси помарширував на містечко Гронець. Наша сотня зайняла оборонну лінію в селі Крамніца між горами. Була половина листопада.

17 листопада сотня залишає село Крамніца, а в наказі стоїть: «Війна на Словаччині закінчена, триває лише партизанська діяльність».

Наші вояки, мимо того, що пройшли сотки кілометрів, були в бадьорому настрої. Хлібак у кожного був повний. «фельдфляшка» теж. В кожного була здобута пістоля. Дрантиві німецькі вози та коні й озброєння замінено всім зовсім новим.

Від'їжджаючи з Нойгамеру — крім куле-

метів — нам бракувало ще рушниць, машинних пістоль, а тепер сотня й цілий курінь були вповні забезпечені військовим встаткуванням, ще й з надвишкою. Нагромаджено багато автоматичної зброї. Від перших днів стрільці рвались до бою, щоб лише здобути у ворога бракуючу нам зброю. Треба підкреслити, що не бракувало в нас советських автоматичних пістоль найновішого типу. Сотник Т. не ходив уже пішки, а їхав гарним військовим автом. Харчові запаси були також добрі. Багато військового майна відіслав курінь ще перед тим до Дивізії, як воєнну здобич.

Шістьох стрільців та підстаршин і сот. Т. нагороджено залізним хрестом другої кляси (в одній лише сотні).

30 листопада, під звуки дивізійної оркестри, привітав наш курінь полк. Дєрн зі своїм штабом у казарнях «Стефаника» в Жіліні.

Гордо крокували наші вояки під проводом свого курінного полк. Вільднера, якого полюбив в боях та називали батьком, хоч він був чужинцем. У Жіліні, по двох днях відпочинку, наш курінь перейняв охорону міста.

На основі моїх записок, я зробив такий облік. Бойовий курінь «Вільднер» був на Словаччині: днів: 145 (від 27. 9. 44 до 8. 2. 45); з того провів: 46 маршових, 48 у бойових діях, 45 в казарні (Жіліна), 6 на відпочинку.

Ми пройшли: 1598 км.; з того: 1061 км. пішком (625 км. бойовий марш), 252 км. авт. ми, 285 км. поїздом; денно коло 35 км.

Грізне марево ядерної війни

Проф. В. КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Козацькі шпиталі — притулки

Французський військовий інженер Гійом-Левассер де Боплян, який, перебуваючи в 1630-1648 роках на службі у польського уряду, керував будівництвом фортець на півдні України, в своїх мемуарах писав: «Мало хто з козаків умирає від хвороби, хіба лише в дуже похилому віці; більшість умирає на полі честі, вбиті під час воєн». Відвага і безстрашність козаків дивували сучасників, навіть ворогів. Турецький літописець Наїма так говорив про запорожців: «Можна впевнено сказати, що це знайти на всьому світі таких сміливих людей, які б так мало піклувалися про своє життя і так мало думали про смерть».

Проте, незважаючи на зазначені якості, козаки і хворіли, і заліковували одержані в боях рани, і доживали глибокої старості. З цією метою за привілеєм польського короля Стефана Баторія в 1578 році було передано реєстровому козацькому війську Трахтемирівський православний монастир і перетворено його на шпиталь-притулок для поранених і старих козаків. Його послугами могла користуватися лише та частина українських козаків, яка була взята польсько-шляхетським урядом на державну військову службу. Прийняті на службу козаки записувалися до спеціальних реєстрів (списків), від чого і дістали назву.

Трахтемирівський монастир (його називають також Зарубським) містився поблизу містечка Трахтемирова і села Зарубинці (тепер села Переяслав, Хмельницького району Київської області). Час заснування монастиря невідомий. В ньому знаходили притулок не тільки інваліди, тут також лікували поранених і покалічених козаків. Обслуговували їх лікувальники, відомі в нас як і по інших країнах, під назвою циркульників. Лікували вони, спираючись на віковий досвід народної медицини, і їх слід розглядати як безпосередніх спадкоємців давніх знахарів. Окремі з них досягли великої майстерності в лікуванні ран, проведених ампутацій, операцій витину каменів, виривання зубів і особливо в дуже поширеному засобі лікування — кровопусканні.

Для лікування ран широко використовували пластирі-мазі, які виготовляли з свинячого міхурового свіжого сала, живиці, воску молодих бджіл, олії та білків курячих яєць. Найбільш вживаний пластрин-мазь для ран готувався з вареної цибулі і меду. Всі мазі для пластринів виготовляли гарячим способом, таким чином вони піддавалися свого роду антисептичній обробці.

Але в період визвольних селянсько-козацьких повстань в Україні в кінці XVI — першій половині XVII століття Трахтемирівський монастир не раз грабували шляхетські каральні загони, що значно утруднювало, а нерідко зводило нанівець його благодійну діяльність. Становище ще більше погіршилося в середині XVII століття і незабаром він припинив своє існування.

Остаточо Трахтемирівський монастир був зруйнований шляхетськими військами під час придушення великого повстання на Правобережній Україні, яке тривало протягом 1664-1665 років. До речі, поширенню народного руху тоді значною мірою сприяла підтримка з боку запорозьких козаків на чолі з прославленим кошовим отаманом Іваном Сіркою, з іменем якого пов'язаний переказ про лист запорожців, в якому вони, відкидаючи вимогу підкоритися Туреччині, з великою дотепністю і гумором висміяли султана Магомета IV.

У 80 роках XVII століття засновано поблизу слободи (вид поселень) Смарчик (тепер місто Новомосковськ Дніпропетровської області) Самарський Пустинно-Миколаївський військовий монастир Запорізької Січі. Він підлягав безпосередньо Кошуві (центральному органу управління) Запорізької Січі і був своєрідним військовим шпиталем для поранених, покалічених і хворих та служив притулком для інвалідів і старих козаків.

Самарський монастир у суто церковних справах підлягав православному Межигірському Спасо-Преображенському монастиреві, що був заснований ще в 988 році недалеко від Києва біля Вишгорода (тепер місто Києво-Святошинського району Київської області). З другого боку, права його на володіння

майном, а також користування землею і працею населення регулювалися офіційними актами Коша. Останній завжди втручався в усякі, навіть другорядні справи монастирської адміністрації. Так, коли населення Самарської паланки (Запорізька Січ поділялася на 8 паланок, тобто округів, на чолі яких стояли призначувані Кошем полковники з військово-адміністративними і судовими функціями), не стерпівши здріств з боку місцевого духовенства, подало скаргу до Коша, він наказав ігумену вінчати в монастирі всіх незаможних жителів Самарської паланки за помірквану порівняно з тією, яку брало парафіяльне духовенство, плату.

Самарський військовий монастир одержав від Коша Запорізької Січі значні земельні маєтності. В другій половині XVIII століття мав близько 2 тисячі залежних селян (вони офіційно іменувалися посполитими), понад 17 тисяч десятин (одна десятина дорівнювала 1,025 гектара) орної землі, 5 млинів, сіножаті, лісові угіддя тощо. Цікаво, що монастиреві було надано право в певних випадках користуватись також працею немонастирського населення. В наказі кошового отамана Григорія Федорова від 3 жовтня 1763 року самарському полковнику Логвину Мощенському пропонувалось, на підтвердження попередніх розпоряджень, давати монастиреві, за проханням ігумена, людей для виконання різних робіт, наприклад лагодження гребель і т. п.

Цікаво також і те, що охорону монастирських угідь несли не тільки монастирські селяни, а й команди козаків. У грудні 1759 року, наприклад, Кіш наказав самарському полковнику Василю Терентьеву призначити дев'ять козаків, що проживали на території монастиря, в команду для охорони монастир-

ського лісу і виконання інших монастирських доручень.

Крім власних потреб, монастир передавав до військового скарбу частину своїх прибутків, у тому числі й з шинків, які знаходилися на монастирській землі, а також постачав Запорізькій Січі хліб та інші продукти.

Після ліквідації в 1775 році царським урядом Запорізької Січі Самарський військовий монастир приєднано до Межигірського Спасо-Преображенського монастиря. Останній після зруйнування в 60 роках XVIII століття шляхетським військом Трахтемирівського монастиря також став шпиталем-притулком для хворих і старих козаків. На утримання їх Запорізька Січ передала у власність монастиреві земельні володіння та щорічно виплачувала значні грошові кошти. За народними переказами в Межигірському монастирі поховано полковника Семена Палія і Самійла Самуся.

В 1786 році Межигірський Спасо-Преображенський монастир разом з приєднаним до нього Самарським Пустинно-Миколаївським монастирем було закрито в зв'язку з секуляризацією (державною конфіскацією) монастирських земель. З будівель монастиря в Новомосковському залишився споруджений в 1773-1778 роках і перебудований в 1887 р. дерев'яний дев'ятиверхий Троїцький собор, що як пам'ятка архітектури перебуває під охороною держави.

Так у загальних рисах виглядала своєрідна організація медичної служби в козацькому війську, а також забезпечення запорожців в старості. На жаль, збереглося небагато відомостей про ефективність їх практичної діяльності.

К. О.

Андрій Розумовський

Сім'я Розумовських відіграла велику роль в історії України. Кар'єру цієї сім'ї відкрив син городового козака з села Лемеші Козельського району Григорій Розума, Олексій Розумовський (1709-1771).

Він дуже гарно співав. Через те забрано його до придворної капели в Петербурзі. Козак сподобався дочці Петра I царівні Єлизаветі. Коли вона 1741 р. стала царицею, обда-

рувала фаворита Олексія великими маєтками, чином генерала і званням графа, а навіть таємно одружилася з ним.

Використовуючи свої впливи, Олексій домогся призначення свого молодшого брата Кирила гетьманом України, графом і фельдмаршалом.

Кирило Розумовський (1728-1803) вчився у німецьких університетах, а згодом став пре-

зидентом Петербурзької Академії наук. Після скасування 1764 р. гетьманства в Україні він став членом Державної ради в Петербурзі. Один з синів Кирила Розумовського Олексій Розумовський (1748-1822) служив на дворі Катерини II і добився чину сенатора. У 1810-16 роках був міністром освіти. Відкрив він між іншим гімназію в Києві, заснував Товариство наук при Харківському університеті, розвивав середню і початкову освіту. На жаль, міністер вів русифікаторський реакційний курс у галузі викладання в Україні.

Другий син останнього гетьмана України Андрій народився в Глухові, вчився в Страсбургі.

Андрій Розумовський на відміну від свого батька не був прив'язаний до батьківщини і мав нахил до космополітизму та попри це був людиною обдарованою, можна сказати, найбільш з усіх одинадцяти нащадків Кирила Розумовського. Був добре освіченим, навіть вчився у славного математика і фізика Л. Ейлера. Рідною мовою говорив ледь-ледь, але знав добре кілька чужих мов і особливо французьку та німецьку. Розумна і далекоглядна Катерина II помітила в Андрія риси інтригана і кар'єриста поряд з талантами і вирішила його тримати далі від двору з користю для своїх державних справ. Андрій Розумовський став дипломатом. Батько бачив честолюбство і марнотратство сина і для науки одного разу показав йому сіру українську шапку і кобеняк, що зберігав з часів мужицької юності. Але Андрій незворушно відповів: «Ти був сином мужика, а я син російського генерала-фельдмаршала». В ролі «полномочного міністра», «надзвичайного посла» і уповноваженого в різних важливих справах Андрій Розумовський перебував у різний час у Неаполі, Римі, Копенгагені, Стокгольмі, але найбільше у Відні. Вмів бути чарівним. У Неаполі його прийняли холодно. Двором тут керувала донька Марії-Терези, сестра нещасної Марії Антуанети. Андрій розтопив лід і став її любимцем. Катерина II чомусь була не дуже задоволена ним і замінила його М. К. Сковронським. Темпераментний ловелас, опинився в Римі, а потім в Відні. Він мав сприяти зближенню Данії з Прусією.

У Відні збирався оженитися з дочкою графині Тун. Батько його був проти: «Лучше с германцами не связываться» і до того ж хотілося йому невістку слов'янку. Однак Андрій оженився з донькою Тун. У Відні Розумовський не був відразу послом, а лише допомагав послові Голіцину. Потім якийсь час був у Данії і Швеції і знову у Відні. «Среди переговоров о разделе Польши угас

Голіцин». Далі справу вів Андрій, сподіваючись на велику винагороду, бо грошей в нього ніколи не вистачало. Але з розчаруванням одержав «только владимирскую ленту». У Відні зустрічався з Суворовим. Андрій продовжував мріяти про «возвышение» в Петербурзі, при дворі, але не виходило. Навіть якийсь час був в опалі, жив у Батурині, «странствовал между Батурином, Москвой, Карлсбадом и Петербургом». Але в 1802 р. «в дорогой ему Вене» він посол і грає першу скрипку. Грав він її не раз і не раз буквально, на концертах у паластах графині Тун.

Дім Тун славився гостинністю і знаменитостями, які тут збиралися в тому числі і справжніми геніями. Гостина Тун була першою у Відні. Коли стара померла її донька успадкувала все і весь блиск. Особливо славилася і «была любима» та, що стала дружиною графа Андрія. — Лизавета Осипівна, як її назвали в Росії, Вельс Відень прагнув бути на вечорах у Тун. Тут і законодавці мод і зачісок. Першкарем був особистий колісць квафюр Марії Антуанети, Леонардо. Взагалі тут знаходили пристановище високосоставлені ще аристократи Європи, яких події випхнули за кордон, а з ними і їх найбільш талановиті слуги. Переселилися і «знаменитые варшавские красавицы». Відень славився як найбільш музикальне місто з усіх німецьких міст. Граф Андрій Розумовський був «страстным меломаном». Любов до музики успадкував від батька і дядька. Сам добре грав на скрипці. В родині Тун любов до музики також була спадковою. Леопольд Моцарт, батько Вольфганга Моцарта, служив хатнім капелмайстром у діда доньки Тун. Сам Вольфганг народився і виріс у їх сім'ї. Теща Андрія Розумовського раніш за всіх помітила геній Гайдна (який також тут обертався) тільки не він написав свої перші твори. Вона познайомила його з вищим світом і зробила капелмайстром у свого приятеля князя Естергазі. Любов до музики була одним з перших поштовхів до зближення з сімейством Тунів. Дочки графині акомпанювали грі Розумовського на скрипці. Одна з них Христіяна вийшла заміж за князя Лихновського, учня і друга Моцарта. Сама Христіяна славилася своєю грою. У Тунів Андрій Кирилович познайомився з Гайдном, котрого цінював вище за Моцарта. Андрій особливо любив квартетну гру, творцем якої справедливо вважається Гайдна. Розумовський любив грати в квартетах. Між ним і Гайдном встановилися близькі відносини на ґрунті музики. Гайдна вразило в меломані з України виняткове музикальне чуття. Завдяки цьому відчуттю Розумовський вгадував найпотаємніші музикальні за-

думи і прагнення маестро, недоступні більшості публіки. Пізніше всі свої розмови про музику з Гайдном він передав Бетговену. Завдяки цьому мав «громадное влияние» на Бетговена, його музикальний розвиток. Граф Розумовський взагалі подав велику музикальну послугу віденцям. Він дуже любив камерну музику. Разом зі свояком князем Лихновським задумав створити квіртет. Відомий під іменем Розумовського цей квіртет перейшов на його утримання. Грав він сам у ньому. Особливого значення набрав квіртет після приїзду до Відня Бетговена, котрий знайшов в особі російського посла тобто Андрія Розумовського, натхненника і друга. Бетговен став у палатах посла своєю людиною. Його найменше зауваження щодо квіртету було законом. Квіртет здобув майже світову славу. Один з трьох квіртетів, що входили в опус 59 Бетговен присвятив Андрію Розумовському. Вперше був виконаний в 1807 р. на вечорі у посла. Меланхолійний струмінь, що відчувається в багатьох місцях твору, вказує на те, що в основу його лягли українські мелодії, наспівані Бетговену графом Андрієм. Бетговен довго не міг вирішити, кому присвятити свою знамениту пасторальну симфонію: Лихновському чи Розумовському — його кращим друзям. Нарешті він присвятив кожному по частині.

Дім Розумовських був місцем, де збиралися всі вороги Бонапарта. Але серед них і багатьох безродних шукачів пригод Андрій вмів вибрати обдарованих діячів. Серед останніх був і прусак фон Генц та корсиканець Поццо ді Борго — учень Канта. Фрідріх фон Генц, колись поклонник бонапартизму, але згодом ворог революційної Франції. Генц робив послуги Розумовському, нападаючи на Францію, звичайно за гроші. В моральному відношенні високо стояв Поццо ді Борго — блискучий розум. А Розумовський доклав багато зусиль, щоб втягти перелякану Австрію в коаліцію проти французького уряду. Він мріяв про повернення Бурбонів і терпіти не міг нічого і нікого пов'язаних з Бонапартом. Загроза Відня з боку Наполеона приводила його у відчай: неможливо було думати про те, щоб «залишити на милість переможця свій пишний палац і розкішні сади». Цікаві деталі про дружбу між Андрієм і Адамом Чарторийським, з яким проводив довгі розмови у Тешені. Тут Андрій зустрівся з донькою старшого брата Олексія княгинею Варварою Олексіївною Репніною. Отож, Репніни, яких відвідував Т. Шевченко, були родичами Розумовських.

Після поразки Наполеона, Андрій знову у Відні. Але часи змінилися. Чарторийський,

вірний слуга царизму, готувався у відставку, що позбавляло Андрія постійної підтримки при царському дворі. Старі друзі «або вмирили або відсажнулися». Віддана йому дружина уроджена Тун вмирала. До всього цього йому були доручені переговори з ненависним французьким урядом. Це було для нього і «принизливо, і боляче». І тільки подумати, що рід його походив з вільнолюбного козацького роду. Яким чином він став таким реакціонером і февдальним аристократом?

Вулиця, площа, і міст, перекинаний від маестро Андрія до району Пратера зберігали в XIX стол. ім'я Андрія Розумовського. Пізніше міст перейменовано. Кращі художники і скульптори Європи прикрашали його палац. Андрій палко любив музику і водночас був пристрасним бібліофілом. На видному місці в його палаці стояв портрет батька Кирила Розумовського на весь зріст роботи відомого тоді Помпео Баттоні (1703-1787), написаний під час перебування Кирила в Римі. Це був не дім, а «храм мистецтв». Смачні обіди і музичні вечори. Приймали тут не лише знать, але й просто розумних людей, аби були антибонапартистами. Як і раніше на вечорах грав знаменитий «Розумовський квіртет». Тоді був блискучий період у творчості Бетговена, незважаючи на зростаючу глухоту. Як і раніше Бетговен перебував у найприязніших відносинах з Андрієм, у палаці якого меломани Відня першими знайомилися з новими творами геніального композитора. Бетговена однак все більше мучили нестатки. Андрій Розумовський завжди був також у боргах, бо прикрашав свій палац чудесами мистецтва. Бетговен вирішив прийняти запрошення Кассельського двору — на посаду капелъмайстра. Але багатії Відня склали капітал, який дозволив композиторові залишитися у Відні. Зроблено це все було тактовно і з любов'ю до великого маестро. Цю кампанію очолив князь Лихновський.

Андрій був споріднений з англійською знаттю. Коли Олександр I запропонував йому місце канцлера, він не захотів залишити Відень. Після смерті дружини він оженився з графінею Тюргейм, з швабського роду. Отримав від царя князівське достоїнство. Андрій Розумовський всього пропачував на дипломатичній службі 50 років. Все ж його постійно атакували кредитори, але він на них мало зважав. Вже на пенсії він користувався правами посла Росії і його не можна було заарештувати, ані судити, ні описати його майно. Перед смертю Андрій Розумовський прийняв «латинську віру». Ось такий був син Розумихи!

Слід згадати, що він брав участь в пере-

говорах з Австрією і Прусією про поділи Польщі. Андрій Розумовський був головою російської делегації на Віденському конгресі в 1814-1815 рр. У 1815 році він пішов у відставку та до кінця життя залишився у Відні.

Життя і діяльність Андрія Розумовського стануть характерний приклад, як не сдин з нащадків козацької старшини переходив на службу царатові, як деякі з них увійшли в історію європейської культури.

Ярослав КІСЬ

Татарські шляхи в Україні

Декілька татарських орд, які в XV стол. кочували між Азовським морем та Дунаєм під керівництвом Хаджі Гірея, об'єдналися 1449 року, проголосили незалежність від Золотої орди й утворили Кримське ханство. А 1474 року це політичне об'єднання стало васалом турецького султана. Грабіжницькі татарські напади на наші землі посилювались уже з другої половини XV стол. Того ж 1474 року татарська орда напала на Поділля та Руське воєводство. Через чотири роки орда спалила місто Брацлав. Грабіжницький татарський загін 1482 р. дійшов до Києва і пограбував його. Відтоді, протягом довгого часу майже щороку татарські орди нападали на наші землі, палили міста і села, вбивали людей, молесих забирали в неволю, а потім цих невільників продавали на ринках Європи, Азії і Африки. Вони грабували всяке добро і залишали за собою згарища та руїни. Народ упродовж віків боровся проти грабіжників у лавах запорізького козацтва, а своє горе співував у народніх думах:

Зажурилась Україна, що ніде прожити —
Гей вигоптала орда кіньми маленькі діти.
Ой маленьких вигоптала, великих забрала,
Назад руки постягала, під хана погнала.

На наші землі татари ходили вибраними, вигоптаними кінськими копитами шляхами: Чорним, Чучманським, Молдавським або Покутським та Муравським. Татарські шляхи не були звичайними дорогами, ні купецькими шляхами, вони йшли водорозділами, іноді малопомітні, з різними невизначеними, зміюваними рукавами і поворотами, часто широкі, на два полети випущеної з лука стріли. Татари на прудких низкорослих конях без возів та обозів просувалися дуже швидко, до 20 миль за добу — 150 км. Вершники часто мали по 2-3 коней і на скаку могли передати з коня на коня, своєю проїжджаючи довгі відстані. Хочу навести декілька прикладів, узятих із документів того часу, які

ілюструють наслідки цих татарських наїздів. За відомостями дипломата Бжеського, у 1566-1567 рр. під час нападів на наші землі татари пограбували і зруйнували 327 міст і сіл, при цьому спалили 1803 стоги збіжжя, забрали 64410 корів, 175120 овець, 9353 верхових коней і людей понад 9 тис. осіб.

Канцелярист і дипломат великого литовського князя Михайло Литвин, який в середині XVI стол. їздив до Бахчисарая, розмовляв із митником на Перекопських воротах — той бачив кожного року велику кількість невільників, яких татари переганяли в Крим, і з цікавістю запитував Михайла, »чи залишилися ще якісь люди у вашому краї, чи їх уже зовсім нема?..« А також »...звідкіль береться така їх велика кількість?«.

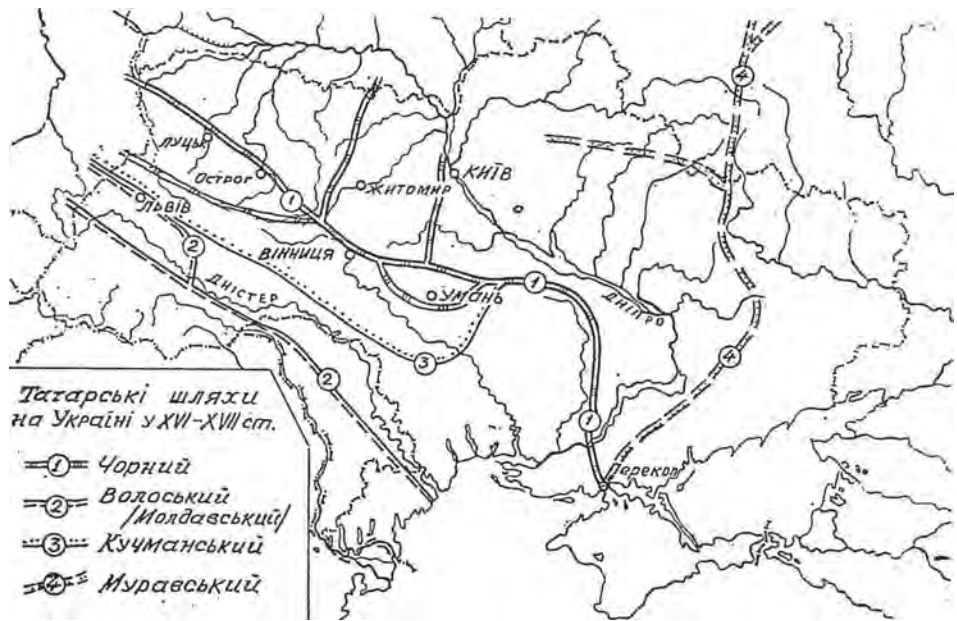
Ще один приклад, узятий із досліджень М. Горна. Між 1605-1633 роками на території Руського і Белзького воєводств татари напали 27 разів і то в різні пори року, навіть у січні та лютому, але найчастіше влітку. 4 рази вони приходили сюди Чучманським і 23 рази Молдавським шляхом. До Коломийського повіту вони доходили, 20, Галицького — 18, Тербовлянського — 17, Львівського — 14 разів. Лише на території Львівської землі 1626 р. татари знищили 320 міст і сіл. За всі досліджувані роки (1605-1633) на території Руського і Белзького воєводств вбито і забрано до неволі 128,868 осіб, при загальній кількості всього населення цих земель близько 800 тисяч.

У XVI стол. галицький каштелян Ян Сенявський зробив для польського короля опис татарських шляхів, якими вони ходили на наші землі. Цей опис використав Ст. Сармицький у своїй роботі »Опис старої та нової Польщі із старим та новим поділом, виготовив Сармицький«. Татарські шляхи згадуються у різних описах, щоденниках і літописах XVI і XVII стол. Про грабунки і нещастя, пов'язані з цими шляхами, співали в

народніх піснях, думах. Татарські шляхи вміщені на багатьох картах XVII-XVIII стол., хоч укладачі багатьох із них виходили від найкращої карти українських земель, виготовленої у XVII стол. французьким інженером Бопляном.

Якщо йдеться про татарські шляхи, то на «Генеральній карті України» Бопляна вказано лише Муравський шлях. Повніше

пішла назва «Чорний шлях», а можливо від чорного нещастя, горя, які йшли цим шляхом. Повертаючи на захід, він розходився на два шляхи — два рукави. Перший ішов біля Турії, між лісами Лебединським (праворуч) і Вербічем та Ромазиним (ліворуч), поміж верхів'ями рік, що вливалися з одного боку до Синюхи, з другого — до Тясмина й Ольшани. Далі він з'єднувався з другим рука-

окремі шляхи показують окремі карти «Великої карти України». На карті № 3 найчіткіше показана початкова половина Чорного шляху від Чорного лісу до північнозахідних земель Умані, з початковим відгалуженням Кучманського шляху. Продовження Чорного шляху аж до Волинської землі показано на карті № 6. Кучманський шлях показаний на карті № 5.

Майже всі татарські шляхи брали свій початок із Перекопу. Головний з них, найбільш витоптаний копитами татарських коней, широко відомий в історичній традиції й художній літературі як «Чорний шлях» — «Via nigra» «Джорна іслях». Він ішов від Перекопу на північ, переходив через брід біля Тавані на правий берег Дніпра і далі чорною стрічкою вився на північ до верхів'я річки Інгульця, — і біля Чорного лісу повертав на північний захід. Це місце часто було збором татарських військ. Від Чорного лісу, мабуть,

який повертав до нього біля ріки Синюхи (Синьої води), огинаючи із заходу Ромазин і Вербіч ліс. Далі цей шлях біг землями Звенигородки, межиріччям Гнилого Тикича і Росі, оминаючи ліворуч Лисянку біля Тараці і Ставица, перетинав дорогу, що вела з Василькова і Білої Церкви до Умані. У верхів'ї Гнилої Бахви він знову розділявся на дві дороги. Перша з них йшла селами Лихачихою і Матіихою, через брід на р. Торчин, доходила до Володарки і звідти правим берегом р. Умави на Фастів. Мотовилівку, Київ. Другий рукав, викручуючись між притоками Гірського Тикича і Росі, біля Бабина і Рами, йшов рівниною між притоками Південного Бугу і Росі, виходив на Махновецьке Високогір'я і біля Нового Пікова знову розділявся на дві дороги, одна з них йшла на Чаниж до Уланова, друга на Білолівку, Чорнявку Велику, ліс Звиняч до Червоного і далі на Житомир і Житомирське Полісся.

Головний шлях від Уланова круто повертав на захід і біля Старої Сеняви йшов до Старокостянтинова, через село Бахліїв виходив на вододіл між притоками Південного Бугу і Случі, йшов до Полонного, Острога, Дубна, Луцька і далі на Володимир-Волинський до польських земель.

Кучманський шлях — «Керван Толі» — виходив із Чорного шляху у виток Мертвих вод і через Кучманський брід на Південному Бугу, там, де р. Синюха вливає свої води до Бугу, переправлявся на правий берег ріки і далі над верхів'ями р. Кодими, оминаючи болота Кодими, між протоками Бугу і Дністра, йшов біля Тального, Красного, р. Морахви, підходив до Бару, йшов до Чорного острова, звідти верхів'ями приток р. Дністер, по території Руського воєводства на Зборів, Золочів, Львів. Біля Чорного острова він з'єднувався з Чорним шляхом і від цього місця його часто називали Чорним шляхом.

Молдавський або Покутський шлях йшов від території Очаківської та Білгородської землі, через Молдавію, між басейнами Дністра та Пруту, доходив до Східнього Покут-

тя і через брід на Дністрі повертав у напрямі Бучача, а звідти йшов на захід аж до Львова та на різні землі Руського воєводства. Другий рукав цього шляху йшов правим берегом Дністра, землями Прикарпаття і доходив аж до Вісли. Цей шлях мав також назву «Золотий» або «Злодійський» шлях — здається тому, що давав велику грабовану здобич.

Муравський шлях виходив від Перекопу, повертав на північний схід і між притоками Дніпра та Дону, верхів'ями річок Конки, Самари, Ворскли йшов на північ, близько Білгорода і далі до Курська і Брянська. Від цього основного, довгого шляху часто віділялося у західньому та східньому напрямках декілька рукавів. Один із них повертав на захід у напрямі Переяслава через Сулу, Вітинь, Заруби.

Дотепер в історико-географічному плані ніхто не досліджував татарські шляхи. Деякі матеріали до цього питання дають праці І. П. Крип'якевича, Е. Руліковського, З. Глоґера та О. Яблоновського.

ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА

УКРАЇНЕЦЬ — ПОЛКОВНИК АВСТРАЛІЙСЬКОЇ АРМІЇ

Пластовий діяч в Австралії Юрій Венгльовський що служить в австралійській армії був підвищений з початком цього року до рангу полковника. Він професійний офіцер австралійської армії від 1969 року, відзначений другим найвищим військовим орденом австралійської армії — військовим хрестом за участь у в'єтнамській війні. Він син редактора Ю. Венгльовського і бл. пам. Наталки. Проживає у Канберрі з дружиною Ульяною і дітьми: Даною, Адріаном і Андрійком. Полковник Юрій Роман Венгльовський є членом Пластового куреня «Чорноморці».

В КОМ. КИТАЮ ВІДНОВЛЯТЬ ВІЙСЬКОВІ РАНГИ

В 1987 році в ком. Китаю мають відновити військові ранги, що були скасовані в часах т. зв. «культурної революції» і тоді вважалися ознакою «буржуазного елітаризму». Китайці вже привикли до того, що на військових уніформах немає позначених ранг, але для чужинців це справляє неабиякі труднощі, бо вони не можуть орієнтуватися з ким мають діло, коли йдеться головню про різні зовнішні та міжнародні зустрічі з китайськими військовими чинниками.

СОВЕТСЬКІ ОКУПАЦІЙНІ ВІЙСЬКА В АФГАНІСТАНІ

В Афганістані перебувають тепер 11 советських дивізій — десять мотопіхотних і дві авіодесантні. Вони стаціонуєть у таких місцевостях: на півночі в Кундузі і Мазари-Шарифе — 16 дивізія, на південному сході в Джелалабаді — 201 дивізія, в Кабулі — 360, 225 і 105 дивізії, на захід від Кабулу в Газні — 275 дивізія, на південному заході в Кандагирі — 357 дивізія, на границі з Іраном, у Гераті — 54 дивізія, в Шін-Данді — 66 дивізія, в Баграмі — 103 і 104 дивізії. Мотострілецька дивізія налічує пересічно десять тисяч вояків, а авіодесантна — вісім тисяч вояків.

ГОЛУБИ ДАЛІ НА ВІЙСЬКОВІЙ СЛУЖБІ

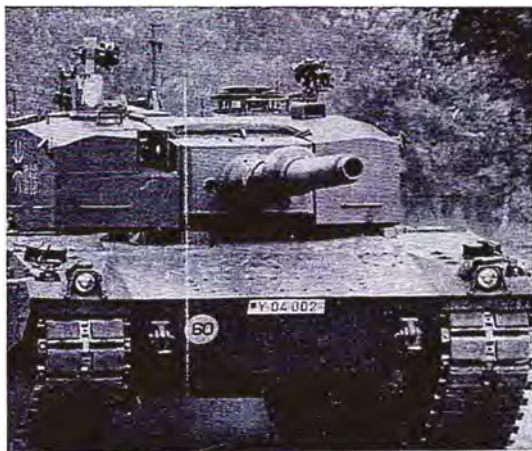
Незважаючи на високий розвиток військової комунікації французька армія далі має на своїх послугах понад сто вишколених голубів-післанців, а понад 35,000 голубів, що їх мають приватні громадяни можуть бути забрані до послуг армії у випадку війни. Французька армія зберігає традицію послуг голубів як післанців іще з часів французько-прусської війни в 1800 році.

ЛАЗЕРНИЙ АВТОМАТ

В ЗСА випробовують під теперішню пору новий лазерний автомат типу САВЕС. Цей автомат може стріляти лазерним вогнем до 600 метрів, а кулеметним лазерним вогнем до 2000 метрів. Автомат, що ним могутимуть користуватися піхотні та мотопіхотні частини важить усього 3.5 кілограми. Лазерні кулемети возигимуть на спеціальних автомашинах і броневиках.

НІМЕЦЬКИЙ ТАНК ДЛЯ ТАЙЛАНДУ

Західнонімецька фірма Тисен-Геншель випродукувала середнього типу танк для Тайланду, що кваліфікується як один з кра-

щих танків, з великою вогневою силою і шкідливістю дії в різному положенні.

ЯПОНІЯ ЗМІЦНЮВАТИМЕ ОБОРОНУ

Незважаючи на спротив опозиційних партій японський уряд продовжує розбудову військової оборони Японії. Нещодавно японський дієт (парламент) ухвалив новий п'ятирічний план військової розбудови японських збройних сил коштом 76 білльйонів доларів (у переліку на американську валюту). В програмі цього п'ятирічного плану намічено спорудження нових військових кораблів, літаків, танків і нового військового встаткування для армії, авіації і морської флотії.

ВИПРОБОВУЮТЬ НОВИЙ МАТЕРІАЛ

Американська літакобудівельна фірма МекДоннел Дагос випробовує тепер у спорудженні нових бойових літаків — Гаррієр-ІІ новий матеріал на 26 відсотків легший від теперішнього. Цей новий матеріал виробляють з графіту та спеціальних сполук. Дотеперішні досліди виявили, що цей новий будівельний матеріал може бути особливо корисний у продукції бойових літаків

ПОСВЯЧЕННЯ ПРАПОРА ВІДДІЛУ ОБВУ В ІПСВІЧІ

30 листопада 1985 року, о год. 4.00 поплудні в Іпсвічі всч. о. Й. Лещишин відслужив урочисту Службу Божу, після якої чотири члени ОБВУ в уніформах підійшли з прапором до престолу, щоб його посвятити. Всч. о. Й. Лещишин посвятив прапор і передав у руки представникові Головної Управи ОБВУ пор. М. Гайві. Відтак усі учасники Богослуження переїхали до місцевого В-лу СУБ, де в гарно прибраній залі відбулось офіційно-вручисте передавання посвяченого прапора Управі Відділу ОБВУ в Іпсвічі.

Представник Гол. Управи ОБВУ пор. М. Д. Гайва, вручаючи прапор, сказав: »Будьте горді з цього новопосвяченого прапора, що його від імені Головної Управи передаю Вам із честю та гордістю. Сповняйте свої воляцькі завдання супроти України та її героїв. Бережіть цей прапор, як колись у давнину берегли його наші предки, княжі воїни-дружинники, козацьке військо, що перемагало ворога в боях під Конотопом, Жовтими Водами, а в часи Визвольних Змагань воїни Української Народньої Республіки, герої Крут, Базару, Січові Стрільці, воїни армії УГА, Закарпатської Січі, вояки героїчної Української Повстанської Армії УПА, і 1 Української Дивізії УНА, що добували слави, боронили честь українського вояка, і творили героїчну історичну добу українського народу. Тож зберігайте і Ви цей прапор, щоб його донести до вільної України!»

З черги голова Відділу, побр. О. Сухляк,

попросив о. Й. Лещишина поблагословити подану їжу-обід. Піднято тост за честь українського народу й за все українське воляцтво, а всі присутні проспівали многоліття. В час гостини представник Головної Управи ОБВУ подякував усім за численну участь у торжестві, а зокрема всч. о. Й. Лещишину, і закликав до дальшої активної діяльності наших кол. вояків, що згуртовані у всіх українських комбатантських організаціях у вільному світі. Говорив про наступ Москви почерез деякі жидівські кола намагаючись знеславити українське ім'я, а зокрема ім'я українського вояка. В обороні чести українського імені й вояка мусить стати все українське воляцтво і громадянство.

Промовляв також всч. о. Й. Лещишин. Він підкреслив важливість загально української, культурної громадської і релігійної праці для добра громади і української визвольної справи.

З короткими але щирими словами побажань для Відділу ОБВУ, виступили голова місцевого Відділу СУБ п. Нестор Гаврилюк, побратими Бакун і Петро Кліпало — секретар УТКлюбу.

Треба згадати, що Відділ ОБВУ в Іпсвічі є активний, збільшив своє членство й належно вив'язується зі своїх завдань.

Голова місцевого Відділу побр. О. Сухляк, закриваючи імпрезу, подякував усім за численну участь та закликав до дальшої праці в ОБВУ.

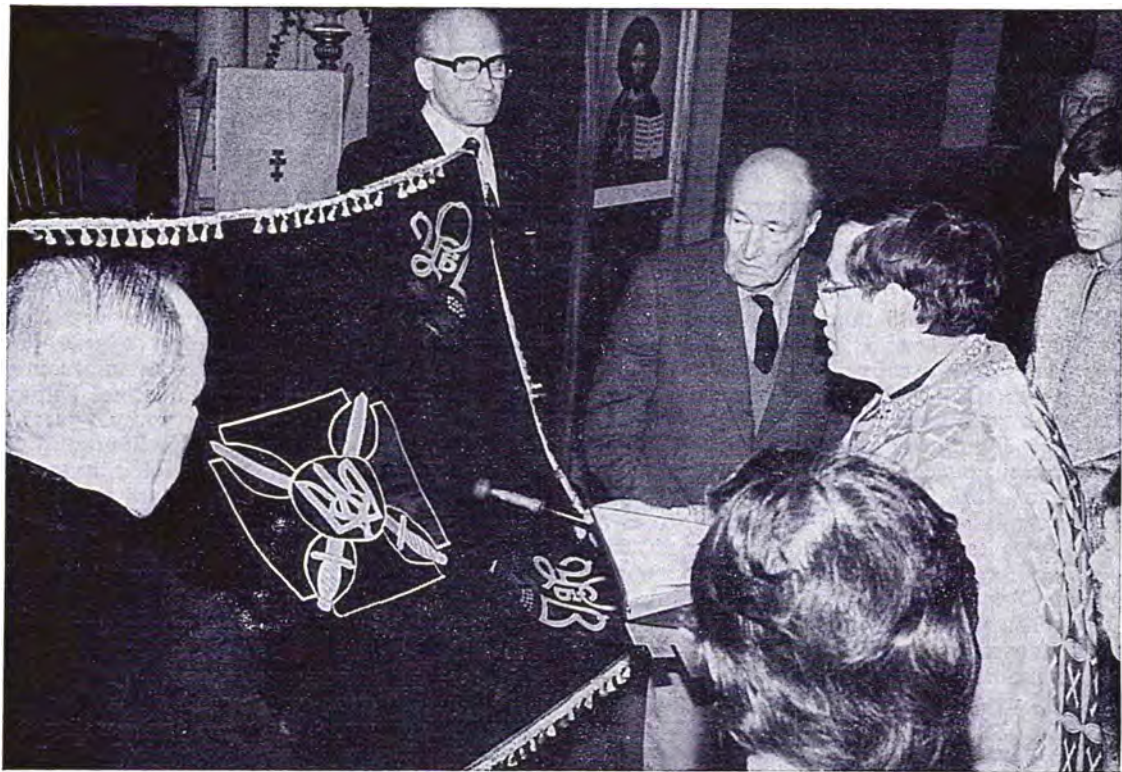
М. Т.

ПОСВЯЧЕННЯ ПРАПОРА ВІДДІЛУ ОБВУ В ЛОНДОНІ

В неділю, 2 лютого ц. р., в лондонському Відділі Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії відбулась урочиста подія — посвячення прапора цього Відділу. Посвятив прапор після відслуження Служби Божої всч. о. Йосафат Лещишин. Кумами були — проф. Олександр Бондарівський, поет Андрій Легіт, хор. Богдан Рогач і пхор. Маркіян Шептицький. В часі посвячення

прапора з обидвох сторін стояли члени Відділу в однострою. Посвятивши прапор, всч. о. Й. Лещишин передав його сот. д-рові Святомиру М. Фостуніві, що був офіційним представником Головної Управи ОБВУ в цій врочистості.

Після посвячення прапора члени Відділу, а також і численне громадянство перейшли до дому Відділу СУБ, де о год. 5.30 увечері

Всч. о. Йосафат Лещишин посвячує прапор Відділу ОБВУ

відбулась друга частина врочистості, а саме передача прапора Відділові. Біля сцени стала почесна чота членів ОБВУ в двох лавах, а тоді сот. д-р Святомир М. Фостун передав прапор голові Відділу пхор. Михайлові Ткачуку, закликаючи, щоб Відділ беріг цей прапор, і віддано далі працював для ОБВУ, української національної справи та визвольної боротьби української нації. Після поставлення прапора на сцені, проспівано український національний гімн. У часі співу почесна чота стояла на струнко, а представник Централі ОБВУ й прапороносний почет салютували. З черги сот. д-р Святомир М. Фостун подякував всч. о. Йосафатові Лещишиному за посвячення прапора, кумам і Управі Відділу ОБВУ в Лондоні за набуття прапору та належну підготову врочистості його посвячення. Після його слова відбулась третя частина врочистості. Пхор. Михайло Ткачук зачитав постанову Президії Головної Управи ОБВУ про підвищення в підстар-

шинському рангу кількох побратимів — членів лондонського Відділу ОБВУ з нагоди закінченого 35-річчя існування і безперервної діяльності цього Відділу, а сот. д-р Святомир М. Фостун у супроводі пхор. Маркіяна М. Шептицького вручив тим побратимам довідки присвоєння їм підстаршинського рангу.

В закінчення врочистості сот. д-р Святомир М. Фостун сказав коротке доповідне слово про прапорництво в історії українського народу, і це його слово викликало чимале зацікавлення в слухачів, бо доповідач говорив про тему маловідому українському громадянству. Після його слова пхор. Михайло Ткачук сердечно подякував усім за численну участь у гарно проведеній врочистості посвячення прапора Відділу ОБВУ та попросив усіх пригоститися перекускою, що її приготували пані — дружини членів Відділу ОБВУ.

Учасник

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ В ШОТЛЯНДІЇ

В суботу, 8 лютого 1986 р., в субівському Домі в Единбурзі, відбулася Округна конференція ОБВУ. Цю конференцію відкрив о год. 2.30 пополудні ст. дес. О. Дем'янчук — голова Округи ОБВУ, привітавши 17 представників Відділів ОБВУ з Шотляндії і Карлайлю, а особливо ппор. П. Кіщук — організаційного референта Головної Управи ОБВУ та запросив його до привітального слова. Ппор. П. Кіщук привітав присутніх членів ОБВУ та передав привіт від Голови ОБВУ сот. Б. Микитина, генерального секретаря Гол. Управи ОБВУ сот. д-р Святомира М. Фостуна та членів Президії і Гол. Управи ОБВУ.

Опісля звітували про діяльність своїх Відділів ОБВУ їхні представники: з Карлайлю — побр. В. Панькевич, з Данді — побр. М. Житкевич, Глязгов — побр. І. Вергун та з Единбургу — псбр. ст. дес. Е. Стешин. На конференції не були представники Відділу ОБВУ з Аннан-Локербі з виправданих причин. Голова Округи ст. дес. О. Дем'янчук звітував про діяльність Округи ОБВУ, яка була задовільною, але через старший вік членства ОБВУ та далекої віддалі наших Відділів, не все можна було здійснити. Опісля відбулася дискусія. На всі запитання голова Округи і ппор. П. Кіщук давали потрібні інформації.

З черги доповідав п. ппор. П. Кіщук про різноманітну діяльність ОБВУ в минулому часі, а також про заплановану працю в майбутньому. В його доповіді були наголошені

такі справи: збирання знімок і матеріалів до Альманаху ОБВУ — третій том, закінчення збірки на фонд захисту доброго імені українського вояцтва, побратимські зустрічі, похорони членів ОБВУ і роблення заповітів, поїздки на Монте Касіно і до Австрії та запланований світовий з'їзд ветеранів у Канаді, приєднання нових членів ОБВУ, видавничі справи ОБВУ, нагородження медалями і хрестами та багато інших справ. Опісля гсворив голова Округи ОБВУ. Він сказав, щоб закінчувати збірку на фонд захисту доброго імені українського вояцтва та щоб прийти численно на ювілейне відзначення 40-ліття СУБ, якщо буде можливо, також організуємо округну побратимську зустріч.

Опісля ппор. П. Кіщук уручив грамоту голові Відділу СУБ в Единбурзі за пожертву Відділу СУБ у сумі 1200 фунтів на видавничий фонд ОБВУ, а також з уповноваження Президії Гол. Управи ОБВУ нагородив медалями голову Округи ст. дес. О. Дем'янчука, побр. Я. Олексюка і побр. І. Головецького.

При кінці голова Округи ст. дес. О. Дем'янчук подякував усім присутнім за участь в скр. конференції, а також ппор. П. Кіщуків за його працю та подарував йому від округи ОБВУ комбатантську емблему. Округну Конференцію ОБВУ закінчено відспіванням національного славня.

Опісля члени Гуртка ОУЖ почастивали присутніх перекусую.

Е. С.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОБВУ В КАРЛАЙЛІ

У неділю, 9 лютого 1986 р., в залі В-лу СУБ у Карлайлі відбулися річні Загальні Збори Відділу ОБВУ, що їх відкрив голова побр. М. Богачевський, привітав членів і гостей, а зокрема члена Гол. Управи ОБВУ ппор. Петра Кіщука, який саме повертав із Округної конференції в Единбурзі й завітав на наші Збори. Він і доповідав на Зборах про загальну діяльність ОБВУ.

Уступаючий голова Відділу побр. М. Богачевський попросив обрати президію Зборів: побр. В. Сверида — голова, побр. П. Смерека — заступник і побр. В. Панкевич — секретар. До почесної президії запрошено побр. ппор. П. Кіщука, місцевого голову СУБ побр. О. Безушка, голову Відділу ОБВУ в Аннан побр. Мирона Богдана.

Учасники Зборів заслухали звітів секретаря, скарбника, а в дискусії річево обговорено ці звіти. Голова Контрольної Комісії псбр. І. Бозюк відмітив у своєму звіті, що праця Управи Відділу ОБВУ була задовільна, і запропонував Зборам уділити абсолюторію уступаючій Управі, що була схвалена одногосно.

На пропозицію побр. В. Панкевича Збори переобрали попередню Управу В-лу ОБВУ: побр. М. Богачевський — голова, і члени: побр. В. Панкевич, П. Смерека, О. Безушко, М. Дубик. Контрольна Комісія: побр. І. Бозюк — голова, побр. Б. Сверида і побр. В. Кулинич — члени. Делегатами на річні Збори Централі обрано — побр. В. Панкевича і побр. М. Богачевського.

Загальний плян праці подав побр. М. Богачевський і цей плян зачитано й широко обговорено.

Опісля ппор. П. Кіщук, з уповноваження Президії Головної Управи ОБВУ, нагородив медалею III кляси ОБВУ кількох побратимів — членів Відділу ОБВУ в Карлайлі й у Локербі за їхню довголітню працю в нашій комбатантській організації.

Перед закінченням Зборів ппор. П. Кіщук подав напрямні праці й закликав учасників

Зборів і новообрану Управу продовжувати працю Відділу.

Накінець голова Відділу побр. М. Богачевський подякував Управі Відділу СУБ за користування субівським приміщенням, висловив подяку представникові ппор. Петрові Кіщуку та всім присутнім за численну участь у Зборах, що їх закінчено проспіванням національного гимну.

В. П.

У ПАМ'ЯТЬ ГОЛОВНОГО КОМАНДИРА УПА

До історії лондонської громади, зокрема Відділу ОБВУ ввійшло відзначування й ушановування пам'яті великого державника, стратега української національної революції Головного Командира УПА Тараса Чупринки.

В 36 роковини смерті головного Командира УПА, 5 березня 1986 року, лондонська громада вшанувала пам'ять великого Командира скромною святковою академією, що її відкрив голова Відділу ОБВУ пхор. М. Ткачук.

»Зібрались ми тут, — сказав він, — щоб віддати пошану великому лицареві України та всім героям української визвольної боротьби — командирам і бійцям УПА, членам ОУН, що полягли на полі слави за кращу долю свого народу, щоб Україна жила, могла гутніти й боронити давню княжу та козацьку славу».

Полягли в геройській боротьбі, залишаючи для нас і майбутніх поколінь спадщину тієї боротьби, дороговказ, як треба боротись, щоб Україна була вільною.

Святкове слово сказав пор. М. Д. Гайва, характеризуючи та порівнюючи Головного Командира УПА Т. Чупринки — Романа Шухевича до великих, світової історичної слави воєнних стратегів, політиків і командирів. В історії життя Олександра Великого читаємо, — говорив доповідач, — що моло-

дого юнака Олександра вчив славний мудрець Арістотель. У висліді, Олександр став славним полководцем, а людство прозвало його Великим. Добрих, ідейних учителів-патріотів мав і юнак Роман, а були це старшини, які зі зброєю в руках воювали за українську самостійну соборну державу в перших Визвольних Змаганнях у 1917-1920 роках. Молодий Роман, на очах якого відбувалися відступи українських армій із побойовищ 1917-1920 рр., а заразом і упадок та поділ української держави ворогами, вже з молодих років почав вивчати військове діло. Для цього він себе вже змалку гартував у спортивно-молодечих організаціях, а крім того, пройшов спеціальний бойовий вишкіл в Українській Військовій Організації (УВО).

У програмі свята деклямував молодий юнак СУМ Богдан Кунька — «Був наказ». Пісню »Вже вечір вечоріе« — повстанську пісню проспівав співочий гурток СУМ з Лондону. Деклямацію »Чупринці«, Миколи Вереса сказала юначка Оля Костів. Повстанську пісню — »Марширують вже повстанці« проспівав співочий гурток О. СУМ у Лондоні, при акомпанієменті гітар Богдана Куньки й Андрія Котлярчука.

Закінчено свято проспіванням українського національного славня.

М. Т.

ПОБРАТИМИ!

ПРИЄДНУЙМО НОВИХ ЧЛЕНІВ

НАШІЙ КОМБАТАНТСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

— ОБВУ!

ПОХОРОН ГОЛОВИ ОБВУ СОТНИКА БОГДАНА МИКИТИНА

У неділю, 16 березня 1985 року, помер у лікарні м. Олдраму після двох операцій на 61 році свого трудолюбного життя бл. пам. сотник Богдан Микитин, голова Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії і заслужений довголітній суспільно-громадський діяч. Вістка про його смерть сколихнула й огорнула жалобою і смутком впершу чергу членство ОБВУ, а теж і всю українську громаду. Підготовою похорону зайнялась Головна Управа ОБВУ, яка й скликала в Манчестері, ввечері в понеділок, 17 березня нараду запрошених представників і громадян для обговорення підготовки похорону щс відбувся величаво, по-вояцькому, у п'ятницю 21 березня в Манчестері.

Напередодні похорону, в четвер, 20 березня всч. о. крил. Ярема Гаврилюк, почесний капелян ОБВУ і всч. о. протопресвітер Сильвестер Богатирець, капелян ОБВУ (УАПЦ) відслужили в церкві Собору Успіння Пре-

святої Богородиці Панахиду. В часі Панахиди обабіч домовини покритої китайкою стояла жалобна стійка — члени манчестерського Відділу ОБВУ й прапороносні почти місцевих організацій: СУБ, ОУЖ, СУМ і Пласту. На Панахиду прибули члени Президії Головної Управи ОБВУ — сот. д-р Святомир М. Фостун, пор. Маріян Д. Гайва й ппор. Петро Кіщук.

Другого дня церкву заповнили численні представники Відділів ОБВУ з майже цілого терену представники суспільно-громадських установ, організацій, товариств і численне громадянство, не тільки з Манчестеру але й з багатьох місцевостей, навіть з далекої Шотландії. Заупокійну Службу служили капеляни ОБВУ: всч. о. сот. крил. Михайло Ратушинський, всч. о. протопресвітер Сильвестер Богатирець і всч. о. крил. Ярема Гаврилюк. Співав хор «Гомін» під диригуванням маестра Ярослава Бабуняка. В часі заупо-

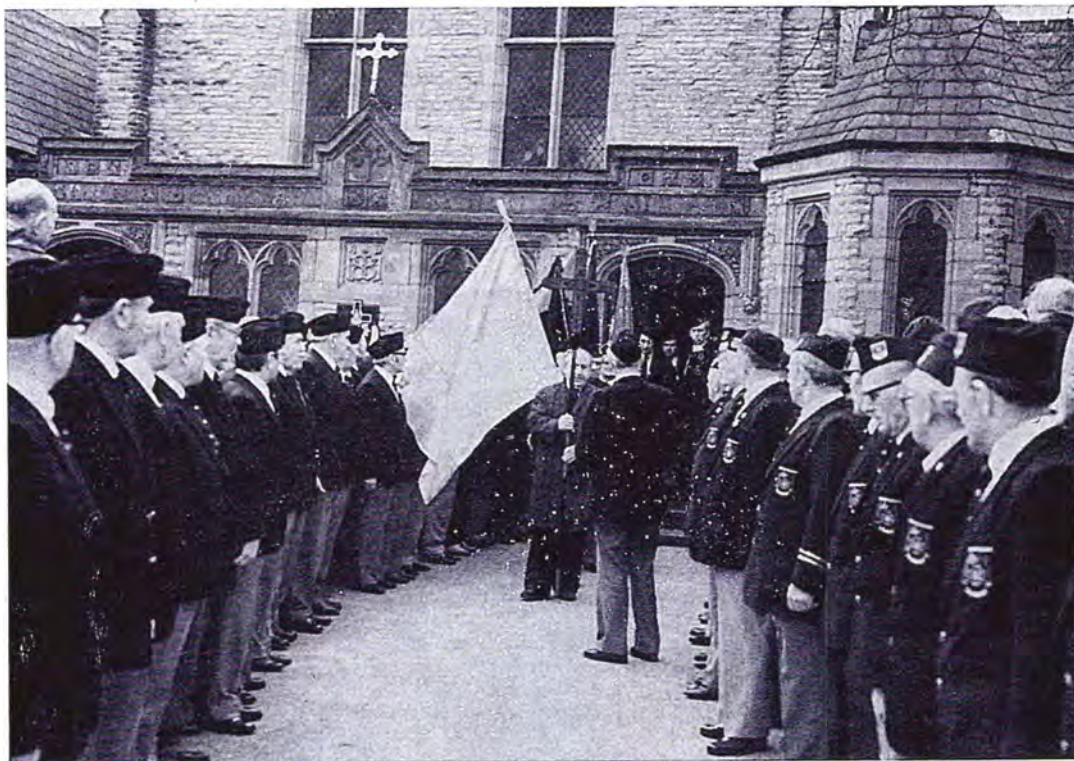
Сот. д-р С. М. Фостун і пор. М. Д. Гайва тримають свічі в часі читання св. Євангелія

кійної Служби Божої і Панахиди стояла сбабіч домовини жалобна стійка, а перед домовиною почет з прапором ОбВУ. Прощальне слово в церкві сказали всч. о. протопресвітер Сильвестер Богатирець і веч. о. крил. Ярема Гаврилук. У часі Панахиди в жалобній стійці стояли члени Головної Управи ОбВУ й суспільно-громадські діячі. В часі співу «Вічна пам'ять» жалобна стійка віддала салют. Домовину винесли з церкви члени Головної Управи й суспільно-громадські діячі та несли її аж до автомашини, а з двох сторін шпалери творило уніформоване членство ОбВУ.

Головної Управи ОбВУ, прощав Покійного сот. д-р Святомир М. Фостун.

»Горем і смутком опечалена родино
Покійного,
Всечесніші отці капеляни,
Шановні представники політичних і
суспільно-громадських установ
та організацій,
Дорогі побратими вояки,
Жалобна Громадо!

Стоїмо ось тут жалем і смутком огорнені
біля свіжої могили й прощаємось в останне
з бл. пам. сотником Богданом. Прощаємо у

Члени ОбВУ стоять у дволавній шпалері перед церквою

На кладовищі св. Йосафата сформувався похід і всі організовано пішли до свіжо викпаного гробу співаючи жалобне «Святий Боже». Як у церкві так і на кладовищі провсдив похоронною церемонією побр. хор. Михайло Гринюк. Після останніх похоронних мслінь вдова вкинула у гріб грудку землі з України та вилила трішки води з Дніпра а доні Покійного вкинула у гріб на домовину червоні рожі. Після проспівання останнього «Вічна пам'ять» під салют старшин членів

вічне життя до великої безсмертної армії українського вояцтва українського вояка, який з юних студентських років поєднав своє життя з українським націоналістичним рухом, а у гримучі роки другої світової війни пішов «піднімати червону калину». Пішов, бо так веліло його серце, так кликав його зов предків, і так він розумів свій патріотичний обов'язок — бути українським вояком.

Заглядав він смерті у вічі в боях, ділив

долю і недолю зі своїми побратимами, неволівся за високими колючими дротами, під палючим південним сонцем, а вийшовши за волю з полону, він і далі залишився українським вояком, і стояв на вояцькій стійці в боротьбі за волю України хоч і не зі зброєю в руках.

Прощаємося сьогодні з вояком-старшиною-громадянином, якого продовж багатьох років ми бачили всюди, бо ж сл. пам. сотник Богдан працював активно в багатьох ділянках нашого організованого життя, тут у цій країні. Мабуть, немає ділянки, в якій не залишився би тривалий слід його праці, його дерзань, його зусиль.

служіння нації і Україні завжди наголошуючи, що «Україна для мене все найвище».

Сьогодні жалобна громада прощаємося з ним назавжди. Прощаємо його фізично. Бо ж духовно він житиме далі з нами. Із засвітів вічного життя він приходитиме до нас, буде радіти нашими осягами, здобутками, нашою працею, буде сумувати нашими турботами й труднощами, а в Божих хорах прохатиме Всевишнього про волю нашої Батьківщини, за яку він як вояк боровся, як громадянин-патріот працював, і яка була для нього найвищим ідеалом.

Прощаю покійного побратима сотника Богдана з глибоким смутком від Президії і Го-

Члени ОБВУ несуть домовину на кладовищі в Манчестері

Проповідуючи свою Божественну науку Христос сказав: «Беріть свій хрест і ходіть за мною!». Цими словами Спаситель виразно вказав, що життя людини цього творива Божих рук, часточки космічного макрокосмосу не встелене рожами і, що кожна людина несе свій хрест, хрест долі, що його мусить нести і терпіти. Й життя покійного сотника Богдана не було вслане рожами, не було легке, але своєї життєрадісності і наснаги він ніколи не втрачав, сповняючи свій вояцький і патріотичний обов'язок чесного й відданого

ловної Управи Об'єднання Бувших Вояків Українців, прощаю і від Контрольної Комісії, Суду Чести, голів Округ, Управ Відділів і Гуртків і від усього членства нашої комбатантської організації, яке сьогодні віддає свесму голові вояцький останній салют.

Прощаю його від Президії Світової Ради Українських Комбатантських Організацій, її голови сотника д-ра Мирослава Малецького, і від Головної Управи Братства колишніх Вояків І УД УНА.

Прощаю Покійного особисто як свого

близького друга, з яким я дружньо співпрацював упродовж багатьох років. Висловлюю від імені названих комбатантських організацій, від себе та моєї дружини найсердечніше співчуття вдові п-ні Брониславі й горем прибитій її родині.

Хай Всевишній подасть Покійному вічне життя в Його Божому царстві, а пам'ять про нього хай збережеться між нами назавжди.

Спи дорогий побратиме Богдане в чужій землі й про волю долю України тихо сни!

Вічна Тобі пам'ять!»

*

Після нього промовляв інж. Василь Олесків:

»Всечесніші Отці,
Горем опечалена Родино,
Жалібна Грємадо!

боротьби українського націоналістичного підпілля між двома війнами, а гартувалось у збройній боротьбі проти двох окупантів під час другої світової війни. В новітній історії українського народу це покоління прейшло чи не найкращий і найповніший процес національного виховання і повного усвідомлення потреби й можливостей української нації до її державного життя. Пройшов його і Покійний Богдан, найперше у рядах революційної ОУН на рідних землях, а відтак як старшина української військової формації. І хоч відносно у молодому віці спинився на чужині, він був вже повністю національно сформованою українською людиною — українським патріотом, свідомим своїх завдань у кожній ситуації.

Включившись у зорганізоване українське

Сот. д-р Святомир М. Фостун говорить прощальне слово

З волі Всевишнього відійшов від нас у вічність ще один із тих членів української спільноти у Великій Британії, які своїм життям, своїм знанням і працею надавали і надали напрям та зміст нашого організованого громадського, культурного, політичного і господарського життя.

Славної пам'яті сотн. Богдан Микитин, син золотого Поділля і зеленого Підкарпаття, належав до того покоління українського народу що виховувалося на світлих традиціях визвольної війни 1918-1920 років, підпільної

життя у Великій Британії, Покійний Богдан скерував свою увагу у трьох основних напрямках. Він був свідомий, що з хвилиною коли затихла збройна боротьба українського народу, його найкращою зброєю є українське друковане слово, а тому став одним із основоположників журналу «Визвольний Шлях» і Української Видавничої Спільноти, будучи першим її секретарем і директором тут, у Манчестері, яка вже понад 35 років ширить правду про Україну і її ідеали дослівно по цілому світі. Він теж знав, що під-

На кладовищі біля домовини

ставою власної, незалежної політики й ідеологічної боротьби є власна фінансова база, а тому від самих початків включився у цей відтинок праці як керівник однієї з головніших галузей на пості директора «Нової Фортуни», що його займав аж до кінця життя.

Як український старшина-воєк, він знав, що остаточно волю можна здобути тільки збройною боротьбою, а тому плекання українських військових традицій і воєцького духа в нашому народі є необхідне і цій меті теж віддавав своє знання і працю на найвищому

керівному становичі. Та понад усе був відданим, карним і активним членом організації Українського Визвольного Фронту.

Товариський, шляхетний, веселої вдачі Покійний сотник Богдан глибоко переживав усі наші успіхи і невдачі, був повний нових ідей і плянів, горів великими ідеями національного визволення, а при цьому непомітно згоряв фізично, і як справжній вояк остаточно згас на своєму пості.

Дорогий Друже Богдане! Прощаю Тебе на вічний спочинок і віддаю останній салют від імені членства і правлячих органів УВС, УІС, «Визвольного Шляху» і від імені великої когорти твоїх однодумців — Подруг і Друзів — українських націоналістів. Молимо Всевишнього, щоб винагородив Тебе за чесно пройдений життєвий шлях, та щоб ідеали українського народу, задля яких Ти жив і працював були здійснені на нашій

те мій» численно прибулі громадяни, (а в похороні взяли участь около 700 осіб), почали розходитися. У багатьох рясніли сльози в очах. Неодин крокував задуманий, не одному вчувалося тужливе кру... кру... кру.. в чужині умру... А на кладовищі залишилася свіжа могила вкрита сотнею вінків.

Й боляче ставало на серці. Поховали отамана в сиру землю, як це співається у пісні. Похоронили його в чужу землю, далеко від рідної України, яку він так гаряче любив і їй вірно служив усе своє життя.

Поминальна тризна відбулась у великій залі манчестерського Відділу СУБ, з участю около 400 осіб. Проводив тризною, яка почалась о год. 1.30 пополудні побратим хор. Михайло Гринюк. Молитву провели всч. отці капеляни — крил. Ярема Гаврилук і сот. крил. Михайло Ратушинський. Всч. о. протопресвітер Сильвестер Богатирець зараз після

Останнє «Вічна пам'ять» на кладовищі

землі, Прощаю Тебе і від себе особисто і моєї родини, як нашого справжнього приятеля і довголітнього співробітника на різних відтинках праці.

Горем опечаленій Родині — Дружині і Дочкам — висловлюю наші глибокі співчуття по так передчасній і болючій втраті вашого чоловіка і батька і хай Всевишній Господь має вас у Своїй ласкавій опіці.

Вічна і Славна Тобі пам'ять, Дорогий Друже Богдане!»

*

Після проспівання тужливого «Видиш бра-

похорону мусів виїхати додому, і не зміг бути на поминальній тризні. У часі тризни промовляли — проф. Петро Цимбалістий, що прощав Покійного від «Нової Фортуни» всіх торговельних агенд і від наукового світу, дир. Іван Равлюк прощав від Союзу Українців у Великій Британії. Від Крайової Управи Спілки Української Молоді у Великій Британії прощав Покійного п. Володимир Шляхетко, голова КУ СУМ, п-ні Богданна Крушельницька голова ОУЖ прощала Покійного від Організації Українських Жінок, п-ні Оксана Паращак — голова Плас-

ту прощала померлого від Пласту у Великій побр. Петро Коломиєць — від Легіону Симона Петлюри у Великій Британії, мгр Богдан Шарко прощав Покійного від Крайової Управи і членів Братства кол. Воляків І УД УНА в Західній Німеччині, п. Анатолій Кривонос прощав від репрезентативних мистецьких ансамблів СУБ хору «Гомін» і танцювального ансамблю «Орлик», а хор «Гомін» проспівав «Ой, Морозе, Морозенку».

В кінці від манчестерського Відділу СУБ і всіх місцевих братніх організацій прощальне слово сказав п. Григорій Бойко, голова

Відділу СУБ у Манчестері.

З черги сот. д-р Святомир М. Фостун у супроводі ппор. Петра Кіщука передав удові Брониславі й доням Покійника Марії й Іванці хрести й медалі Покійного, з проханням, щоб вони їх зберігали і передавали з роду в рід. Від родини Покійного висловив усім подяку за численну участь у похороні побр. хор. Михайло Гринюк. Поминальну тризну закінчено спільною молитвою і проспіванням «Вічна пам'ять».

С. М. Ф.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОБВУ В СЛЯВ

31 березня 1986 року, в місцевості Сляв відбулися звичайні Загальні Збори місцевого Відділу ОБВУ. Збори відбулись у домівці Відділу СУБ. Відкриваючи їх, довголітній голова Відділу дес. Іван Кавич привітав усіх членів і гостей, а між ними представника Централі ОБВУ пхор. Михайла Ткачука, ст. дес. Ф. Козака — голову Гуртка ОБВУ в Гай Викоубі, дес. Я. Білінського, дес. Лабика, дес. Ципуха з Лондону, побр. Преснера голову Відділу УКПО у Сляв, п-ні Марію Чорну — голову Гуртка ОУЖ у Сляв. Їх і запрошено до почесної президії Зборів і вони привітали Збори. Звітували з діяльності Відділу ОБВУ секретар побр. Плекан, касовий звіт подав побр. Кінащук, а теж звітував і голова Відділу побр. дес. І. Кавич. Голова Контрольної Комісії побр. М. Кінаш зачитав звіт, схвалюючи пророблену діяльність Відділу та фінансову господарку й запропонував уділити абсолюторію уступаючій Управі

Відділу.

Загальні Збори переобрали Управу Відділу без особливих змін. Головою Відділу обрано знову невтомного дес. І. Кавича. Збори обрали теж Контрольну Комісію і делегата на Загальні Збори — побр. І. Кавича та заступника побр. Волощука.

З черги представник Централі ОБВУ пхор. Михайло Ткачук доповідав про різні актуальні справи та загальну діяльність нашої комбатантської організації, відмітив похвально при тому діяльність Відділу та його жертвенність. Після запитів і цікавої дискусії голова Зборів побр. Преснер закрив збори, що їх закінчено проспіванням українського національного славня, а опісля пані Кінашук і Софія Чорна приймали всіх перекускою. Дружні побратимські розмови тривали при перекусці до пізнього вечора.

Учасник Зборів

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОБВУ В АШТОНІ

В неділю, 20 квітня ц. р., відбулись у домі місцевого Відділу СУБ в Аштоні річні Загальні Збори Відділу ОБВУ в Аштонській громаді. Загальні Збори відкрив о год. 3.30 пополудні уступаючий голова побр. Петро Савків, привітав усіх учасників, а зокрема представника Головної Управи ОБВУ хор. Вол. Янківського та попрохав однохвилинною мовчанкою вшанувати пам'ять померлого нещодавно голови ОБВУ бл. пам. сотника Богдана Микитина. Головою президії Загальних Зборів обрано побр. Я. Мельника, а секретарем побр. В. Вільницького. До почесної президії Зборів запрошено представника Централі ОБВУ хор. Вол. Янківського і голів місцевих суспільно-громадських організацій

— Відділів СУБ, СУМ, УКПО, ОУЖ, Школи Українознавства, Батьківського Комітету, Українського Товариського Клубу. Всі вони привітали Збори, а хор. Вол. Янківський привітав Збори від Головної Управи та в. о. голови сотника д-ра Святомира М. Фостуна.

З діяльності Відділу в звітному часі звітував секретар побр. Вол. Вільницький, а його звіт охоплював усю діяльність Відділу. Звіт Контрольної Комісії подав побр. Я. Венгер, і запропонував уділити абсолюторію уступаючій Управі Відділу. Після дискусії схвалено абсолюторію уступаючій Управі Відділу, а відтак хор. В. Янківський доповідав у своєму слові про різні справи і завдання ОБВУ, його багатогранну працю в різних ділянках,

а теж і згадав про кампанію знеславлювання доброго імені українського вояцтва, що її розгорнули певні жидівські кола. Доповідне слово представника Централі ОбВУ всі слухали з великою увагою.

На пропозицію побр. Я. Венгера, за підтримкою побр. В. Погребного обрано знову головою Відділу побр. Петра Савкова, а членів Управи ОбВУ обрано таких: В. Вільницький, Я. Яцків, С. Бурчак, С. Учик, М. Галай, В. Макогін. Контрольна Комісія: Голова — побр. Я. Венгер, члени — М. Кудярський і

М. Сидорук. Делегатами Відділу на Загальні Збори ОбВУ обрано побратимів — П. Савкова і Вол. Вільницького. В закінчення Загальних Зборів голова президії подякував представникові Централі ОбВУ хор. В. Янківському та всім учасникам і закликав до дальшої праці. Загальні Збори закінчено проспіванням українського національного славня, а після Зборів пані — члени місцевого Гуртка ОУЖ пригостили всіх смачною перекускою.

В. В.

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ

У суботу, 26 квітня 1986 року, відбулась у Болтоні, в домі місцевого Відділу СУВ, Округна конференція ОбВУ. Округи Лян-кашір, з участю представників Головної Управи ОбВУ, голови Округу та представників Відділів ОбВУ згаданої Округи. Округну конференцію, що її вшанував своєю участю всч. о. сот. крил. Михайло Ратушинський капелян ОбВУ (ПУКЦ) відкрив о год. 2.15 по-полудні голова Округу хор. Богдан Головатий, вітаючи всіх учасників, а зокрема представників Головної Управи та її Президії — сот. д-ра Святомира М. Фостуна, в.о. голови й пор. Маріяна Д. Гайву, фінансового референта, а також і хор. Вол. Янківського. До

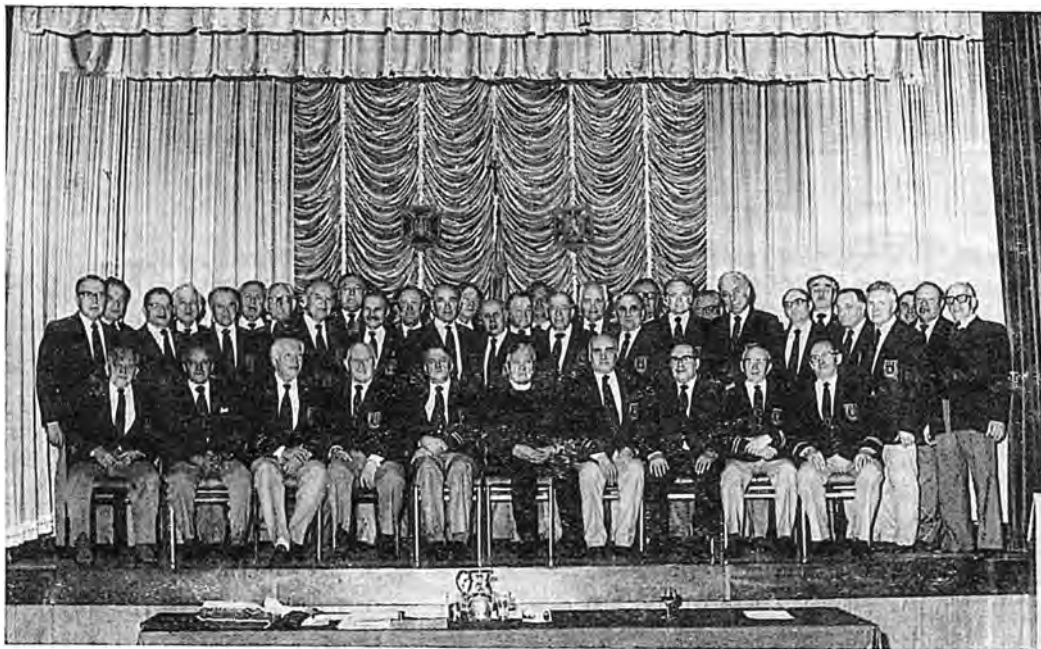
почесної президії голова запросив також всч. о. капеляна та голів місцевих суспільно-громадських організацій.

Згідно прийнятого порядку ділових нарад, звітували коротко й стисло про діяльність своїх Відділів їхні представники. На Округну конференцію прибули представники всіх Відділів тієї Округи: Манчестер, Болтон, Лій, Олдгам, Рочдейл, Тодморден, Бері, Стокпорт, Блякбурн і Аштон. Про працю Округи в звітному часі звітував голова Округу хор. Богдан Головатий.

Про загальну діяльність нашої комбатантської організації доповідав в.о. голови сот. д-р Святомир М. Фостун, подаючи при тому

Ділова президія округної конференції. Зліва доправа: пор. М. Д. Гайва, сот. д-р С. М. Фостун, хор. Б. Головатий, хор. В. Янківський і дес. І. Павкнер

Учасники окружної конференції ОБВУ в Болтоні

теж і напрямні праці в цьому діловому році. Про фінансові справи доповідав пор. Маріян Д. Гайва. Він також говорив про знеславлюючу кампанію, що її розгортають певні жидівські кола. Після заслухання фактів і інформацій, що їх подав пор. Маріян Д. Гайва, учасники Окружної конференції схвалили одноголосно таку резолюцію:

«Ми, учасники Окружної конференції ОБВУ, скликаної в м. Болтоні: Члени Президії, Головної Управи, голови й члени Управ Відділів Об'єднання бунтових Вояків Українців у Великій Британії — Округа Лян-кашір — гостро протестуємо проти кампанії знеславлення доброго імені українського вояцтва, що її розгорнули певні жидівські кола, інспіровані Москвою, із зумисним наміром знеславити й здискримінувати в західньому світі добре ім'я українського вояцтва, яке в другій світовій війні зі зброєю в руках воювало за визволення і усамостійнення України.

Зокрема, ми гостро протестуємо проти знеславлення доброго імені українського вояцтва — 1 УД УНА, що йому зумисне нав'язують співпрацю з німецькими нацистами та закидають різні воєнні злочини, що їх 1 УД УНА ніколи не вчинила й не була до них причетною ні в якій мірі.

Ми вимагаємо від тих кіл, що розпутали знеславлюючу кампанію супроти українського вояцтва її припинення та відкликання усіх неправдивих знеславлюючих закидів і

звинувачень українського вояцтва.

Болтон, 26 квітня 1986 року».

Учасники Окружної конференції схвалили також подячний лист Його Блаженству Блаженнішому Владиці Мстиславові, митрополитові УАПЦ за його виступи в захист українського вояцтва проти якого Москва й жидівські кола розгорнули тепер широкий наступ.

В часі Окружної конференції в.о. голови сот. д-р Святомир М. Фостун у супроводі пор. Маріяна Д. Гайви, хор. Богдана Головатого, хср. Янківського й побр. Івана Павкне-ра нагородив бронзовим хрестом III кляси ОБВУ кільканадцять побратимів за їхню довголітню працю в ОБВУ. Він також нагородив тим же хрестом і всч. о. сот. крил. Михайла Ратушинського капеляна ОБВУ. Зроблено також спільну знімку всіх учасників до Альманаху ОБВУ.

Загально Окружна конференція пройшла дуже успішно. Її недоліком був лише брак часу на дискусію, бо зараз же увечері в тій же залі була запланована доповідь для громадянства й треба було закінчити конференцію своєчасно, що й обмежило обговорення різних ділових справ. Усіх учасників приймали смачним обідом молоді члени місцевого Гуртка ОУЖ, у просторій і гарній їдальні багатого влаштованого будинку Відділу СУБ.

Учасник конференції

З ДІЯЛЬНОСТІ ВІДДІЛУ ОБВУ В БОЛТОНІ

У місяці квітні і травні 1986 року, старанням Відділу ОБВУ в Болтоні проводилася така діяльність:

● В неділю, 6 квітня ц. р., відбулися річні Загальні Збори Відділу, в місцевій залі Відділу СУБ. Збори відкрив уступаючий голова Відділу побр. Іван Павкнер молитвою, привітав представника Головної Управи хор. Богдана Головатого, голову побр. В. Фірмана і секретаря побр. В. Горкуляка з сусіднього Відділу ОБВУ в Бері, голів і представників місцевих українських громадських організацій, членів ОБВУ і присутніх гостей.

ших місцевих братніх організацій. Зборам наспів теж письмовий привіт від місцевого пароха всч. о. сот. крил. М. Ратушинського, що його зачитав голова президії Зборів.

Про пророблену працю уступаючої Управи Відділу ОБВУ звітували побратими: В. Гладчук — скарбник, Б. Дедів — культурно-освітній реф., М. Тимчишин — організаційний реф., і голова Відділу — І. Павкнер. Звіт Контрольної Комісії подав її голова хор. Вол. Янківський, який ствердив, що вся праця і все діловодство ведено добре, тому пропонував Зборам уділити абсолюторію уступаючій

Президія річних Загальних Зборів Відділу ОБВУ в Болтоні. Зліва направо: п-на Анна Лохман — керівник Школи Українознавства і представник БК і ОУЖ, п. Ігор Щур — представник О. СУМ, п. Володимир Лучка — голова Відділу УКПО, побр. Вол. Доскоч — секретар Зборів і голова Парафіяльного Комітету, побр. Григорій Болюбаш — голова президії Зборів і голова Відділу СУБ, хор. Богдан Головатий — представник ГУ ОБВУ, побр. В. Фірман — голова Відділу ОБВУ в Бері, п. Микола Букавин — представник УТК, побр. В. Горкуляк — секретар Відділу ОБВУ в Бері

Опісля уступаючий голова попрохав ушанувати пам'ять однохвилинною мовчанкою померлих у звітному часі: голову Головної Управи ОБВУ бл. пам. сот. Богдана Микитина й чотирьох членів місцевого Відділу. Головою ділової Президії обрано побр. Гр. Болжбаша, а секретарем побр. Вол. Доскоча. До почесної Президії запрошено представника Головної Управи ОБВУ, голову і секретаря Відділу ОБВУ, голів і представників на-

Управі.

В дискусії виступали кілька дискутантів, а відповіді подали голова і члени Управи Відділу.

Під час Зборів промовляв представник Головної Управи ОБВУ, висловив привітальне слово, та поінформував Збори про загальну діяльність Головної Управи ОБВУ.

На чергову каденцію Збори обрали: всч. о. сот. крил. М. Ратушинського — почесним

головою Відділу ОБВУ. Головою Відділу знову обрано працюючого побр. Івана Павкнера, а членів Управи обрано побратимів: В. Доскоча, Г. Пивоварчука, В. Гладчука, Б. Дедіва, М. Тимчишина, М. Рудейчука, І. С. Паращука, Т. Старчака; заступники — І. Прийдун і О. Баран.

Головою Контрольної Комісії обрано хор. В. Янківського, членами — хор. Б. Головатого і побр. Гр. Болюбаша. Делегатами на Загальні Збори Головної Управи ОБВУ обрано побратимів — І. Павкнера, В. Гладчука і Г. Пивоварчука.

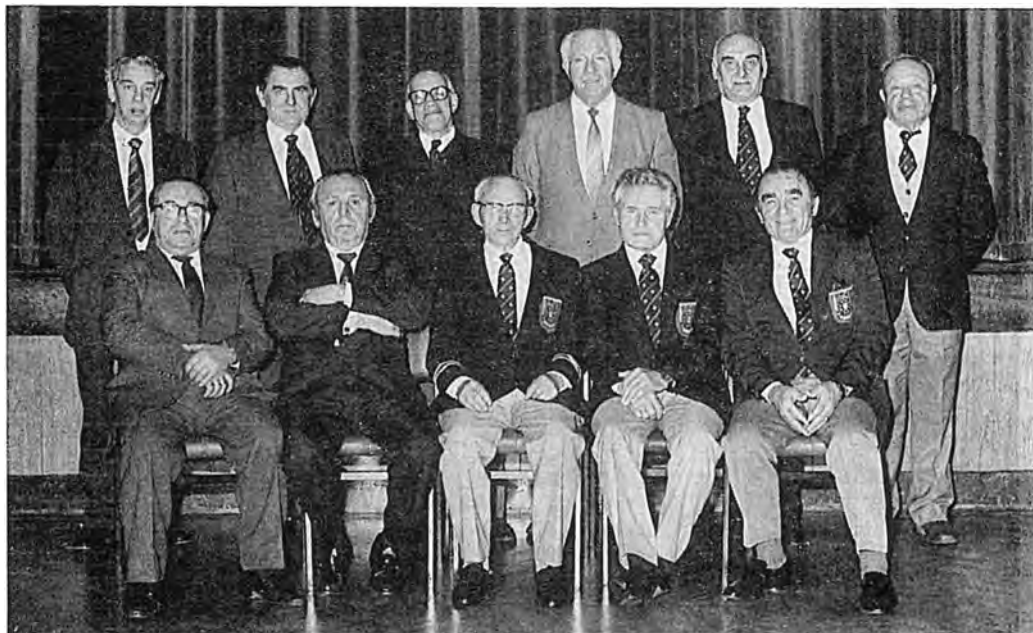
На закінчення, голова Відділу ОБВУ м. Бері та представники місцевих братніх організацій, що були у почесній Президії, по черзі вітали Збори, бажаючи Управі Відділу ОБВУ успіхів у дальшій праці для добра загального і комбатантської організації. В кін-

відзначено святочно 68 річницю «Дня Чорноморської фльоти», на кораблях якої 29 квітня 1918 року, були підняті українські національні прапори. Той чин по сьогоднішній день є незабутньою подією в історії нашого народу.

Добрий реферат зачитав побр. М. Тимчишин, провівши історичну аналізу про значення Чорного моря для України в її історії. Опісля побр. Гр. Болюбаш зачитав спогади, які яскраво насвітлили події тодішніх часів. Деклямації присвячені цій річниці сказали: побр. Б. Дедів і друг Ігор Щур.

Після закінчення цього скромного відзначення, голова Відділу побр. І. Павкнер подякував виконавцям програми та всім учасникам за їхню участь у святі.

● В суботу, 26 квітня 1986 р., у нашій громаді в залі місцевого Відділу СУБ, відбулася

Управа Відділу ОБВУ в Болтоні — 1986-1987. В першому ряді зліва доправа: побр. Г. Болюбаш — член КК, побр. В. Доскоч — заст. голови, побр. І. Павкнер — голова Відділу, побр. Г. Пивоварчук — секретар, побр. В. Гладчук — скарбник. У другому ряді зліва доправа: побр. Т. Старчак — кольпортер видань ОБВУ, пробр. Б. Дедів — культ.-осв. реф., побр. О. Баран — опіка могилами, хор. Вол. Янківський — голова КК, хор. Б. Головатий — член КК, побр. М. Тимчишин — орган. реф. На знімку немає побр. М. Рудейчука, побр. І. С. Паращука — реф. суспільної опіки й побр. І. Прийдун — реф. опіки могилами

цевому слові голова Зборів побр. Гр. Болюбаш, від імені Президії дякував усім присутнім за участь і за ділово проведені Збори, що їх закінчено проспіванням українського національного славня.

● Старанням місцевої Управи Відділу ОБВУ в неділю, 20 квітня ц. р., в Болтоні,

Окружна конференція Округи ОБВУ Лянкшпир, що її наш Відділ ОБВУ був господарем, а в конференції взяли участь члени місцевої Управи Відділу ОБВУ і Контрольна Комісія в повному складі, а також кількох побратимів — членів Відділу ОБВУ.

В часі Окружної конференції були нагоро-

джені бронзовими хрестами III класу ОБВУ, кільканадцять побратимів, а між ними голови Відділів ОБВУ. З нашого Відділу нагороджені: капелян ОБВУ всч. о. крил. сот. М. Ратушинський, голова Округу ОБВУ хор. Б. Головатий, хор. Вол. Янківський, а також побратим І. Павкнер, Вол. Доскоц, Гр. Болюбаш, Вол. Бурий, Б. Дедів і Гр. Пивоварчук.

● В неділю, 11 травня ц. р. Управа і членство болтонського Відділу ОБВУ, взяли участь в масовій демонстрації в Лондоні, з приводу катастрофи в Чорнобильській АЕС.

Управа Відділу ОБВУ, в суботу, 24 травня ц. р. влаштувала товариську танцювальну забаву.

● Після інавгурації нового посаджених міста Болтону, в неділю, 25 травня ц. р., відбувся традиційний парадний похід. Звичайно, нового посаджених супроводять до парафіяльної церкви репрезентації військових формацій, комбатантів та інших. На запрошення міської ради подібно, як і в попередніх роках, так і в цьому році, члени нашого Відділу взяли участь, хоч у зменшеному числі. Однак наші воюки гарно себе зарепрезентували в цьому поході, гордо марширували під своїм комбатантським прапором. Цього разу нашу групу очолює культурно-освітній реф. побр. Б. Дедів, який разом із організаційним реф. побр. М. Тимчишиним зголосили новому посаджених участь українських комбатантів у цій церемонії. Прапороносцем у цьому поході був побр. Гр. Пивоварчук.

Того ж самого дня, в неділю 25 травня ц. р., в 60-річчя смерті Голови Директорії і Головного Отамана сл. пам. Симона Петлюри, старанням Управи Відділу ОБВУ й місцевих братніх організацій міста Болтону, відзначено Свято Героїв. В ранніх годинах після Богослуження, місцевий парох всч. о. крил. М. Ратушинський, відслужив у церкві Всіх Святих заупокійну Панахиду за спокій душі сл. пам. Симона Петлюри та всіх героїв і воїнів, що віддали своє життя за волю України.

Пополудні, о годині 5.00, в залі дому місце-

вого Відділу СУБ, відбулася святочна академія. Святкову імпрезу відкрив культурно-освітній реф. побр. Б. Дедів, який у своєму слові вказав на значення цього травневого свята. Після вшанування однохвилинною мовчанкою пам'яті Героїв, репрезентативний хор «Гомін» з Манчестеру, під диригуванням маестра Ярослава Бабуняка, проспівав пісню «Ой Морозе, Морозенку».

Святкову доповідь присвячену 60-річчю смерті Головного Отамана сл. пам. Симона Петлюри виголосив побр. Петро Коломиєць. Шан. доповідач, у своїй добре опрацьованій доповіді, зробив історичну аналізу визвольної боротьби українського народу в 1917-1921 роках, і схарактеризував життєвий шлях сл. пам. Симона Петлюри. Відтак хор «Гомін» проспівав пісню «Зажурилась Україна». Після цього п. Ярослав Канюка деклямував «Сім куль» Б. Бори, а п-ї Оля Муха деклямувала «Симоніві Петлюрі». У дальшій програмі свята хор «Гомін» проспівав «Вже більше літ двісті», а член хору «Гомін» побр. Анатолій Кривонос деклямував «Сім куль» — поезія Михайла Ситника, член хору п. Ігор Лучка деклямував «Безсмертний Лицар».

Доповідь про великі світлі постаті української національної революції — сл. пам. Миколи Міхновського, полк. Євгена Коновальця, ген. Тараса Чупринки, виголосив п. Володимир Лучка. Деклямацію «Трьох Імен незабутніх» сказала п-ї Оксана Юрчишин. З черги хор «Гомін» проспівав пісню «За рідний край».

На закінчення, голова місцевого Відділу СУБ, побр. Гр. Болюбаш, висловив сердечну подяку репрезентативному хорові «Гомін» і його невтомному диригентові маестрові Ярославу Бабунякові та всім хористам за збагачення святочної програми, і побажав хорові успіхів у майбутньому з нагоди 35-річної його діяльності.

Свято закінчено проспіванням українсько-го національного гимну.

Г. П.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОБВУ В НОРТГАМПТОНІ

У суботу, 26 квітня ц. р. у Нортгамптоні відбулися звичайні Загальні Збори місцевого Відділу ОБВУ, що ними провела ділова президія: Голова — мгр Василь Варцаба, а секретар — побр. Г. Місан. До почесної президії запрошено представника Головної Управи ОБВУ ппор. Петра Кіщука, а також голову Відділу СУБ у Нортгамптоні п. Яро-

слава Піцунку. Збори заслухали протокол попередніх Зборів Відділу, а також звіт із загальної діяльності Відділу, що його подав голова Відділу побр. Михайло Іванків. Він також подав і фінансовий звіт Відділу. Загально, діяльність Відділу була задовільною, і в часі звітної каденції пророблено доволі багато, що й відмітила Контрольна Комісія

та дискусанти у своїх виступах. Загальні Збори переобрали Управу й Контрольну Комісію та обрали делегата на Загальні Збори ОБВУ.

З великим зацікавленням учасники Загальних Зборів заслухали інформацій та вказівок представника Централі ОБВУ побр.

ппор. Петра Кіщука, який широко й вичерпно подав інформації про діяльність нашої комбатантської організації, а теж і подав напрямні праці та поради Відділові.

Загальні Збори закінчено проспіванням українського національного гимну.

Г. М.

ПОБРАТИМСЬКА ЗУСТРІЧ ОБВУ

У суботу, 10 травня ц. р., відбулась у Лестері, в залі місцевого Відділу СУБ чергова Побратимська зустріч із участю понад 200 осіб. Цю Побратимську зустріч ініціювала і підготувляла Головна Управа ОБВУ, згідно щорічної вже традиції, а господарем зустрічі був ппор. Петро Кіщук, орган. референт Головної Управи.

Він і відкрив зустріч о год. 4.15 пополудні, привітав усіх присутніх, що вже сиділи за гарно прибраними столами, вітаючи зокрема всч. о. Йосафата Лещишина, паніматку, в.о. голови сот. д-ра Святомира М. Фостуна, членів Головної Управи — хор. Вол. Лесюка, ппор. Михайла Татарчука, ппор. Василя Гуменюка, голів Відділів, членів ОБВУ та гостей і попрохав однохвилинною мовчанкою вшанувати пам'ять померлого голови ОБВУ бл. пам. сотника Богдана Микитина й жертви атомної катастрофи в Чорнобилію. Молитву провів всч. о. Йосафат Лещишин, а опісля всі спільно проспівали «Боже вислухай благання». Гост з Блаженнішого Патріярха Мирослава Івана, Блаженнішого Владика митрополита Мстислава, український народ на Батьківщині й на поселеннях, братів і сестер, що караються у московських в'язницях, концтаборах, психолікарнях і на засланні, українське вояцтво і членство ОБВУ підніс сот. д-р Святомир М. Фостун, а всі присутні проспівали грімке многоліття.

З черги сот. д-р Святомир М. Фостун сказав коротке слово присвячене зустрічі, наголосуючи важливе значення побратимства

серед вояцтва і членства ОБВУ та закликаючи членів ОБВУ до відданої праці для своєї організації, добра української громади у Великій Британії і нашого поневоленого народу та підтримки його визвольної боротьби.

Опісля ппор. Михайло Татарчук привітав гостей по-англійському, а від Управи місцевого Відділу вітав гостей голова цього Відділу п. Василь Медицький. Смачний обід подали до столів пані й дівчата, котрі багато попрацювали, щоб приготувати обід і холодну перекуску в часі танцювальної забави.

Після обіду сот. д-р Святомир М. Фостун нагородив хрестами III кляси кільканадцять членів ОБВУ, довголітніх і невтомних працівників у нашій комбатантській організації у супроводі ппор. Петра Кіщука, хор. Володимира Лесюка і ппор. Михайла Татарчука. Нагороджені хрестами були теж отці — всч. о. протоіерей Григорій Лазієнко й всч. о. Йосафат Лещишин.

У вечірніх годинах почалась танцювальна забава. Грала оркестра «Чорноморські козаки». Всі весело забавлялися до пізньої ночі.

Побратимські зустрічі це товариський форум дружньої зустрічі членів ОБВУ і громадянства, що міцнить дружбу, товариські взаємини й тим вони особливо корисні. Признання і подяка належить ппор. Петрові Кіщук, що він щорічно займається підготовою Побратимських зустрічей затрачуючи багато часу і праці, щоб дбайливо підготувати й провести такі зустрічі.

Учасник зустрічі

25-РІЧЧЯ ВІДДІЛУ ОБВУ В СТОКПОРТІ

Українські колишні вояки, що поселилися в Стокпорті, з почуттям свого національного обов'язку взялися за зорганізування українського суспільно-громадського життя у Стокпорті. Вони почали відшукувати українців, що жили в околицях Стокпорту, і за їхньою поміччю, 35 років тому, у Стокпорті зорганізовано Відділ СУБ. Як у кожній громаді

так і в нашій щоб розгорнути громадське життя, потрібно свого приміщення. Тут кол. вояки були тими ініціаторами купівлі власного приміщення, де примістилась школа українознавства, розгорнули свою діяльність молодечі організації й Відділ СУБ мав кращу змогу проводити свою культурно-освітню працю.

Коли ж уже зорганізовано громадське життя у громаді, кол. вояки взялися творити свій відділ ОБВУ.

В 1961 р. у Стокпорті постав і Відділ ОБВУ, який у 1966 р. уже здобув за свою взірцеву діяльність переходову чашу ОБВУ. Відзначаючи 25-ліття його існування, члени Управи не забули і за тих наших молодих дівчат, котрі брали участь у конкурсах королеви краси, у яких вони брали участь продовж 20 років і гордо репрезентували наш Відділ на вояцьких з'їздах. Того року королева нашого Відділу Х. Модла здобула перше місце на крайовому вояцькому з'їзді в Олдгамі.

В попередніх роках друге місце — здобула королева нашого В-лу п-на Марійка Яцків.

Ювілейне святкування Відділу ОБВУ в Стокпорті відбулося в суботу, 17 травня в

рещук уручив всім колишнім королевим краси нашого Відділу китиці квітів, як призначення подяки за їхню участь у конкурсах.

З нагоди цього ювілейного відзначення з привітальним словом виступали: Від ГУ ОБВУ хор. В. Янківський; В-лу ОБВУ Аштон — побр. П. Савків; бул. М. Музика привітав присутніх і сказав, що він був першим зв'язковим від ГУ ОБВУ в нашому Відділі. Як завжди на всяких наших імпрезах виступав з привітом наш почесний член Відділу ОБВУ п. Фред Магіл. Виступив з привітом від Відділу СУБ п. М. Яцків, якого при цій нагоді відзначено хрестом III кл. ОБВУ за його довголітню працю в громадському житті, а зокрема за довголітню працю у Відділі ОБВУ. Нагородив його член Головної Управи ОБВУ хор. побр. В. Янківський.

Побр. М. Яцків був дуже зворушений та-

Всі королеви краси Відділу ОБВУ в Стокпорті, що брали участь у конкурсі краси протягом минулих 20 років

залі місцевого Відділу СУБ. З тієї нагоди влаштовано велику забаву.

Офіційну частину імпрези відкрив культурно-освітній референт Відділу побр. В. Цимбалістий. Він привітав усіх присутніх і розказав коротку історію Відділу ОБВУ в українській і англійській мовах. Згадав визначні події Відділу, як також поіменно всіх тих побратимів, що працювали в Управах Відділу. Після того голова Відділу побр. В. Те-

кою несподіванкою і висловив короткий але змістовний привіт.

Після офіційної частини, присутні пригостилися перекускою, що її приготували пані М. Гнилиця і Б. Терещук.

Приємно було бачити, що у святкуванні нашого 25-ліття взяло участь багато молоді, а це означає, що молодь оцінює належну нашу працю.

В часі танцювальної забави грала дуже

Члени Управи Відділу ОБВУ в Стокпорті і королева краси Відділу, водночас і королева краси ОБВУ в 1985-1986 рр.

популярна оркестра з Гаддерсфілду.

Завдяки добрим організаторам, ювілейне відзначення 25-ліття Відділу ОБВУ в Стокпорті, відбулося дуже успішно. Тому належить висловити подяку його організаторам: побр. М. Коропішові, М. Горянському, І. Поляниці, пані М. Мирон за гарну деко-

рацію і квіти, також сердечна подяка пані І. Мартін за торт для цієї нагоди.

Хочемо вірити, що колишні вояки Відділу ОБВУ в Стокпорті далі залишаться передовими в нашій громаді.

В. Ц.

Пхор. Михайло ТКАЧУК

СПІТЬ ОРЛИ, СОКОЛИ...

Велика шляхетна ідея лягла в основу спадщини українського народу, зокрема українського вояцтва ще з часів сивої давнини — княжої, козацької та вже сучасної доби — боротьби за волю і державність України. Це — плекання культу героїки, культу українського вояка, культу вояцьких могил, що їх оспівували кобзарі в давнину. Українське вояцтво, що проживає у вільному світі плекає і продовжує цю світлу традицію — вшановування пам'яті полеглих за волю України. Щороку, Головна Управа Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії організує групові поїздки до Австрії, щоб відвідати военні цвинтарі, на яких похоро-

нені полегли в боях воїни І УД УНА, в околицях Фельдбаху, відслужити Панахиди на тих цвинтарях і поклонитися їхній пам'яті.

Цьогорічна поїздка тривала від 23 травня до 2 червня. У п'ятницю, 23 травня наша група (26 осіб) прибула до Мюнхену під проводом ппор. Петра Кіщука. Нас привітали полк. Євген Рен, побр. Володимир Душинський, заст. голови Братства кол. Вояків І УД УНА в Зах. Німеччині і мгр Володимир Леник, директор інтернату «Рідна Школа». Ще того самого дня ми поїхали разом з членами Братства на кладовище Валгдфрідгоф, і там біля могили сл. пам. Степана Бандери отці Мирон Мольчко (ПУКЦ) і Адам Поплав-

ський (УАЩ) відслужили Панахиду. Там поклали вінок побратими Замойський, М. Богачевський і В. Пегій, а поминальне слово сказав побр. Петро Дюк. Всечесніші отці відслужили теж Панахиду при пам'ятнику полеглим за волю України, де промовляв ппор. Петро Кіщук. Вінок покладено також на могилу сл. пам. Степана Ленкавського.

В дорозі до інтернату була нагода оглянути катедральний храм і прицерковну залю, побачити головні вулиці Мюнхену та будівлі.

Увечері в інтернаті «Рідна Школа» відбулась товариська зустріч, у часі якої побр. ппор. Петро Кіщук від імені Президії Головної Управи ОбВУ нагородив хрестами заслуги полк. Євгена Рена, побр. Володимира Душинського, побр. Михайла Колодницького, побр. пор. Романа Дебрицького, що його в'їдала делегація ще того самого вечора — ппор. Петро Кіщук, пхор. Михайло Ткачук, ст. дес. Дмитро Плешкан, які побажали йому видужання з важкої недуги.

В суботу, 24 травня рано ми виїхали автобусом до м. Зальцбургу, там оглянули будинок, де народився і жив Моцарт, і інші цікаві будівлі та місця. Обідали в старовинному ресторані, збудованому над рікою. За рікою виднів замок на горі, де в середньовіччі спаливали в'їдлом на вогнищах.

У вечірніх годинах ми приїхали до місцевості Ст. Фейт, і там зупинилися в готелі «На чорних водах» де нас сердечно привітав власник. У неділю рано ми поїхали до Відня і взяли участь у Службі Божій у храмі св. Варвари. Наша група гарно виглядала в своїх одностроях з прапором. Служив Службу Божу всч. о. Й. Папулай, а співав молитовно хор під диригуванням проф. Андрія Гнатишина. На прохання керівника нашої групи ппор. Петра Кіщука, всч. о. д-р шамб. Олександр Остгайм-Дзерович відслужив Панахиду за померлого голову ОбВУ сотн. Богдана Микитина. Ми теж поклали вінок у церкві св. Варвари при пропам'ятній плиті, що її вмурували наші комбатантські організації в пам'ять полеглим за волю України. Опісля всі поїхали автобусом на гору Леопольдберг, напроти гори Каленбергу. На саму гору група прийшла маршовим порядком. Панахиду при пропам'ятній плиті, що її спорудило ОбВУ, відслужив всч. о. д-р шамб. Олександр Остгайм-Дзерович, а святкове слово сказав мгр Володимир Лєник. Леопольдберг і Каленберг гори мають свою історію. Туди весь час приїжджають туристи з багатьох країн. Наша група звертала на себе особливу увагу багатьох туристів, що живо цікавилися всією церемонією, робили знімки та розпитували про козаків, які в

1683 році брали участь у визволенні Відня від турецької облоги. В часі спільного обіду на тій же горі мгр Микола Волинський розказав про історичні зв'язки України з Австрією. Там же ппор. Петро Кіщук, від імені Президії Головної Управи ОбВУ нагородив хрестами заслуги всч. о. д-ра шамб. Олександра Дзеровича-Остгайма і мгра Миколу Волинського. Пополудні всі ми вибралися на прогулянку малим корабликом по Дунаю. Це була весела прогулянка.

У понеділок, 26 травня ми виїхали до Відня, там оглянули военний музей, цісарську палату Шенбрун. Мгр Володимир Лєник розповідав багато цікавого про Відень і Шенбрун. Пополудні ми поїхали на гору Візанберг, де провели весело час на товариській гостині так зв. «гойрінген». Там забавились до вечора. У вівторок усі поїхали до Фельдбаху. Їхали чудовими гірськими околицями, Обідали у відомому відпустковому місті Маріяцель. Там теж оглянули старовинну катедру, в якій похоронений угорський кардинал Міндшенті. Ввечері вже були у Фельдбаху, де нас дружньо привітали наші знайомі австрійці.

Середа була вільним днем, і ми поїхали в гори на прогулянку. В четвер пополудні поїхали до Грацу, куди також приїхав автобус з членами Братства та громадянами з Мюнхену й околиць. Багато приїхали своїми автомобілями. Прибули теж священники — всч. о. архипротопресвітер Палладій Дубицький і всч. о. Мирон Мольчко. Вони разом з всч. о. д-ром шамб. Олександром Остгайм-Дзеровичем відслужили Панахиду біля могили кол. капеляна І УД УНА о. Данила Ковалюка, а також при спільній могилі українко-дівчат і жінок, що згинули в Грацу в часі війни під час летунського налету на це місто. Жалобне слово сказали всч. о. д-р шамб. Олександр Остгайм-Дзерович і п-ні Віра Бегей. З Грацу всі ми поїхали до Талергофу, де в капличці на місці колишнього табору інтернованих отці відслужили Панахиду, а поминальне слово сказав д-р Роман Лебедович з Грацу. Після відслужень Панахиди у Грацу ппор. Петро Кіщук нагородив хрестами заслуги всч. о. архипротопресвітера Палладія Дубицького, побр. Олександра Світлика та д-ра Романа Лебедовича.

Того ж дня увечері, нас і побратимів з Німеччини приймав гостиною посадник міста Фельдбаху ком. радн. Альойз Гармтодт, який у своєму слові висловив нам, українцям, признання за те, що не забуваємо наших полеглих побратимів, котрі віддали своє життя за волю своєї батьківщини й нації. Заступник голови Братства й організатор зустрічі побр. Вол. Душинський подя-

Члени ОБВУ біля могили бл. пам. май. Сеппа Маврера у Фельдбаху

кував посадникові і міській управі за гостину. Ввечері, в пізніх годинах члени Головної Управи ОБВУ і Братства відбули ще спільну нараду та узгіднили програму спільної дії у п'ятницю і в суботу.

У п'ятницю, 30 травня всі українці поїхали на военні цвинтарі в місцевостях Ст. Штефані, Бірбавмі, Гнасі, Травтмансдорфі, Бад-Гляйхенбергу і Фельдбаху. Всюди священики служили соборні Панахиди. Поминальні промови сказали: всч. о. Мирон Мольчко, побр. Василь Вацик, побр. Петро Дюк, ппор. Петро Кіщук, пхор. Михайло Ткачук і ст. дес. Дмитро Плешкан. Увечері ми поїхали до Регенсбургу, де вечеряли у вибагливому ресторані, при музиці й гарно забавилися.

У суботу, 31 травня рано, вся наша група в одностроях зібралася на площі біля церкви. В крипті покладено вінок перед вмурованою плитою у пам'ять полеглих. Святкове слово сказав всч. о. архипротопресвітер Палладій Дубицький. Відтак усі подалися на кладовище, де священики відслужили Панахиду при могилі нашого приятеля бл. пам. май. Сеппа Маврера. Поминальне слово сказав всч. о. д-р шамб. Олександр Остгайм-Дзерович. Вдова по покійному висловила

всім сердечну подяку за пам'ять про її бл. пам. чоловіка, що був великим приятелем українських вояків. Пополудні наша делегація поклала вінок при пам'ятнику полеглим австрійським спадунам. О год. 5.00 пополудні в монастирській церкві священики відслужили Службу Божу, а всч. о. д-р Ол. Остгайм-Дзерович і о. Мирон Мольчко сказали глибокі, релігійно-національного змісту проповіді. Ввечері того ж дня відбулася спільна зустріч з австрійськими комбатантами, що її відкрив голова комбатантів май. Валтер Бендль, який разом із секретарем комбатантів дир. Надлером нагородив медалями 30 українців — вояків з Великої Британії і Зах. Німеччини. Ппор. Петро Кіщук і пхор. Михайло Ткачук нагородили хрестами заслуги чотирьох австрійських комбатантів. У часі вечері побр. Микола Жикалюк показав фільм з посвячення відновленого воєнного цвинтаря у Травтмансдорфі в 1985 році та з концерту дивізійного хору «Бурлака» у Фельдбаху. В мистецькій частині виступив молодий співак Лаврентій Івашко з Канади, і проспівав у супроводі на піяно піяністки Глорії Фокс кілька пісень. Відтак Діяна Тепла з Австрії виконала разом з п. Едгаром Тумаком два народні танці, а мгр

Богдан Шарко, що того вечора сповняв обов'язки перекладача, проспівав у супроводі гри на бандурі три пісні.

У неділю, 1 червня рано, наша група попрощалася з побратимами з Німеччини і знайомими австрійцями й виїхала до Мюнхену. Побратими з Німеччини ще залишились на Службу Богу, а вісім їх із прапорами взяли участь у посвяченні воєнного цвинтаря в місцевості Едм, недалеко Фельд-

баху, де похоронені воїни з обидвох світових війн.

На воєнних цвинтарях залишилися могили виструнченими рядами. Не квітчають їх українські дівчата квітами, лиш вітерець несе на своїх крилах відгомін воляцької пісні:

*На ваших могилах хрести похилились
Тернові віночки завалились додолу,
Спить орли-соколи! Ми гостримо зброю...
І ждемо на поклик: До бою! . .*

XXVI ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ОБВУ

У суботу, 14 червня 1986 року, відбулись у Манчестері, в залі місцевого Відділу СУБ XXVI з черги Загальні Збори Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії. Збори відкрив о год. 2.00 пополудні сот. д-р Святомир М. Фостун, в.о. голови ОБВУ, привітав усіх присутніх і повідомив, що на Збори прибуло достатнє число делегатів Відділів і Гуртків, так, що Загальні Збори є повноправні й можуть вирішувати та схвалювати всі постанови.

Делегати обрали на пропозицію хор. Богдана Головатого таку ділову президію Зборів: Хор. Михайло Гринюк — голова Зборів, хор. Володимир Лесюк — заступник голови, ст. бул. Павло Гошко і бул. Микола Яцків — секретарі. Подякувавши від імені ділової президії за обрання голова Зборів попросив до почесної президії радн. Ярослава Деремнду, першого заступника голови СУБ, п-ні Дарію Федик — представницю Організації Українських Жінок, сот. інж. Ярослава Гавриха — голову Крайового Комітету відзначення тисячоріччя хрещення України і голову КоДУС, май. Івана Горобця — голову Української Гетьманської Організації у Вел. Британії, п. Василя Потека — голову Товариства «Гуцульщина», през. Стрілецького Клубу «Січ» ст. бул. Теодора Данковича, члена Президії Української Комб. Ради пхор. Михайла Захарчука, м-ра Петра Мартинюка — від Українського Крайового Патріархального Об'єднання Мирян ПУКЦ у Великій Британії, п. Осипа Шляхетка — від «Подолії», голову манчестерського Відділу СУБ п. Григорія Бойка і голову Відділу ОБВУ в Манчестері ст. дес. Остапа Марковського. Всі вони й вітали Загальні Збори, бажаючи їм успішних нарад, а новообраній Головній Управі ОБВУ багато успіхів у її праці в новій каденції. Привіт передав теж всч. о. митрат М. Матичак.

Опісля голова Зборів зачитав прізвища 55 членів ОБВУ, що відійшли у вічність у звітній каденції, і їхню пам'ять а також пам'ять померлого голови ОБВУ сотника Богдана Микитина і пам'ять жертв Чорнобильської катастрофи присутні вшанували однохвилиною мовчанкою.

Письмові привітання Загальним Зборам зачитав голова Зборів. Вони наспіли від всч. о. протопресвітера Сильвестра Богатирця, капеляна ОБВУ, всч. о. сот. крил. Михайла Ратушинського — капеляна ОБВУ, всч. о. крил. Яреми Гаврилюка — почесного капеляна ОБВУ, (привітання Високопреосвященнішого Владики архієпископа Володимира наспіло спізнено, аж у понеділок), Президії Світової Ради Українських Комбатантських Організацій, Головної Управи Братства кол. Вояків І УД УНА, Крайової Управи Братства в ЗСА, Крайової Управи Братства в Австралії, Крайової Управи Братства в Аргентині, Управи Братства «Броди-Лев», полк. Романа Богатюка керівника ресорту військових справ уряду УНР в екзилі, Дирекції Української Інформаційної Служби у Великій Британії, Крайової Управи Спілки Української Молоді, Крайової Пластової Старшини, Крайової Управи Легіону Симона Петлюри, Товариства Українських Літераторів, Бібліотеки й музею ім. Шевченка в Лондоні, Відділу ОБВУ в Іспанії, Управи Спілки Українських Учителів і Виховників у Великій Британії, і голови Округи ОБВУ-Захід ст. дес. Петра Германа.

В часі Загальних Зборів працювали такі комісії: Верифікаційна — голова пхор. Михайло Захарчук, члени — пхор. Михайло Поврозник і посестра Віра Бегей; номінаційна — голова хор. Богдан Головатий, члени — пхор. Василь Гуменюк, ст. дес. Остап Марковський; бюджетно-фінансова — голова пхор. Маркіян Шептицький, члени — ст.

дес. Олекса Дем'ячук і ст. дес. Василь Щербатюк; резолюційна — голова пхор. Володимир Нагайло, члени — сот. Микола Веремієнко і пхор. Михайло Татарчук; комісія прочитання протоколу з попередніх Загальних Зборів — голова пхор. Павло Татарин, побр. Д. Савків і побр. Іван Фульмес.

Звітували з діяльності ОБВУ в звітній каденції — сот. д-р Святомир М. Фостун — загальна діяльність, пхор. Маркіян Шептицький (що заступав пор. Маріяна Д. Гайву, який разом з пхор. Мих. Ткачуком виїхав до Канади як представники ОБВУ на святкування 60-річчя Канадського Легіону) — фінансова господарка Головної Управи ОБВУ в 1984-1985 роках, сотник Микола Веремієнко подав звіт Суду Чести, відмічуючи, що в звітному часі не було ніяких судових справ, а хор. Михайло Гринюк подав звіт Контрольної Комісії висловлюючи признання Головної Управи ОБВУ за її багатогранну діяльність, і пропонуючи Загальним Зборам признати абсолюторію уступаючим керівним органам ОБВУ, що Збори й зробили, схвалюючи одноголосно таку абсолюторію.

Після схвалення абсолюторії учасники Зборів заслухали короткого програмового слова сот. д-ра Святомира М. Фостуна, який подав найважливіші завдання ОБВУ в черговій каденції. З черги Загальні Збори прийняли звіт комісії прочитання протоколу з попередніх Зборів і затвердили цей протокол, а також прийняли до відома звіт комісії верифікаційної комісії, згідно якого в Загальних Зборах беруть участь 65 делегатів, що мають 70 голосів і репрезентують 36 Відділів і 6 Гуртків ОБВУ. Лише декілька Відділів і два Гуртки ОБВУ не були заступлені на цих Зборах.

На пропозицію номінаційної комісії Загальні Збори обрали одноголосно сот. д-ра Святомира М. Фостуна головою ОБВУ, а членами Головної Управи обрали: Пор. Маріяна Д. Гайву, ппор. Петра Кіщука, хор. Богдана Головатого, хор. Володимира Янківського, хор. Володимира Лесюка, пхор. Володимира Нагайла, пхор. Михайла Захарчука, пхор. Василя Гуменюка, пхор. Маркіяна Шептицького, пхор. Михайла Ткачука, пхор. Михайла Поврозника, пхор. Михайла Татарчука, пхор. Павла Татарина, ст. бул. Теодора Данковича, бул. Миколу Яцкова і ст. десятника Олексу Дем'ячука. Заступниками членів Головної Управи ОБВУ Збори обрали: ст. бул. Мирона Вільшинського і ст. дес. Петра Германа.

Суд Чести: Сот. Микола Веремієнко — голова, члени — сот. Ігор Гаврилів і хор. дир. Іван Равлюк, заступники — ст. бул. Павло Гошко і ст. дес. Остап Марковський.

Контрольна Комісія: Хор. Михайло Гринюк, хор. Богдан Рогач і пхор. дир. Іван Скальський, заступники — ст. дес. Євген Стешин і ст. дес. Василь Щербатюк.

Загальні Збори теж продовжили мандат почесного голови ОБВУ май. інж. Теодора Кудлика на нову каденцію.

Загальний плян праці ОБВУ, зокрема Головної Управи подав голова сот. д-р Святомир М. Фостун, наголосивши всі найважливіші справи й завдання в новій каденції, крім звичайної постійної діяльності, а проєкт бюджету з пропозицією членської вкладки подав пхор. Маркіян Шептицький. Обговоривши ці проєкти Загальні Збори прийняли їх до відома і схвалили.

З черги ппор. Петро Кіщук оголосив, що перехідну чашу ОБВУ одержують за свою взірцеву працю Відділ ОБВУ в Брадфорді і Відділ ОБВУ в Стокпорті. Перехідна чаша зберігатиметься продовж першого року (1986-1987) в брадфордському Відділі, а другого (1987-1988) в стокпортському. Опісля голову ОБВУ в супроводі ппор. Петра Кіщука і пхор. М. Шептицького нагородив срібними хрестами заслуги таких членів ОБВУ, за їхню 20-літню і більш років безперерйну працю в нашій комбатантській організації: Пор. Маріяна Д. Гайву (30 років праці), ппор. Петра Кіщука (25 років), хор. Володимира Лесюка (20 років), пхор. Михайла Захарчука (25 років), хор. Богдана Головатого (22 роки), пхор. Володимира Нагайла (27 років), побр. Миколу Федака, довголітнього голову Відділу ОБВУ в Блякбурні (23 роки), побр. Михайла Лихолата (20 років), бул. Михайла Лісного (25 років), побр. Івана Євчака (25 років), побр. Вол. Цимбалістого (20 років) і побр. Михайла Коропіша (25 років). Бронзові хрести заслуги одержали: Хор. Михайло Гринюк за довголітню працю на пості голови Контрольної Комісії, за таку ж працю як члени Контрольної Комісії були нагороджені — пхор. Михайло Поврозник і пхор. дир. Іван Скальський. За довголітню працю були нагороджені бронзовими хрестами заслуги — ст. дес. Олекса Дем'ячук, довголітній голова Округи ОБВУ в Шотландії, ст. дес. Євген Стешин, довголітній голова Відділу ОБВУ в Едінбурзі, пхор. Маркіян Шептицький і ст. бул. Теодор Данкович, обидва члени Головної Управи ОБВУ.

Окремо були нагороджені за їхню довголітню активну працю в різних ділянках українського організованого життя у Вел. Британії — ред. Ілля Дмитрів (срібний хрест заслуги), радн. Ярослав Деремєнда (бронзовий хрест заслуги) і сот. інж. Ярослав Гаврих (бронзовий хрест заслуги).

Резолюції Загальних Зборів ОБВУ зачитав

голова резолюційної комісії пхор. Володимир Нагайло й ці резолюції були схвалені одногосно. Загальні Збори також одногосно схвалили привітального листа хворому голові Проводу ОУН дост. Ярославу Стецькові з побажанням скорого виздоровлення і повернення до його важливих і відповідальних обов'язків.

З черги учасники Загальних Зборів заслухали коротке доповідне слово голови Крайового Комітету відзначення тисячоріччя хрещення України — сот. інж. Ярослава Гавриха, який доповів про працю і завдання Крайового Комітету та закликав ОБВУ всебічно й активно підтримати працю цього Комітету. Перед закінченням Загальних Зборів сказав іще слово новообраний голова ОБВУ сот. д-р Святомир М. Фостун, закликаючи всіх до активної праці, яка повинна проходити дружньо, в згоді, єдності і побратимській любові, бо зберігаючи ці вояцькі чесноти, ми зможемо успішно здійснювати наші завдання, і далі працювати для добра нашої комбатантської організації.

Сердечною подякою за добру співпрацю в часі Загальних Зборів усім, а головню діловій президії, її секретарям, головам і членам

усіх комісій та всім делегатам і господарям Зборів, голова ділової президії хор. Михайло Гринюк заклав Збори о год. 6.00 ввечері, а всі присутні проспівали український національний славень.

Зараз же після закінчення Загальних Зборів ОБВУ в тій же залі відбулося перше засідання Головної Управи ОБВУ, що ним провів голова сот. д-р Святомир М. Фостун. На цьому засіданні призначено обов'язки членів Головної Управи, обрано Президію Головної Управи, обрано підготовчий комітет Крайового Вояцького З'їзду, і потверджено мандат голів Округ ОБВУ в новій каденції.

Годиться відмітити, що Загальні Збори пройшли справді по-вояцькому, ділово, скоро й дружньо та були виявом доброї підготовки, організаційної співдії і підходу до всіх ділових справ.

Побажаймо ж Президії і Головній Управі ОБВУ багато успіхів у цій новій діловій каденції, щоб ця наша комбатантська організація і далі несла гордо свій прапор, так як несла його продовж минулих 37 років, стоючи на своїй вояцькій стійці в чесній і відданій службі українському народові й Україні.

Учасник Загальних Зборів

СВЯТО ГЕРОЇВ У ТАРАСІВЦІ

Україна, відвічна наша Батьківщина! Україна, одне слово, одна нація, один народ, а скільки світлих і трагічних епізодів на протязі нашого національного буття. Україна, це земля, це мати Героїв. Їх так багато, що годі всіх вичислити.

З історії знаємо про діла наших дідів-прадів і предків, про подвиги народніх героїв і героїнь, а їхні чини формували і формують українські покоління та закріплюють любов і патрістизм до всього, що рідне.

«Не посоромимо землі руської, а ляжемо головами тут, бо мертві сорому не знають», — сказав своїм дружинникам київський князь Святослав Завойовник. Ось так творився у древній сивині віків — Київській княжій державі культ героїв.

Вже від давніх-давен, з Зеленими Святами є пов'язана наша тисячолітня традиція, обряди, звичаї і культ предків звеличувати духа посвяти жертви. І коли надходили Зелені Свята між весною і літом, ще перед приходом християнства в Україну, тоді наші прапредки вшановували своїх померлих попередників і на Зелені Свята справляли їм урочисті тризни.

Вже 10 століть тому, наша Церква завела хресні походи на поля з кропленням свяченою водою нив, а після першої світової війни, під час Зелених Свят, в зеленосвяточні дні, завелася традиція зерігати культ предків, що було пов'язанням і звеличуванням духа посвяти для великих і благородних цілей. І ось так кожного року, в ці Зелено-святочні дні йшли багатолюдні всенародні релігійно-національні процесії українського громадянства і зорганізованої молоді, колишніх військовиків і всіх наших товариств на кладовища, на воєнно-стрілецько-козацькі могили на Маківку й Лисоню, щоб зложити вінки, з патріотичними написами на лентах, на могилах полеглих українських героїв і героїнь, що віддали своє життя в боротьбі за волю України. Так було щороку на рідних землях, поки московсько-большевицький окупант ці процесії не заборонив.

Після першої і другої світових війн, ми, українці, виходячи на еміграцію забрали зі собою всі наші дорожочні історичні традиції і звичаї, зберегли глибоко у своїх душах і серцях все, що українське, найсвітліше й невмируще. І ось так, у душі нашої тра-

диції звеличування культу духа, посвяти і жертви наших предків і героїв, ми, українські емігранти у всіх країнах вільного світу, продовжуємо колишні зеленосвяточні традиції і з великим пієтизмом зберігаємо культ героїв.

Як торішнього так і цього року, старанням Головної Управи ОБВУ і Підготовного Комітету, що його головою був ппор. Петро Кищук, гідно і достойно вшановано славу пам'ять усіх полеглих воїнів і героїв за волю України.

Цьогорічне свято героїв відбулось зокрема в пошану славної пам'яті Симона Петлюри — визначного українського державного діяча, військовика і Голови Директорії та Головного Отамана — у зв'язку з 60-річчям його смерті.

У Зеленосвяточну неділю, 22 червня 1986 року, з'їхалися до сумівської оселі Тарасівки кілька тисяч українського громадянства (около 4000), членство ОБВУ, організована сумівська і пластова молодь, жіноцтво та парафіяльні ради наших Церков зі своїми церковними хрестами, корогвами, прапорами, та представники українських центральних і крайових установ, організацій, това-

риств. Годиться відмітити, що на це крайове Свято Героїв прибули наші громади-осередки з різних місцевостей південної, східної, середньої та північної Англії і з далекої Шотландії. На цю врочистість громадянство прибуло 39 автобусами і сотнями приватних автомашин.

Цьогорічна програма Зеленосвяточних врочистостей охоплювала польову Службу Божу, похід до пам'ятника, соборну Панахиду біля пам'ятника, покладення вінків і святковий концерт.

Перед початком св. Літургії, прапороносні почти з прапорами ОБВУ, в однострою зібралися біля могили-пам'ятника, і звідтіля організовано промаршували на площу біля каплиці, під командою хор. Володимира Лєсюка. Попереду цієї почесної сотні з 33 прапорами ОБВУ ішов головний прапороносець, несучи прапор ОБВУ, побр. Іван Рак з Лєстеру.

Торжественне свято почалося в 12.00 дня, а проводив ним хор. Михайло Гринюк. Він повітував голові ОБВУ сот. д-рові Святомиру М. Фостуніві. Під спів українського національного гимну почет — три члени ОБВУ, Пласту, СУМ, підтягнули на щоглу

Піднесення національного прапора. Салют старшин

національний прапор.

Урочисте Богослуження відслужив всч. о. Йосафат Лещишин, священник ПУКЦеркви. У часі торжественної Літургії, кількох дяків із окремих громад співали під проводом піддякона Павла Малицького з Волвергамптону, в супроводі піддякона Арсена Поврозника і кол. питомця Колегії св. Софії в Римі Федора Куриляка. Апостола читав П. Малицький. Всч. о. Йосафат Лещишин виголосив відповідне до свята проповідне слово. «Наші народні герої, — сказав отець, — боролися за найсвятіші національні й релігійні ідеали української нації, змагалися за її кращу долю — за волю і державність України...».

Під час читання Євангелії, чотири члени ГУ ОБВУ в одностроях — сот. д-р С. М. Фостун, пхор. М. Поврозник, пхор. М. Захарчук і пхор. М. Шептицький тримали запалені свічі в пошану полеглих за волю України.

Після закінчення торжественної Служби Божої, сформувався процесійний похід, що пройшов оселею аж до пам'ятника. У цьому поході взяли участь пластова й сумівська молодь в одностроях, жіноцтво у вишиваних сорочках, гуцульська група у своєму кольоритному одязі, церковні дружини з хрестом і кількома корогами і прапороносні почти ОБВУ, ОУЖ, СУМ і Пласту з 63 прапорами й громадянство. На чолі величавого походу йшов побр. М. Гринюк — комендант Крайового свята, за ним несли церковний хрест, декілька корогов наших церков, за ними прапороносці з трьома головними прапорами (національний, революційний і військовий ОБВУ), духовні отці, піддякони і дяки, члени Головної Управи ОБВУ і Почесного Комітету, прапороносні почти, визначні суспільно-громадські й політичні діячі, несучи вінки, а далі жіноцтво, сумівська молодь, пластова, гуцульська група, почесна сотня членів ОБВУ в нових одностроях і численне громадянство.

У цьому Святі Героїв взяли також участь наші англійські й інші приятелі: Легіон нормандських ветеранів — кількох членів із своїм прапороносцем п. Джеком Робінсоном, п. Джим Дженкінс — голова Відділу Європейської Ради Свободи в Дарбі, п. Деніс Гардвік — представник Християнської Унії, п-ні Едвіна Карі — посол парламенту (консервативної партії), п. Браен Окслі — кандидат на посла консервативної партії та п. Іван Зокас — представник литовців.

Біля пам'ятника соборну Панахиду відслужили всч. отці наших Церков. Панахиду почав літургічно піснею всч. о. протоієрей Григорій Лазієнко (УАПЦ) у сослуженні всч.

о. Йосафата Лещишина (ПУКЦ). Як під час Богослуження, так і в часі Панахиди співали піддякони і дяки. У своєму проповідному слові всч. о. протоієрей Григорій Лазієнко вказав на Зіслання Святого Духа на Христових Апостолів у чому саме криється глибокий символ, зокрема для українського народу... Згадав про українських князів, гетьманів... і всіх Героїв України, символа Петлюри.

Перед пам'ятником по обидвох боках, на високих щоглах гордо розгорталися національні прапори, а прапороносні почти з своїми прапорами, представники з вінками, члени ОБВУ в одностроях, і численне громадянство разом творили прекрасну панораму.

Святкове слово сказав голова ОБВУ сот. д-р Святомир М. Фостун. Згадуючи всіх полеглих героїв і героїнь України продовж її історичного буття наголосив постать Головного Отамана Симона Петлюру, з 60-річчям його смерті.

Письмовий привіт від Проводу ОУН у відзначення 45-річчя проголошення Акту 30 червня 1941 року, за підписом Голови Проводу ОУН дост. Ярослава Стецька зачитав радн. Я. Деремєнда. Коротке слово по-англійському сказала посол конс. партії п-ні Едвіна Карі. Вона сказала, що має велику шану вже третій раз виступати з словом своїм на Святі Героїв у Тарасівці, при чому згадала про Чорнобильську трагедію, і заявила, що Україна таки визволиться...

Після соборної Панахиди, під тихий спів «Вічна пам'ять», численні представники політичних середовищ, суспільно-громадських українських центральних і крайових установ, організацій, товариств, Відділів ОБВУ й українських громад, підходили по черзі до пам'ятника й клали вінки у стіп хреста. Оголошував їхнє чергування комендант свята, побр. хор. Михайло Гринюк.

Голова ОБВУ сот. д-р Святомир М. Фостун перший поклав у стіп пам'ятника великий символічний вінок від усього членства ОБВУ. Опісля поклали свої вінки представники установ і організацій у такому порядку:

ред. Ілля Дмитрів — від членства СУБ; дир. І. Скальський — від Організації Українського Визвольного Фронту; п-ні Едвіна Карі; п. Джим Дженкінс; п. Деніс Гардвік; п. Джек Робінсон; п. І. Равлюк — Президії Ради УКПО; проф. О. Бондарівський — від Представництва ВО УНРади; п-ні Б. Крушельницька — від ОУЖ; п. В. Шляхетко — від СУМ; ст. пл. Я. Кучинський — від Пласту; майор І. Горобець — від Української Гетьманської Організації; п. Б. Марченко — від Спільки Українських Учителів і Виховни-

Диспозиційне слово коменданта свята хор. Михайла Гринюка

ків; п. Клепач — Легіону Симона Петлюри; п. В. Потек — від Товариства «Гуцульщина»; п. Р. Гринаш — від Товариства «Бойківщина»; п. Браєн Окслі — від Європейської Ради Свободи; п. Іван Зокас — від литовців; побр. В. Крамар — Бедфорд, від В-лу ОбВУ і української громади в Бедфорді; побр. М. Федак — Блякбурн; побр. Гладчук — Болтон; побр. П. Татарин — Бредфорд; побр. Д. Павлів — Волвергамптон; побр. Слабодух — Галіфакс; побр. В. Мартинюк — Глостер; побр. М. Басюк — Донкастер; побр. О. Дем'янчук — Единбург; побр. Криворучка — Іпсвіч; побр. П. Щур — Кіхлей; побр. П. Дюк — Ковентрі; побр. М. Зеленчук — Лестер; побр. Червак — Лідс; побр. В. Щербатюк — Лій; побр. В. Филипович — Мансфілд; побр. О. Марковський — Манчестер; побр. мгр Варцаба — Нортгамптон; побр. Т. Юшкалюк — Ноттінгем; побр. М. Вільницький — Рагбі; побр. М. Паска — Рочдейл; побр. Михайло Шевчук — Челтенгам.

Врочистість закінчено проспіванням воцької пісні «Видиш брате мій».

Друга частина святкувань — святковий

концерт — почалась у пополудневих годинах у залі СУМ «Хортиця», а відкрив її на тлі репрезентативного хору СУБ «Гомін» під диригентурою маестра Ярослава Бабуняка з Манчестеру і вітаючи всіх голова ОбВУ сот. д-р Святомир М. Фостун. Цей хор проспівав одну пісню «Ой Морозе, Морозенку» — муз. сбр. С. Людкевича. Цією піснею хор «Гомін» започаткував святкову програму.

Доповідь присвячену світлій пам'яті тисячам відомих і невідомих полеглих героїв і героїнь сказав по-українському голова СУБ, ред. Ілля Дмитрів, а по-англійському п-на Ліда Деремєнда.

З привітальним словом виступав британський політичний діяч п. Джим Дженкінс. У своєму слові задав про те, як-то московсько-бшьшевицькі жорстокі по своїй натурі завжди стараються знищити культуру поневоєних народів, а в Чорнобилі й інших місцевостях в Україні примостили експериментальні споруди атомної енергії, при чому вказав, що ця комуністична система змагає до того, щоб знищити людство. Він висловив свою надію, що прийде той час, коли укра-

Маса громадянства — учасники Свята Героїв

їнські емігранти повернуться до своєї любної Батьківщини, глибинної краси, землі героїв, землі поезій і легенд...

З черги з коротким, але палким словом виступав теж молодий кандидат на посла п. Браен Окслей. У своєму привітальному слові зосередив увагу на героїку української нації, висловив глибоке співчуття українцям з приводу ядерної катастрофи в Чорнобилі в Україні, згадав про підневільний стан українського народу й наголосив свою підтримку українському народові, заявляючи, що Україна таки визволиться. Шановний доповідач закінчив своє слово по-українському — Слава Україні!

Опісля виступав хор Гуртка ОУЖ у Лестері «Барвінок» під диригуванням молодого пані Христини Кішук-Кіллям, який гарно проспівав три пісні: «Завтра в далеку дорогу», «Де цвіли жита» і «Я сьогодні від вас в'д'їжджаю», при фортепіановому супроводі п-ни Христини Марченко.

У продовженні святкової програми виступив хор «Гомін» і проспівав: «Зажурилась Україна» — (цю пісню присвячено в пошану

сл. пам. Гол. Отамана Симона Петлюри), «Там під під лісом» — повстанська пісня, обр. Я. Бабуняка, «Марш куреня бойків» — повст. пісня і «Вперед, вперед», — пісня УПА (з присвяченням померлому голові ОБВУ бл. пам. сотн. Б. Микитину). На тлі хору, побр. Анатолій Кривонос продеклямував з великим чуттям і емоцією вірш «25 травня» — пера Михайла Ситника у присвяту сл. пам. Головному Отаманові Симону Петлюрі.

Під кінець хор «Гомін» виконав останню пісню «За рідний край» — муз. М. Гайворонського. Під час усіх цих пісень, д-р Любомир Мазур пояснював їхнє походження.

Сцена була відповідно по-святковому прибранна. На передній стіні виднів портрет Гол. Отамана Симона Петлюри, над ним напис: «Вічна слава Героям». По обидвох сторонах стояли прапори: національний, революційний, військовий ОБВУ і сумівський.

Відповідальними за порядок на залі і на площі були впорядники — побратими з Відділів ОБВУ Лестеру, Дарбі і Ноттінггаму.

Годиться відмітити, що в загальному вся програма святкового крайового відзначення

й ушанування культу Героїв була дбайливо підготована. Участь громадянства була велика, а концертна частина була на доброму рівні.

На закінчення зеленосвяточних врочистостей, керівник святкової програми пхор. Володимир Нагайло, член ГУ ОБВУ, висловив сердечну подяку від імені ГУ ОБВУ і Підготовного Комітету, всч. отцям, всім представ-

никам громадських організацій, виконавцям святкової програми, гостям-чужинцям та багаточисленному громадянству, що прибули на це свято.

Проспіванням національних гімнів — українського й англійського — закінчено це величне Свято в пошану й пам'ять усіх полеглих за волю України.

М. В. Гуменний

СВЯТО ГЕРОЇВ У ЛЕСТЕРІ

Зелені свята..., вони справді квітучі — зелені, бо такими а не іншими, ми їх бачили й їх відчували та обходили на рідних землях, коли-то наші мальовничі, дбайливо побілені сільські хатки-палатки чепурились у зеленосвяткові дні в розмаю квітів і зелені як назовні так і внутрі. Зелені свята — це пречудово хресні походи-процесії на поля й ниви зі свяченою водою. Проте з-поміж багатьох прегарних наших зеленосвяткових звичаїв — один з яким ми міцно зрослися та понесли з собою у вільний світ — це традиційне вшанування наших національних героїв і всіх воїнів борців, що віддали своє життя у боротьбі за волю України.

Цьогорічні Зелені свята — Свято Героїв лестерська громада, старанням Управи місцевого Відділу ОБВУ, зокрема присвятила вшануванню сл. пам. Голови української держави і Головного Отамана українських військ Симона Петлюри, який 60 років тому згинув у Парижі від пострілів большевицького агента. Святкова академія відбулася в залі Відділу СУБ, у неділю, 15 червня в поплудневих годинах а відкрив її вступним словом ппор. П. Кіщук, голова В-лу ОБВУ, на пропозицію якого численно зібране громадянство вшанувало пам'ять поляглих борців за волю України, однохвилиною мовчанкою. Опісля чоловічий хор під диригентурою д-ра Ярослава Мицка проспівав дві пісні: «Ой Морозе, Морозенку» та «Козака несуть». Добре опрацьований реферат присвячений 60 роковинам трагічної смерті Головного Отамана Симона Петлюри та інших героїчних постатей від зарання української історії зачитав ст. бул. Павло Гошко. «Молода українська держава, яку очолив Симон Петлюра, не встоялась у завзятій боротьбі з її відвічним північним ворогом — Москвою», — сказав прелегент, — проте, Головний Отаман не зневірився і ніколи не втрачав віри в перемогу української Правди. Вийшовши на еміграцію й поселившись у Парижі, він далі очолював український екзильний уряд,

і аж до своєї передчасної трагічної смерті постійно виступав у захист України та її права на самостійне державне життя. Доповідач згадав теж інших національних героїв — з часу Визвольних Змагань, з другої світової війни, що віддали життя своє за волю і державність України». Згадав теж українських воїнів, борців, в'язнів церковних, культурних і наукових діячів, що згинували в німецьких і большевицьких концтаборах.

Відтак жіночий хор «Барвінок» під диригентурою пані Христини Кіщук-Кіллям гарно проспівав дві пісні: «Завтра в далеку дорогу» та «Ой не зникли...». Старший пластун Андрій Михалків продеклямував вірш «На день 25 травня» (у пам'ять Симона Петлюри) — Бориса Лисянського. Потім виступив жіночий хор «Барвінок», який проспівав дві пісні: «Я сьогодні від вас від'їжджаю» і «Могили — могили», при супроводі на фортеп'яно п-ни Христини Марченко. У дальшій частині програми цього свята старший пластун Роман Михайлюк зачитав з відчутним хистом Слово Симона Петлюри «В день свята Української Державности» в Парижі, що його написав Гол. Отаман кілька місяців перед трагічною своєю смертю. Опісля побр. В. Камінський продеклямував вірш «На смерть Вождя» пера М. Вереса.

Програму цього гарно проведеного свята закінчив чоловічий хор двома піснями: «Та забіліли сніги» і «Слава Героям».

Треба сказати, що на це свято була гарно прибранна сцена, повна зелені, квітів, зі спорудженою по середині символічною могилою, над якою виднів напис «Вічна Слава Героям». У самому центрі над написом вмішено образ — погруддя Симона Петлюри. Обабіч стояли прапори: національний, ОБВУ, революційний, ОУЖ, СУМ і Пласту.

На закінчення ппор. Петро Кіщук подякував усім виконавцям програми і всім присутнім за численну участь. Свято закінчено проспіванням українського національного славня.

Присутній

ВІДЗНАЧЕННЯ 42 РІЧНИЦІ БОЮ ПІД БРОДАМИ

В неділю, 27 липня, старанням Управи Відділу ОБВУ в Болтоні, відбулось відзначення 42 річниці бою української Дивізії «Галичина» під Бродами 1944 року. Відзначення складалося з двох частин. У церкві Всіх Святих капелян ОБВУ всч. о. крил. сот. Михайло Ратушинський відслужив заупокійну Панахиду за всіх вояків, які полягли під Бродами. Сцена була прибрана галицьким левом, державним і ОБВУ прапорами, із лентою та написом на ній «Вічна слава впавшим під Бродами».

Святочні сходи відкрив о год. 5.30 поспудні культурно-освітній референт побр. Богдан Дедів, вказуючи на важливість і значення участі українського вояка який хотів, хоч і в чужому мундирі, але з ідеєю в серці — опанувати техніку, перейти вишкіл нової модерної зброї, щоб у слушний момент бути готовому для закріплення своєї держави.

Реферат про Броди читав побр. Г. Болубаш. «Ми українці, — говорив доповідач, — з гордістю заявили світові, що нам осоружне рабське ярмо. Ми зложили гекатомби жертв у боротьбі за усамотійнення. Відродився в нас дух княжого воїна, лицарів-запорожців, нестримний гін до військової традиції. На ній виростили і гордились українські воїни другої світової війни. Вони в рядах Української Дивізії «Галичина» сміливо загородили ворогові шлях до княжого города Льва.

Вірш І. Е. «Ви кров'ю писали Бродів ім'я» сказав побр. Ярослав Чатар. «В річницю Бродів» Миколи Вереса, зачитав п. Ігор Щур. Спомин сотн. Михайла Дябоги читав побр. В. Гладчук. На закінчення побр. Б. Дедів читав вірш «Товаришеві з-під Бродів». Святочні сходи закрили відспіванням національного гимну.

Г. Б.

ВОЯЦЬКИЙ БЕНКЕТ ОБВУ

Українське кол. вояцтво, об'єднане в нашій комбатантській організації — ОБВУ, розгортаючи свою широку діяльність, не забуває плекати традиції українського вояцтва, та крім своєї щоденної праці влаштовує час до часу побратимські зустрічі, в часі яких члени ОБВУ мають нагоду зустрітись зі своїми побратимами, згадати минуле, поготорити, поспівати й розважитися.

Такою товариською зустріччю був другий вже з черги вояцький бенкет, що відбувся в Брандфордї, в суботу, 23 серпня ц. р. Цей Вояцький бенкет, що відбувся в залі тамошнього Відділу СУБ, улаштувала Головна Управа Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, а займався підготовою цього бенкету пхор. Павло Татарин, голова місцевого Відділу ОБВУ, голова Округи ОБВУ — Йоркшир і член ГУ, при співпраці Головної Управи ппор. Петра Кіщука і Управи Відділу ОБВУ в Брандфордї.

На Вояцький бенкет прибули численно члени ОБВУ з Округ Йоркшир, Лянкшир, і Середущої Англії, разом около триста осіб — зі своїми дружинами та дорослими дітьми, а дехто вже і з внуками.

Бенкет відкрив пополудні пхор. Павло Татарин, вітаючи всіх учасників, а зокрема представників Президії і Головної Управи

ОБВУ, всч. о. диякона пор. Мих. Якуб'яка та представників громадських центральних і місцевих установ і організацій та попрохав до привітального слова пор. Маріяна Д. Гайву, який, вітаючи присутніх, вітав їх від імені голови ОБВУ сот. д-ра Святомира М. Фостуна, від Президії і Головної Управи ОБВУ, а при тому з'ясував значення таких побратимських зустрічів, як Вояцький бенкет, а закінчуючи своє привітальне слово, підніс тост за український народ, вояцтво, членство ОБВУ й українську громаду міста Брандфорду, а всі присутні проспівали грімке многоліття. З черги господар бенкету пхор. Павло Татарин попрохав всч. о. диякона Михайла Якуб'яка поблагословити їжу, що її смачно приготував побр. С. Гуда. В часі обіду виступили з народними танцями молоді юнаки й юначки танцювального ансамблю «Крилаті» під мистецьким керівництвом маестра Остапа Буряка.

Перед закінченням першої частини бенкету ппор. Петро Кіщук попросив вийти на сцену кількох побратимів і громадських діячів для нагородження їх орденами ОБВУ за їхню довголітню працю в ОБВУ і в українській організованій громаді. Церемонія вручення орденів відбулась дуже врочисто. Пор. Маріян Д. Гайва зачитав постанову Президії

дії Головної Управи про призначення орденів, а їх уручив нагородженим ппор. Петро Кіщук у супроводі хор. Володимира Лесюка і ст. бул. Теодора Данковича.

Опісля пхор. Павло Татарин подякував членам Президії і Головної Управи за їхню участь у бенкеті, а з черги промовляв голова місцевого Відділу СУБ, п. Володимир Парфанюк, який подякував Головній Управі ОБВУ за влаштування Вояцького бенкету в Брадфордї, подякував пхор. Павлові Татарину, Управі Відділу ОБВУ в Брадфордї та

п. С. Гуді, всім працюючим паням, що допомагали в часі бенкету, а теж усім, що своєю активною участю і поміччю причинилися до успішного Вояцького бенкету, що у своїй програмі, крім обїду, мав теж і танцювальну забаву, яка тривала до пізньої ночі.

Загально цей другий з черги Вояцький бенкет пройшов успішно, завдяки невтомній праці його організаторів і учасників. Побажано, щоб Головна Управа ОБВУ щороку влаштовувала такі Вояцькі бенкети.

М. Д. Г.

СВЯТО УКРАЇНСЬКОЇ ЗБРОЇ

У неділю, 31 серпня ц. р., відбулось в оселі Союзу Українців у Великій Британії, «Сиденгирсті» успішне Свято української зброї, у роковини походу українських об'єднаних армій на Київ у 1919 році та в роковини його здобуття. Це Свято відбулось з ініціативи й активної співпраці Головної Управи Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії та Округ ОБВУ — Лондон і Південь.

О год. 10.45 дня члени ОБВУ в одностроях

і з прапорами стали у дволавї біля щогли, на яку три члени ОБВУ підтягнули під спів українського національного гимну прапор, при салютуванні членів Головної Управи. Польову Службу Божу відслужив о год. 11.00 всч. о. Йосафат Лещинин, при численній участі членів ОБВУ в одностроях і громадянства. Після Служби Божої прапороносні почти ОБВУ, почет ОУЖ, уніформоване членство та громадянство перейшли

Фрагмент польової Служби Божої. Апостола читає п. Федір Курляк

організовано до пропам'ятної плити в пам'ять полеглим воїнам за волю України, де голова ОБВУ сот. д-р Святомир М. Фостун, у супроводі голови СУБ ред. Іллі Дмитрова і проф. Олександра Бондарівського, голови Представництва ВО УНР поклав вінок, при спільному співі всіх учасників свята «Не пора».

Пополудні відбулась концертна частина свята, що його відкрив пор. Маріян Д. Гайва, який і проводив цілою програмою свята. Святкове слово про похід українських об'єднаних армій на Київ у 1919 році та його здобуття сказав голова ОБВУ, сот. д-ра Свято-

лише на поході українських об'єднаних армій на Київ у 1919 році, але й на розвитку Визвольних Змагань та визвольної боротьби української нації у другій світовій війні і після неї. Після його слова юний «Лиман» з Лондону під керуванням п. Ярослава Гриняша вивів два танці «Чумаки» і «В'язанка». Побр. Андрій Легіт деклямував з черги свого вірша п. з. «Вітер над Україною», написаного ще в полоні в Італії. Опісля танцювальна група «Метелик» затанцювала ще два танці «Аркан» і «Коломийку», закінчуючи концертну частину. Всім виконавцям програми згаданої концертної частини свята

Покладення вінка до пропам'ятної плити. Зліва доправа: проф. Олександр Бондарівський, сот. д-р Святомир М. Фостун і ред. Ілля Дмитрів

мир М. Фостун, наголошуючи важливу роль українського війська в історії української нації. З черги танцювальна група «Метелик» з Редінгу під керуванням молодого талановитого балетмайстра Михайла Буряка вивела два танці «Іде весна» і «Гопак». Пхор. Василь Гуменюк продеклямував «Великі роковини» — Івана Франка. Опісля виступили молоді дівчатка — сестри Соня і Ганя Шмондуляки з Лондону і відіграли дві мелодії на бандурах. У своєму святковому слові проф. Олександр Бондарівський зупинився не

подякував пор. Маріян Д. Гайва, зокрема танцюристам, що мусили танцювати на траві.

Зараз же після закінчення концертної частини відбулась вояцька ватра, що її запалили представники чотирьох поколінь — найстарший віком вояк побр. Лев Рись з Редінгу, сот. д-р Святомир М. Фостун, молодий юнак-танцюрист і маленький хлопчик. У часі ватри побр. бул. Василь Крамар веселив присутніх жартами і жартівливими піснями.

Загалом, Свято пройшло успішно й всі

були вдоволені. Прибули на це Свято около 500 громадян, головню з Округ ОбВУ — Південь і Лондон. В підготові Свята багато попрацювали пхор. Михайло Ткачук, голова Округи ОбВУ — Лондон, він же і голова лондонського Відділу ОбВУ, а теж і члени Управи цього Відділу при дружній співпраці адміністратора оселі п. Романа Антонока і працівників тієї оселі.

Треба сказати, що це свято було першою спробою яка і виявила, що потрібно було б уліпшити, доповнити чи змінити в загальній програмі такого свята в черговому році, а зокрема треба заохотити українські громади з інших Округ ОбВУ брати участь у такому святі.

В. Г.

XXXII КРАЙОВИЙ ВОЯЦЬКИЙ З'ІЗД ОБВУ

У суботу, 13 вересня 1986 року, в місті Олдгамі, в міській залі відбувся XXXII з черги Крайовий Вояцький З'їзд Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, що проходив під кличем »Борітеся — поборете!«, і вшановував пам'ять найбільших духовних пробудників українського народу — Тараса Шевченка й Івана Франка.

XXXII Крайовий Вояцький З'їзд ОбВУ влаштувала Головна Управа ОбВУ, а всією підготовою цього З'їзду займався Підготовний комітет: Голова — хор. Богдан Головатий, члени: Ппор. Петро Кіщук, пор. Маріян Д. Гайва, хор. Володимир Янківський, хор. Володимир Лесюк, пхор. Володимир Нагайло, пхор. Маркіян Шептицький, пхор. Павло Татарин, пхор. Михайло Татарчук, бул. Микола Яцків, ст. дес. Остап Марковський, і представники Відділу ОбВУ в Олдгамі. Як кожного року, так і цього, в праці по підготові З'їзду допомагали голова ОбВУ і генеральний секретар.

Крайовий Вояцький З'їзд ОбВУ відкрив о год. 4.00 пополуудню голова ОбВУ сот. д-р Святомир М. Фостун, вітаючи присутніх, а зокрема посадника м. Олдгаму п. В. Джове й гостя з Канади май. Віктора Роенка члена Президії Світової Ради Українських Комбатантських Організацій і голову Союзу Українських Бувших Вояків та його дружину. Голова згадав у своєму слові, що цього року Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії відзначило разом з українським громадянством 60-річчя смерті сл. пам. голови української держави і Головного Отамана Симона Петлюри у Свято Героїв, вшанувало гідно пам'ять недавно померлого дост. Ярослава Стецька, голови УДП, ОУН і президента АБН, а цим З'їздом ушановує пам'ять Шевченка і Франка, що формували духовність, національну думку і світогляд українського народу в умовах поневолення і бездержавности.

Після відкриття З'їзду репрезентативний хор »Гомін« під диригуванням сот. маестра

Ярослава Бабуняка проспівав »Вічний революціонер« і »Реве та стогне Дніпр широкий«, у присвяту Франкові й Шевченкові. З черги письмові численні привіти, що наспіли на З'їзд, зачитав ген. секретар ОбВУ, пхор. Михайло В. Поврозник. З'їзд привітали: Його Блаженство Патріарх і Кардинал Мирослав Іван Любачівський, Його Блаженство, Владика Митрополит Мстислав, всч. о. протопресвітер Сильвестер Богатирець, голова Єпархіяльного Управління УАПЦ у Великій Британії і капелян ОбВУ, всч. о. крил. Ярема Гаврилюк — дочесний капелян ОбВУ, всч. о. сот. крил. Михайло Ратушинський — капелян ОбВУ, всч. о. прот. Григорій Лазієнко, всч. о. Йосафат Лецишин, всч. о. пор. дякон Михайло Якуб'як, дост. Микола Лівницький — президент Української Народної Республіки в екзилі, полк. д-р Роман А. Богатюк, керівник Військового Ресорту уряду УНР в екзилі, сот. д-р Мирослав Малецький — голова Світової Ради Українських Комбатантських Організацій, полк. Євген Побігуший-Рен, Президія Світового Конгресу Вільних Українців, Головна Управа Братства кол. Вояків І УД УНА, Крайова Управа Братства в ЗСА, Крайова Управа Братства в Аргентині, Крайова Управа Братства в Німеччині, Крайова Управа Братства в Канаді, Крайова Управа Братства в Австралії, Управа Станиці Братства в Сідней, Австралія, Головна Управа Товариства кол. Вояків УПА, голова Союзу Українців у Великій Британії — ред. Ілля Дмитрів, Президія і Головна Управа Союзу Українців у Великій Британії, Крайова Управа Спілки Української Молоді у Вел. Британії, Крайова Пластова Старшина, Головна Управа Організації Українських Жінок, Крайова Управа Української Гетьманської Організації, Управа Спілки Українських Учителів і Виховників у Великій Британії, Президія Українського Крайового Патріархального Об'єднання Мирян ПУКЦеркви, Дирекція Українського Релігійного Товариства Св. Софії, Крайовий

Комітет Тисячоліття, Президія Кураторії Бібліотеки й Музею ім. Шевченка в Лондоні, Військова Управа Крайової Організації Легіону Симона Петлюри, Українська Комбатантська Рада, Екзекутива Комісії Допомоги Українському Студентству, Управа Української Студентської Громади, Управа Товариства «Гуцульщина», Крайовий Ініціативний Комітет Товариства «Бойківщина», Управа Стрілецького Клубу «Січ» і радн. Ярослава Деремента. Як щороку, так і на цього річний З'їзд прибули численні представники українських установ, організацій і товариств у Великій Британії, а в першій частині З'їзду, тобто в офіційно-концертній частині був присутній всч. о. митрат М. Матичак.

Після зачитання письмових привітів, репрезентативний танцювальний ансамбль вивів на сцені два народні танці — «Запорожець» і «Полтавка». З черги коротке, змістовне святкове слово сказав голова ОБВУ, сот. д-р Святомир М. Фостун, закінчуючи його закликком до всіх, щоб не забували заповітних слів наших пробудників — Тараса Шевченка й Івана Франка: «Борітеся — поборете!» і «Кожний пам'ятай, що на тобі мільйонів стан стоїть, і за долю їх мусиш дати ти отвіт». У пам'ять диригента пор. Степана Гумініловича, в перші роковини його смерті хор «Гомін» при акомпаніменті на піяніні п. Ярослава Шутки проспівав три пісні музичної обробки Гумініловича — «І гай знов сміється», «Лети моя думо» і «Повій вітре на Україну».

Після проспівання цих пісень п. Володимир Шляхетко, голова Крайової Управи СУМ сказав добре опрацьоване святкове слово по-англійському про життя і творчість Тараса Шевченка й Івана Франка та їхній великий вплив на розвиток національної думки й світоглядове формування українського народу. Гарною несподіванкою був народній танець «Маруся» із заспівом і хореографічними іноваціями, і такими ж іноваціями був другий танець «Чумаки», що обидва ці танці вивів на сцені ансамбль «Орлик».

З уваги на те, що присутніми були особливі гості, керівник офіційно-концертної частини пхор. Володимир Нагайло попрощав з черги до привітального слова посадника міста Олдгаму, п. А. В. Джоветта. Згадуючи про нещодавню смерть своєї дружини посадник був вельми зворушений. Його дружина померла на хворобу пістряка, і в закінчення його привітального слова пор. Маріян Д. Гайва вручив йому грошову пожертву від Головної Управи ОБВУ на досліди поборювання пістряка. Бадьоре привітальне слово сказав шановний гість з Канади майор Віктор Роекко, а хор. Богдан Головатий підніс ки-

тицю квітів його дружині. Промовляв також молодий кандидат на посла британського парламенту з виборчої округи Шеффілду п. Браєн Окслей, відомий приятель українців.

У дальшій програмі концертної частини виступили із сольовими мгр Павло Гунька і п. Ігор Лучка. Перед їхнім виступом сот. маестро Ярослав Бабуняк сказав слово-присвяту в пам'ять померлого диригента пор. Степана Гумініловича, відмічуючи, що обидва солісти проспівують при акомпаніменті п. Ярослава Шутки пісні в присвяту померлому. Мгр Павло Гунька проспівав «Пливи моя туго», а п. Ігор Лучка — «Метелики». Потім обидва солісти (дует) проспівали «Де ти бродиш моя доле», зібравши грімкі оплески за свій вдалий виступ і пісні, які зворушили й розтривожили почування не одного «рімінця», який слухав ці пісні 40 років тому в таборі в Ріміні, де їх співали молоді ще тоді хористи з хору «Бурлака», що ним диригував пор. Степан Гумінілович, а солістом був теперішній диригент хору «Гомін» сот. маестро Ярослав Бабуняк. Це була дуже вдала й добра ініціатива і самий виступ, що всім подобався.

У закінчення своєї програми репрезентативний танцювальний ансамбль «Орлик» танцював «На поляні» — народній танець, і бравурний «Гопак», який завжди захоплює глядачів. Резолюції XXXII Крайового Вояцького З'їзду зачитав хор. Володимир Лесюк, і вони були схвалені грімкими оплесками. З черги хор «Гомін» проспівав «Ой, дівчино, шумить гай», у присвяту померлому цього року бл. пам. голові ОБВУ сот. Богданові Микитиному, а теж і «Грай бандуро» — муз. І. Шамо. Тоді пхор. Володимир Нагайло викликав на сцену танцювальний ансамбль і їхніх мистецьких керівників і сказав шанувальне слово про обидва репрезентативні мистецькі ансамблі СУБ — хор «Гомін» і ансамбль «Орлик» у 35-річчя їхньої безперервної діяльності та оголосив, що Президія Головної Управи Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії відзначаючи заслужену працю обидвох ансамблів нагороджує їх орденами ОБВУ та попрохав на сцену голову ОБВУ сот. д-ра Святомира М. Фостуна, ген. секретаря пхор. Михайла В. Поврозника і хор. Володимира Лесюка, вручити ордени. Голова ОБВУ вручив хорві «Гомін» золоту медалю першої класи. Таку ж золоту медалю він вручив і танцювальному ансамблеві «Орлик». За їхню довголітню і безперервну мистецьку працю були нагороджені срібними хрестами заслуги — сот. маестро Ярослава Бабуняк, хореографи й керівники «Орлика» — п-ні Марійка Бабич і п. Дмитро Парадюк. Довголітній і за-

служений адміністратор хору «Гомін» п. Анатолій Кривонос одержав бронзовий хрест заслуги. Такий хрест одержав також і піяніст п. Ярослав Шутка.

Як голова ОбВУ закінчив церемонію нагородження орденами всі присутні в залі проспівали обидвом ансамблям і їхнім керівникам грімке многоліття. Це була зворушлива хвилина для всіх. Проспіванням національних гимнів — британського й українського при салютуванні згаданих членів Президії Головної Управи ОбВУ закінчилася ця офіційно-концертна частина, а пхор. Володимир Нагайло подав загальні інформації стосовно дальшої програми З'їзду. Загально ця перша частина З'їзду була вельми успішна, і хоч тривала довго, проте публіка була вдоволена. Як уже згадано, проводив нею пхор. Володимир Нагайло, а його заступником був бул. Микола Яцків.

*

Друга частина Крайового Вояцького З'їзду почалась у вечірніх годинах. Відкрив її керівник тієї частини З'їзду пор. Маріян Д. Гайва. Його заступником був пхор. Маркіян Шептицький. Це була велика танцювальна забава. Грала оркестра п. І. Туєшина. На танцювальну забаву прибуло багато молоді, як щороку з різних українських громад, навіть і далеких своєю віддаллю від Олдгаму.

В часі танцювальної забави відбувся теж згідно традиції Крайових Вояцьких З'їздів вибір королеви і княжних краси ОбВУ на 1986-1987 роки. Реестрував королєвих краси з Відділів побр. ст. бул. Павло Гошко. Жюрі вибору королеви і княжних працювало в такому складі: Голова жюрі — мгр Василь Варцаба, пхор. Володимир Нагайло, п-ні Олександра Марків, мгр Дарія Мартинюк і майор Віктор Роечко. Участь у конкурсі брали такі королеви краси Відділів ОбВУ: П-на

Лариса Овчарик — Манчестер, п-на Надія Кошарка — Пітерборо, п-на Наталка Литвинів — Стокпорт, п-на Зеня Кринціль — Бранфорд, і п-на Ксеня Шмігель — Лондон. Жюрі обрало королевою краси п-ну Зеню Кренціль, першою княжною п-ну Ларису Овчарик, а другою княжною п-ну Наталку Литвинів. Після проголошення вислїду праці жюрі голова ОбВУ сот. д-р Святомир М. Фостун наклав обраній королеві краси корону та привітав усіх трьох з їхнім конкурсним успіхом. Грошові нагороди вручив королеві і княжним побр. пхор. Маркіян Шептицький, а квіти підніс хор. Володимир Лесюк.

У часі танцювальної забави — балу був також розіграш льотерійних квитків під наглядом пхор. Павла Татарина. Опісля танцювальна забава продовжувалася до год. 1.00 ночі.

Загально треба відмітити, що цьогорічний Крайовий З'їзд ОбВУ пройшов успішно і спокійно, з участю понад 1300 учасників, у тому числі, як уже згадано було дуже багато молоді. Публіка поводитася дуже чемно і культурно, що й всі відмітили. Дбайливо сповняли свої обов'язки працюючі побратими касири З'їзду — хор. Володимир Янківський, побр. Дмитро Литвин і побр. Іван Воловець, а теж і впорядники — члени Відділу ОбВУ в Олдгамі. Багато праці мав адміністратор З'їзду хор. Богдан Головатий та інші побратими — члени Головної Управи і Підготовного комітету. Всім їм сердечне спасибі, а нашій комбатантській організації — ОбВУ побажаймо багато успіхів у її діяльності, щоб вона проводила свою діяльність безперерійно за заповітними словами нашого Великого Кобзаря: «Борітеся — поборете!».

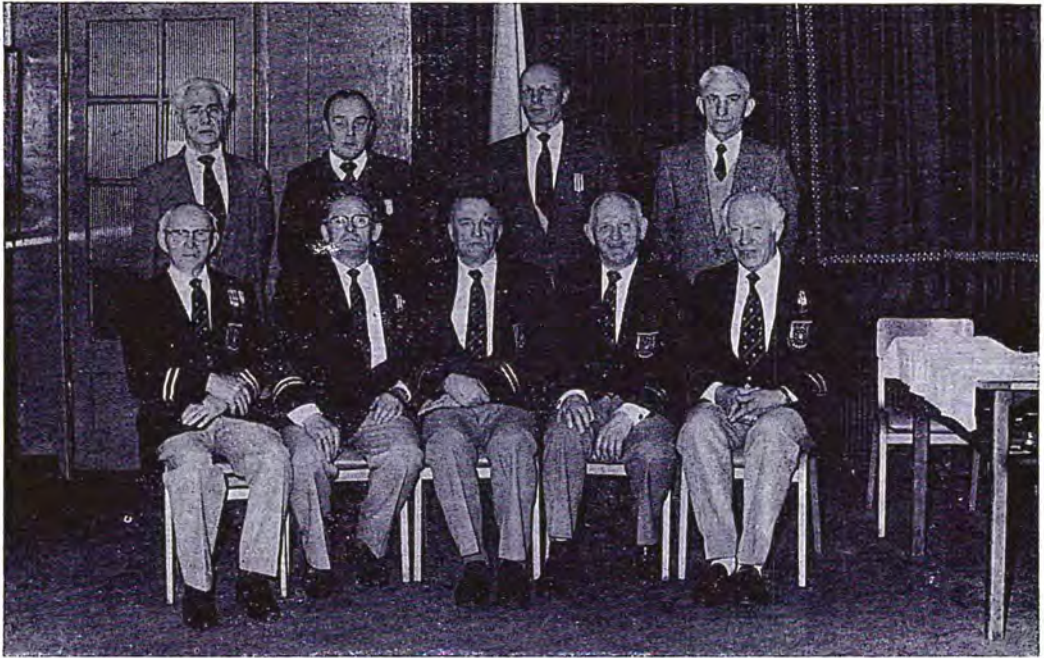
Учасник З'їзду

УТОЧНЕННЯ

*

В торішньому числі нашого військовознавчого журналу «Сурмач» була поміщена стаття авторства п. Віталія Бендера п. з. «Оркестра» (спомин). Це був передрук із часопису «Українські Вісті» з початкових років випуску цього часопису, про що внаслідок недогляду не було згадано при передруку.

Як і торішнього року, так і цього, хроніку діяльності ОбВУ поміщуємо в цьому числі нашого журналу «Сурма» від 30 листопада 1985 до 30 вересня 1986 року, щоб зберегти її як документацію багатогранної праці нашої комбатантської організації — ОбВУ.

*Члени Голівної Управи ОБВУ і члени Управи Відділу ОБВУ в Лію,
під час Загальних Зборів цього Відділу*
ФРАГМЕНТИ З ПОХОРОНУ СЛ. ПАМ. ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА

*Провідні члени ОБВУ стоять у жалобній стійці в катедрі
в часі заупокійної Служби Божої*

Члени ГУ Т-ва УПА і члени Президії ГУ ОбВУ стоять у почесній жалобній стійці біля домовини

Упівці і члени ОбВУ супроводять домовину на кладовище

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

В неділю, 16 березня 1986 року, помер у лікарні м. Олдгаму на крововилив після двох операцій —

В понеділок, 15 вересня 1986 року, несподівано помер у Лондоні —

бл. пам. сотник Богдан МИКИТИН,

народжений 7 січня 1925 року в с. Швейків, Підгаєччина. Старшина І УД УНА, довголітній провідний діяч Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, член його Головної Управи, а від 1978 року голова ОБВУ. Довголітній провідний суспільно-громадський діяч, довголітній діловий директор кооперативної спілки «Нова Фортуна», член її дирекції, співініціатор відновлення діяльності Світової Ради Українських Комбатантських Організацій і співосновник Стрілецького Клубу «Січ».

Похорон Покійного відбувся у п'ятницю, 21 березня 1986 року в Манчестері з всіма комбатантськими почестями й похоронною церемонією.

Хай вічною буде Його пам'ять серед нас!

бл. пам. сотник Ігор Степан ГАВРИЛІВ,

народжений 13 листопада 1924 року, в с. Пороги, Івано-Франківської обл. Молодим гімназистом він пішов до Дивізії «Галичина», закінчив старшинську школу і як офіцер І УД УНА брав участь у фронтових боях в Австрії в останніх тижнях війни в Європі та командував обороною Вад-Гляйхенбергського замку. Був членом Головної Управи ОБВУ в 1952-1954 роках і членом Суду Чести ОБВУ від 1980 року. Працював безперерйним керівником друкарні Української Видавничої Спілки в Лондоні. Похорон Покійного відбувся в місцевості Мілтон Кейнс у місцевій крематорії, у понеділок, 22 вересня 1986 року.

Вічна Йому пам'ять!

- БАЛАГУРАК МИКОЛА**, нар. 5. 7. 1922 року, в Косові, Івано-Франківська обл. Вояк І УД УНА. Помер в Едінбурзі 20 жовтня 1985 року.
- БОДНАР ПЕТРО**, народжений 10. 10. 1923 року, в Конюхах, Кол. рай. Тернопільська обл. Вояк нім. армії. Активний член ОБВУ. У воєнних роках працював у секторі постачання частин УПА. Помер 5 вересня 1985 року в Стокпорті й там похоронений.
- БОЙКО РОМАН**, народжений 6. 8. 1916 року, в с. Бурканів Підгаєцького рай. Тернопільської обл. Вояк І УД УНА. Довголітній член ОБВУ. Помер 15 травня 1986 року, в Едінбурзі і там похоронений 20. 5. 1986 року.
- БУЧІНСЬКИЙ ЛЕВ**, народжений 13. 9. 1925 року, в с. Козівка, Львівської обл. Вояк І УД УНА, довголітній член ОБВУ. Помер 22 жовтня 1985 року в Болтоні й там похоронений 28 жовтня того ж року.
- ВИЧУНСЬКИЙ ВАСИЛЬ**, нар. 15. 12. 1925 року в с. Дрищів Підлісне, Підг. рай. Тернопільської обл. Гармаш І УД УНА. Активний член Управи Відділу ОБВУ в Болтоні. Помер 5 серпня 1985 року в Болтоні й там похоронений 13 серпня 1985 року.
- ВИТРЕЦЬКИЙ ФЕДІР**, нар. 19. 8. 1919 року, в с. Вересець, Львівської обл. Вояк сов. армії. Член ОБВУ. Помер 12 травня 1985 року в Донкастерській лікарні. Похоронений 20 травня 1985 року, на кладовищі Россе Гіл, Кандлей біля Донкастеру.
- ГАВРИЛІВ ІГОР**, нар. 13. 11. 1924 року, в с. Пороги, Івано-Франківська обл. Сотник УНА, Член Суду Чести ОБВУ. Помер у Лондоні, 15. 9. 1986 р., а похоронений в місцевості Мілтон Кейнс, 22 вересня 1986 року.
- ГАРАСИМІВ СТЕПАН**, нар. 10. 4. 1924 року, в Корощі, Тернопільська обл. Вояк І УД УНА. Помер 4. 8. 1986 року в Лестері і там похоронений.
- ГОЛАШ ДМИТРО**, нар. 25. 9. 1916 р. в Куропатниках, Бер. рай. Тернопільської обл. Гармаш І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 5 вересня 1985 року в Пітерборо й там похоронений.
- ГОРБАЧЕВСЬКИЙ СТЕПАН**, нар. 3. 6. 1925 року, в с. Завалів, Підг. рай. Тернопільської обл. Гармаш І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 24. 4. 1986 року в Бері і там похоронений 30. 4. 1986 р.
- ГОРВАТ ПЕТРО**, нар. 28. 5. 1911 року в Іванівці, Львівська обл. Вояк нім. армії і І УД УНА. Помер трагічною смертю 2. 8. 1986 року у Волвергамптоні й там похоронений.
- ГЛАДИК РОМАН**, нар. 1. 10. 1922 року, в с. Ворволинцях, Тернопільська обл. Вояк І УД УНА. Помер 19 травня 1986 року в Рочдейлі й там похоронений.
- ГРУШЕВСЬКИЙ МИХАЙЛО**, нар. 18 грудня 1921 року, в с. Хохонів, Рогат. рай. Івано-Франківська обл. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 26 вересня 1985 року в Болтоні й там похоронений 2 жовтня 1985 року.
- ІЛЬКІВ СТЕПАН**, нар. 27. 7. 1910 року, в с. Велесневі, Бучацький рай. Тернопільська обл. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 24. 5. 1986 року в Галіфаксі і там похоронений 29. 5. 1986 р.
- КУЛЕШКА ПЕТРО**, нар. 4. 8. 1921 року, в с. Річиця, Львівська обл. Вояк ох. частин при американській армії. Член ОБВУ. Помер 14 лютого 1986 року в Діннінгатоні й там похоронений.
- КОВАЛЬ ЛЕВ**, нар. 29. 5. 1924 року, в с. Цибалівка на Правобережжі. Бул. УНА, провідний член ОБВУ. Помер 21 квітня 1986 року в Бедфордді і похоронений 28 квітня в тій місцевості.
- КОВАЛИШИН ТЕОДОР**, нар. в с. Синява, Любачівщина, Вісгун польської армії в 1935-36 рр. Довголітній член Управи Відділу ОБВУ в Манчестері. Помер 23 травня 1986 року в Манчестері й там похоронений 30 травня того ж року.
- КОВБАСНИК БОГДАН**, нар. 26. 3. 1914 року в с. Волощина, Підг. рай. Тернопільської обл. Вояк нім. армії в 1944-1945 рр. Вояк польської армії 1945-1947 роках. Помер 3 липня 1986 року в Лондоні й там похоронений.
- ЛЕХНЯК ВАСИЛЬ**, нар. 16. 4. 1920 року, в Рибниках, Бережанщина. Гармаш І УД УНА. Помер у Колчестері 29. 7. 1986 року й там похоронений.
- МАТУС СТЕПАН**, нар. 27. 12. 1911 року, в Деревлянах, Львівська обл. Вояк І УД УНА. Довголітній активний член ОБВУ. Помер 16 лютого 1986 року в Лідс і там похоронений.
- МИКИТИН БОГДАН**, нар. 7. 1. 1925 р. в с. Швейків, Підгаєччина. Сотник УНА. Довголітній провідний член ОБВУ і голова тієї комбатантської організації від 1978 року. Довголітній провідний діяч українського громадського життя у Великій Британії. Помер 16 березня 1986 року в лікарні м. Олдгаму й похоронений 21 березня 1986 року в Манчестері.
- МОРОЗ ВАСИЛЬ**, нар. 28. 5. 1921 року, в с. Посухів, Бережанського рай. Тернопільської обл. Кол. вояк І УД УНА. Помер у м. Ромфордді 8 березня 1986 року, а похоронений у Лондоні 21 березня 1986 року.
- ПАНТЕЛА МИХАЙЛО**, нар. 8. 9. 1911 року, в с. Сновидів, Буч. район, Тернопільська обл. Вояк І УД УНА. Помер 27 жовтня 1985 року в Ковентрі й там похоронений 31 жовтня 1986 р.
- ПИЛИПІВ МИКОЛА**, нар. 23. 4. 1915 року в с. Зубрець, Тернопільщина. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 26. 8. 1985 у Бірмінггамі.
- РОЗГІН МИКОЛА**, нар. 20. 12. 1924 р., в м. Рівне, Волинь. Вояк І УД УНА. Провідний діяч українського громадського життя в Аштоні. Член ОБВУ. Помер 16 січня 1986 року в Аштонській лікарні. Похоронений 24 січня 1986 р. в Аштоні.
- РОМАНОВСЬКИЙ ІВАН**, нар. 23. 7. 1911 року в с. Дверниках, Львівська обл. Активний громадянин української громади в Глостері. Член-добродій ОБВУ. Помер у невияснених обставинах 15. 10. 1985 року в Глостері й там похоронений 7 листопада того ж року.
- СОВІЧ ПЕТРО**, нар. 19. 6. 1912 року в Залізцях, Тернопільщина. Вояк польської армії 1934-1936 роках. Член ОБВУ. Помер 6. 3. 1986 року в Ковентрі і там похоронений 13. 3. 1986 року.
- СИВАК ІВАН**, народжений 28. 7. 1912 р., в с. Брекуля, Тереб. рай. Тернопільська обл. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 4 листопада 1985 року в Манчестері й там похоронений 11 листопада того ж року.
- САВІЦЬКИЙ ТЕОДОР**, нар. 15. 10. 1908 року в Мостах Великих, Львівська обл. Вояк І УД

УНА. Член ОБВУ. Помер 30. 4. 1986 року в Лінколні й там похоронений.

ТРИСКА АНТІН ІЗИДОР, нар. 30. 1. 1909 року в Сокалі. Вояк польської армії 1932-1934 роках, і польського корпусу в 1944-1945 роках. Член ОБВУ з 1949 року. Помер 30. 8. 1986 року в Болтоні й там похоронений.

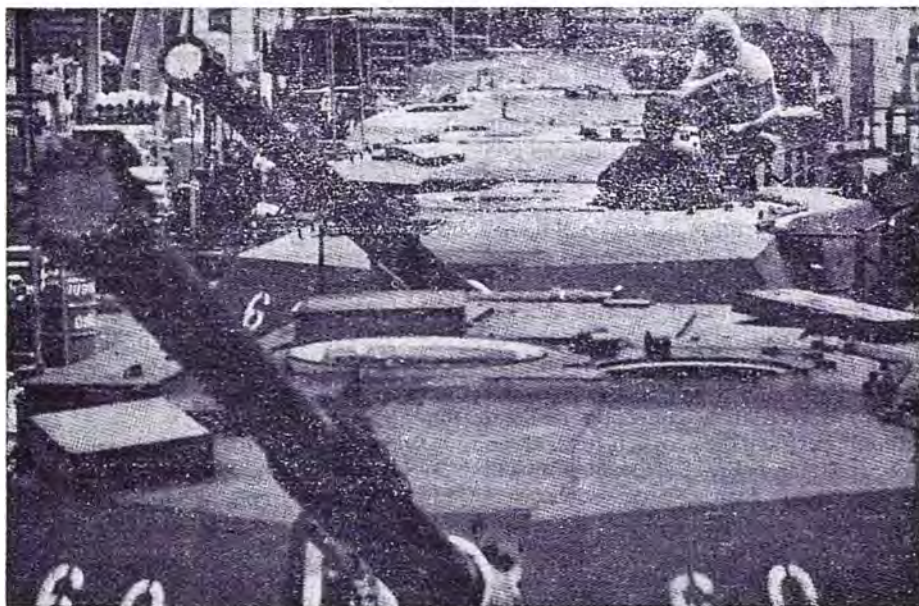
ФЕДИШИН МИХАЙЛО, нар. 24. 3. 1920 року в с.

Рекшин, Тернопільської обл. Вояк нім. армії. Член ОБВУ. Помер 28. 6. 1986 року в Болтоні й там похоронений 3 липня того ж року.

ЧЕРЕМШИНСЬКИЙ ІВАН, нар. 11. 4. 1922 року, в с. Бариш, Тернопільська обл. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 13. 7. 1986 року в Лідс і там похоронений.

Сов. ракетна зброя на військовій параді в Тріполі

В американському заводі танкобудівництва

Вилітає
і жалить
коли
їй кого хоче

РІК 24

1986

Ч. 24

Микола БІХКУН

(Гумореска)

А все почалося з того, що купив я книжечку «Сто корисних порад». Серед безневинних, як склеїти побиту фарфорову чашу, припаяти носик до чайника або вивести пляму із скатертини, були інші, на які я, не підозрюючи, що мене чекає, звернув увагу.

Поради стосуються жінок, їх молодості, раси, грації.

І чого, скажіть заради святого, чого я поліз у ті поради?

Для чого вони були мені потрібні?

Як то кажуть, не до тебе чарка п'ється, не кажи «здоров». А я сказав. Перечитавши те, що мені не треба було читати, сказав своїй дружині:

— Не розумію тебе. Молода ще, а зовсім не стежиш за собою. Забуваєш, що молодість і краса — це такий капітал, який дуже швидко спливає з поточного рахунку. На

ось, почитай, подумай, що пишуть розумні люди і зроби для себе висновки.

Посидівши, подумавши, встала, вдяглася і кудись пішла, слова мені не сказавши. Повернулась за годину з якимсь пакунком. На мсе запитання, що це вона придбала, лаконічно відповіла:

— Тренувальний костюм, спеціально для занять спортом.

— От і правильно, — бовкнув я, не подумавши. — Спорт — запорука здоров'я, молодості і краси.

Другого ранку я прокинувся від незвичайних звуків. Взагалі я звик прокидатися не стільки від звуків, скільки від пахощів. З кухні завжди в цей час вже тягло чимось смачненьким. Смаженою ковбасою чи яєшнею. Приємно лоскотіли ніздрі також гіркуваті пахощі кави. Звуки були теж приємни-

ми. Люблю, коли шкварить сало на сковороді. Під це шкварчання так приємно потягтися в ліжку, щоб всі кісточки хруснули і подумати, що зараз, за п'ять-десять хвилин, ти встанеш, вмиешся, а тебе вже чекає смачний сніданок.

Але сьогодні я прокинувся не від того, що на кухні шкварчало сало і не від приємних, гіркуватих пахоців кави. Я прокинувся від якоїсь ритмічної музики.

Вийшовши в другу кімнату, я побачив свою дружину... Радіоприймач працював на повну потужність, а вона, спершись руками на стілець, згиналася й розгиналася під музику. На мене не звернула ніяковісінької уваги. Ніби мене взагалі не було в кімнаті.

Звернув я увагу на те, що на підлозі лежала куплена мною книга корисних порад, розгорнута на тій сторінці, де були намальовані спортивні вправи для жінок. Вона не тільки слухала диктора і музику, вона контролювала свої рухи по книжці. По проклятій книжці, яку я купив на свою голову.

— І довго ти отак збираєшся махати руками? — запитав я, закипаючи, мов чайник.

— Ще п'ятнадцять хвилин, — відповіла вона, навіть не повернувши до мене голову.

— Ми запізнимось на роботу!

— Не запізнимось, коли ти швиденько приготуєш щось на сніданок.

— Що тотувати?

— Дивись сам і не заважай мені!

Я почував на кухню. Ми так-саж поснідали і пішли на роботу.

... Десь у глибині свідомості я плекав надію, що на довгі терпіння у моєї дружини не вистачить, що їй набриднуть ті ідіотські спортивні вправи. Я не знав тоді, як глибоко помиляюсь, і що це все лише квіточки, а ягідки чекають мене в недалекому майбутньому.

Прийшовши з роботи, дома дружини я не застав. Вона прийшла сорок хвилин пізніше, ніж я сподівався.

— Де ти була? Що на обід?

— Чи не думаєш ти, — спокійно відповіла вона, — що я ходила на побачення? Просто від сьогоднішнього дня я ходитиму з роботи пішки. Здорова, нормальна людина кожного

дня мусить, як мінімум проходити від шести до восьми кілометрів. Це продовжує і зберігає молодість. Я хочу довго жити і хочу довго бути молодою. Хто цього не хоче — хай їздить тролейбусом, трамваем, чи навіть у таксі. То його діло. Я ж ходитиму пішки. Коли не віриш мені, прочитай в книзі, що ти купив. Порада одинадцята.

— А обід?

— За той час, що мене не було, ти чудово міг би зварити бодай макарони. До речі, це не пізно зробити і зараз, бо в мене спеціальний комплекс вправ після ходьби. Читай — порада дванадцята.

І вона почала переодягатися в спортивний костюм, а я пішов на кухню.

Через кілька днів я затримався на роботі, а коли вернувся, застав картину, від якої у мене хололо серце.

Моя дружина непорушно горілиць лежала на тахті, а на її очах біліла марлева пов'язка.

— Люба моя, що сталося? Що з очима? Лікар був?

— До чого тут лікар? — рівним, спокійним голосом озвалася вона. — Читай у своїй книжці пораду сімдесят шосту. Для того, щоб у жінки розгладилися зморшки на повіках, вона повинна покласти на очі чайної заварки, прикрити її марлею і непорушно полежати на спині тридцять-сорок хвилин. Піди поки що на кухню, серце моє, і наобирай картопельки.

... Далі йти нікуди. Забіжу одразу ж наперед. Ранкову гімнастику вона робить регулярно, міський транспорт уперто ігнорує, у нас на тиждень йде чотири-п'ять пачок грузинського, індійського, цейлонського чаю, дружина почала ходити плавати в басейн і вже заводить розмови про секцію художньої гімнастики.

Зморшки на її обличчі давно розгладилися, обличчя посвіжішало, фігурка зробилася стрункою і по-дівочому граціозною.

Чоловіки на вулиці оглядаються на неї. А що вона ходить пішки, то оглядаються їх багато. Все це мене абсолютно не влаштовує.

На біса я купив оті «Сто корисних порад», га?!

ДУМКИ НЕНАРОКОМ

- Люди, які не вміють старітись, то переважно ті, які в молодості не вміли бути молодими.
- Кульгати духовно не рекомендується навіть кривому.
- Більший досвід має той, хто сильніше попівся.
- Привичка спочивати перед трудом зветься лінивством.
- Той, хто не має щирих друзів, справді самотній.

Г У М О Р

Зустрівся якось росіянин з німцем з Західної Німеччини.

— Слухай, — каже, — чому ти маєш аж три авта? Одне, знаю, вживаєш до їзди на працю, друге для виїзду на прогулянку під кінець тижня, а на що тобі третє?

— На те, щоб виїхати за кордон на вакації.

— У нас то все простіше відбувається. До праці ідемо пішком, бо це здорово. При кінці тижня возимо трактором гноївку на поле, а за кордон ідемо танками.

Чи ти переконана, що твій хлопець оженився з тобою?

— Не бійся мамо! В його родині всі радо одружуються. Його батько жонатий вже третій раз, а мама має четвертого чоловіка.

Іван прийшов із школи і гордо сказав батькові:

— Я сьогодні перший відповідав.

— Що ж тебе вчитель питав?

— Він питав, хто розбив шибу у вихідних дверях.

Мати варила самогонку, а малого хлопчика послала на подвір'я.

— Грайся, синку, біля воріт, а як хто запитає, що мама робить, скажеш: «Мама варить борщик».

Іде дорогою бригадир і питає:

— Чого, хлопчику твоя мама не вийшла сьогодні на роботу?

— Мама борщик варить.

— А скоро вона впорається?

— Е, ні! Ще довго. Борщик тільки-що почав капати.

— Ти знаєш, Маріє, я вчора був у ворожки. Десять доларів заплатив, і вона сказала, що ти мене не любиш...

— Я б тобі й без грошей те саме сказала!

Прийшов Грицько додому з екзаменів. Вигляд у нього дуже стомлений.

— Ну, що? На всі питання відповів? — запитала бабця.

— О, бабусю! Я тримався як партизан. Скільки мене не питали — ні слова не сказав...

— Скажіть, пане адвокат, чи дурнота є мотивом для розлуки?

— Цілком може бути! А хіба що, ваша жінка дурна?

— Ні! Я дурний, що з нею одружився!

Дочка: — Мамо! Я не вийду заміж за та-

— А тепер він уявив себе Адамом. Чи не можна, пане лікарю, зробити так, щоб він знову вважав себе Наполеоном?

кого атеїста, як Ілько! Він навіть у пекло не вірить!

— Лише виходь за нього, дитино. Потім буде вірити...

У київському тролейбусі два приятелі розважаються анекдотами:

— Чи знаєш, яка різниця між пудром і нашим урядом?

— Ні.

— Пудер до лица, а наш уря до... нічого.

— У цьому моменті втрутився тип, що стояв впоруч:

— Ви, громадяни, підете зі мною!

Пополотнілий оповідач пробує рятуватися:
— Я... я мав на увазі екзильний уряд, а не наш київський.

— Ви мене за дурня вважаєте?! Думаєте я не знаю, котрий уряд є до... нічого?!

Батько сидить з маленьким сином напроти телевізії й дивиться на програму. Нараз батько каже до сина:

— Бачиш, Івасю, оцю мадам, що виступає на програмі? Я знаю її особисто.

Івась перелякано відповідає:

— Пссст тату, не говори так, бо як мама почує, то поб'є телевізор.

— Ось подивіться, офіціанте, я знайшов на чарці вашого вина сиве волосся! — обурено сказав гість.

— В цьому немає нічого дивного. Це дуже старе вино — відповідає офіціант.

Зустрілися на дворі два добрі товариші. Каже один:

— Що я маю робити, моя жінка розбиває всі тарілки на моїй голові?

То купи залізні.

